

Regional analyse Grenland

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 91/2012

Tittel: Regional analyse Grenland
Undertittel:
TF-notat nr: 91/2012
Forfatter(e): Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato: 04.12.2012
ISBN: 978-82-7401-597-5
ISSN: 1891-053X
Pris: 120,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Framsidedfoto: Illustrasjonsfoto
Prosjekt: Regionale næringsanalyser
Prosjektnr.: 20120170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): VRI Telemark og Vekst i Grenland AS

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
Epost: post@tmforsk.no
www.telemarksforsking.no

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Hanna Storm er utdannet master i Økonomi og ressursforvaltning fra Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås. I Telemarksforsking er Storm tilknyttet faggruppa for regional utvikling, der hun har jobbet siden 2008.

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler næringsmessig sårbarhet, det andre scenarier for befolkningsvekst fram til 2040.

Telemarksforskning har utarbeidet 21 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2012. Telemarksforskning og oppdragsgiverne har møttes ved tre anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Vi har hatt det privilegium å lage slike regionale analyser over en periode på over ti år, hvorav enkelte oppdragsgivere har vært med i alle årene. Dette har gjort at vi har gradvis kunnet foredle og forbedre analysene år for år. Innspillene fra oppdragsgiverne, som arbeider med regional utvikling i praksis, har vært uvurderlige i denne utviklingen.

Bø, 4.12.2012

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
Innledning	7
1. Befolkning	8
2. Arbeidsplasser	19
3. Næringsmessig sårbarhet.....	24
4. NæringsNM.....	38
5. Attraktivitetspyramiden.....	45
6. Regional vekstkraft	58

Sammendrag

Veksten i Grenland har over lang tid blitt svekket av at industrien har hatt nedgang i antall arbeidsplasser. Nå har også mange andre bransjer nedgang. Heldigvis er Grenland attraktivt som bosted, noe som begrenser utflyttingen. Den gode bostedsattraktiviteten gjør at veksten vil skyte fart dersom næringsutviklingen blir på linje med resten av landet.

Befolkningen i Grenland vokser, men veksten er bare halvparten av befolkningsveksten på landsbasis. Grenland hadde et netto flyttetap til andre norske regioner i 2011, men fødselsoverskudd og innvandring sørget for en viss vekst i folketallet.

Veksten i antall arbeidsplasser i Grenland har vært under halvparten av veksten på landsbasis etter 2000. Det er arbeidsplassutviklingen i næringslivet som har sviktet mest. De siste tre årene har antall arbeidsplasser i næringslivet i Grenland falt hvert år. Resten av landet har hatt vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet de siste to årene. Den svake arbeidsplassutviklingen i næringslivet i Grenland er ikke knyttet til industrien spesielt, de fleste bransjene i næringslivet har nå nedgang.

I dette notatet har vi introdusert en ny type analyse, der vi måler regioners næringsmessige sårbarhet. Sårbarheten er målt gjennom å se på regionenes fordeling av arbeidsplassene på vekst- og nedgangsbransjer, hvor spesialisert næringslivet er på bestemte bransjer og arbeidsmarkedsintegrasjonen.

Grenland har hatt en forholdsvis ugunstig næringsstruktur, ved at en stor andel av næringslivet var i bransjer med nedgang i 2000. Nedgangen i antall arbeidsplasser i Grenland har imidlertid vært sterkere enn bransjestrukturen skulle tilsi. I 2011 har andelen av næringslivet i nedgangsbransjer blitt mye mindre, og bransjestrukturen i regionen er dermed mer gunstig for å oppnå vekst i de neste årene. Bransjestrukturen i Grenland har etter hvert blitt ganske lik bransjestrukturen i resten av landet, og det gjør regionen mer robust. Grenland har også forholdsvis høy arbeidsmarkedsintegrasjon, spesielt mellom kommunene i regionen. Samlet sett framstår Grenland som er svært robust region i 2011.

NæringsNM er et mål for hvordan næringslivet gjør det, på næringslivets premisser. I NæringsNM måles næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst i omsetning og verdiskaping, etableringsvirksomhet og næringslivets relative størrelse. Grenland ble bare nummer 60 av 83 regioner i siste NæringsNM. Det er en forbedring fra året før, da Grenland ble nummer 69, men det er alt for dårlig for en region som Grenland, som i kraft av sin størrelse og næringsstetthet burde kunne konkurrere med de beste regionene. Det er næringslivets vekst og lønnsomhet som trekker ned Grenland i NæringsNM. Et lyspunkt er at det er bra med nyetableringer i regionen. Grenland er nummer 21 av 83 regioner på etableringsindeksen.

Utviklingen i Grenland er analysert gjennom Attraktivitetspyramiden, som definerer tre typer attraktivitet som avgjørende for vekst: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted.

Den svake arbeidsplassutviklingen i Grenland etter 2000 kan i stor grad knyttes til nedgang i basisnæringene. Nesten hver fjerde arbeidsplass i basisnæringene har forsvunnet etter 2000. Det er spesielt prosessindustrien som har hatt nedgang. Grenland har ganske mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester hvor det har vært vekst, men dette har ikke kunnet oppveie nedgangen i industrien.

Grenland hadde den samme veksten i besøksnæringene som resten av landet fra 2000 til 2008. De siste tre årene har imidlertid besøksnæringene hatt nedgang i Grenland. Det har vært nedgang i antall arbeidsplasser i alle typer besøksnæring, butikkhandel, aktiviteter, overnatting og servering. Nedgangen i butikkhandelen kan for en stor del tilskrives svak befolkningsvekst, mens nedgangen i overnatting og aktiviteter ser ut til å skyldes at Grenland har blitt mindre attraktivt for besøk.

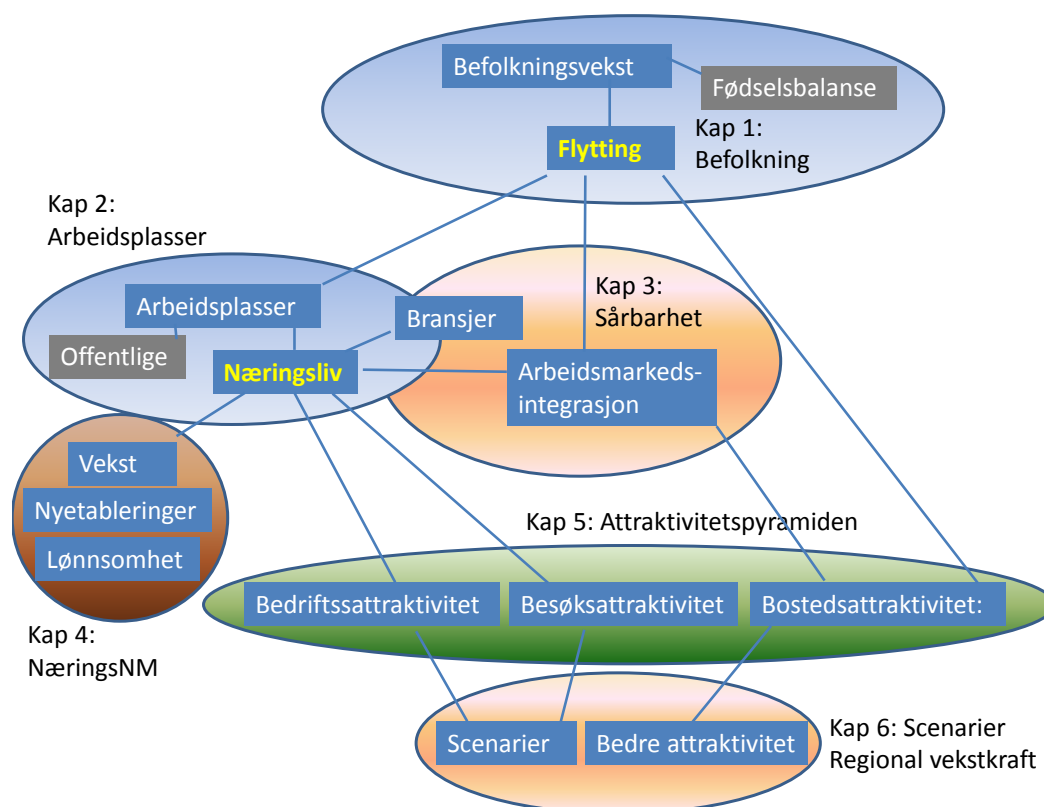
Attraktivitetsbarometeret måler nettoflyttingen i forhold til arbeidsplassveksten, og viser at Grenland har vært attraktivt som bosted. Manglende befolkningsvekst og svake flyttetall er dermed et resultat av svak arbeidsplassvekst alene. Fram til 2008 var den svake veksten et resultat av nedgang i industrien. Det som er litt illevarslende de siste tre årene er at også andre deler av næringslivet har nedgang.

Til slutt i denne rapporten er det laget ulike scenarier for hvilken befolkningsvekst det vil bli i Grenland dersom de lykkes med å oppnå høy arbeidsplassvekst og en forbedring av bostedsattraktiviteten. Tilsvarende er det scenarier for hvilken utvikling det vil bli dersom en mislykkes på de to områdene.

Grenland er en forholdsvis robust region, og vil få en vekst fra 120 000 innbyggere i 2012 til 145 000 i 2040, selv om utviklingen fortsetter omtrent som i de ti siste årene. Det er imidlertid et potensiale for vekst i folketallet til 175 000 innbyggere i 2040, dersom en lykkes med å få en næringsutvikling med høy arbeidsplassvekst og en forbedring av bostedsattraktiviteten. Dersom Grenland i stedet får en svak arbeidsplassvekst og nedgang i bostedsattraktiviteten kan folketallet komme til å synke fram til 2040. Det er dermed et ganske stort handlingsrom for å påvirke egen utvikling gjennom nærings- og attraktivitetsutvikling.

Innledning

Notatet er bygd opp rundt seks kapitler, som til sammen skal gi et bilde av de sentrale utviklingstrekkene i området. De første to kapitlene er rent deskriptive. Deretter følger fire kapitler der vi gjennom ulike modeller og indikatorer forsøker å belyse årsaker og drivkrefter til utviklingen.

Notatet starter med en beskrivelse av befolkningsutviklingen. Befolkningsutviklingen er helt sentral for å beskrive et områdes utvikling. Flyttingen ut og inn av området vies spesiell oppmerksomhet, og er antakelig den viktigste indikatoren for om en region har en positiv utvikling. Mye av problemstillingene knyttet til regional utvikling kan knyttes til å forklare nettoflyttingen mellom regioner. I kapittel 2 gis en beskrivelse arbeidsplassutviklingen, og da spesielt arbeidsplassutviklingen i næringslivet.

I dette notatet introduserer vi et nytt begrep; næringsmessig sårbarhet. Den næringsmessige sårbarheten knytter seg til bransjesammensetningen i en region, og til arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region. Sårbarheten kan være med på å forklare utviklingen i en region, og gir også en pekepinn på sannsynlig utvikling i årene framover.

NæringsNM baseres på foretakenes regnskap, og viser hvordan bedriftene i en region gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet. NæringsNM gir en beskrivelse av næringsutviklingen, som utdyper bildet vi får av næringsutviklingen når vi bare ser på arbeidsplassutviklingen.

I kapittel 5 bruker vi modellen Attraktivitetspyramiden for å forklare stedenes befolkningsutvikling. Attraktivitetspyramiden har to dimensjoner som har med næringsutvikling å gjøre; bedriftsattraktivitet og besøksattraktivitet. Den tredje dimensjonen er bostedsattraktivitet, som er sentral for å forstå flyttingen mellom regionene. Til slutt har vi et kapittel 6, der vi trekker trådene framover. Hvordan vil veksten i en kommune eller region påvirkes av at en lykkes med næringsutvikling og attraktivitetsutvikling?

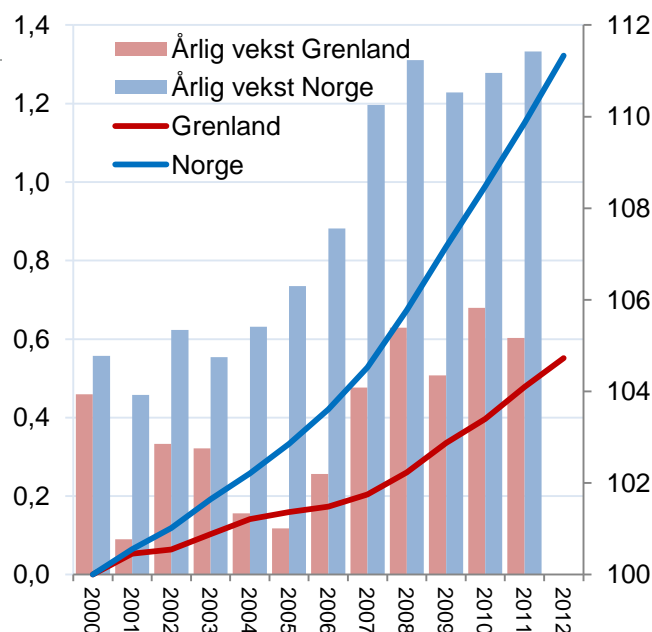
1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling, og blir i denne rapporten viet ekstra oppmerksomhet. En positiv befolkningsutvikling er et mål i seg selv for de fleste regioner og er den fremste indikatoren på om noe går bra i en region. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen i Grenland

Befolkningen i Grenland har vokst de siste årene, men den årlige veksten har vært lavere enn veksten på landsbasis. De siste fem årene har folketallet økt med mellom 0,5 og 0,7 prosent årlig. I samme periode har det vært en befolkningsvekst på over 1,2 prosent årlig i Norge. Den høye veksten kommer av at innvandring til Norge har økt sterkt. Det er innvandring fra østeuropeiske EU-land som har stått for størsteparten av denne økningen. Den økte innvandringen har gitt bedre befolkningsvekst i hele landet.

Befolkningen i Grenland var på 119 102 personer ved begynnelsen av 2012. Grenland har økt folketallet med fire prosent siden 2000. På landsbasis har befolkningsveksten vært 11,3 prosent.

Figur 1: Befolkningsutvikling i Grenland og Norge i perioden 2000-2012.

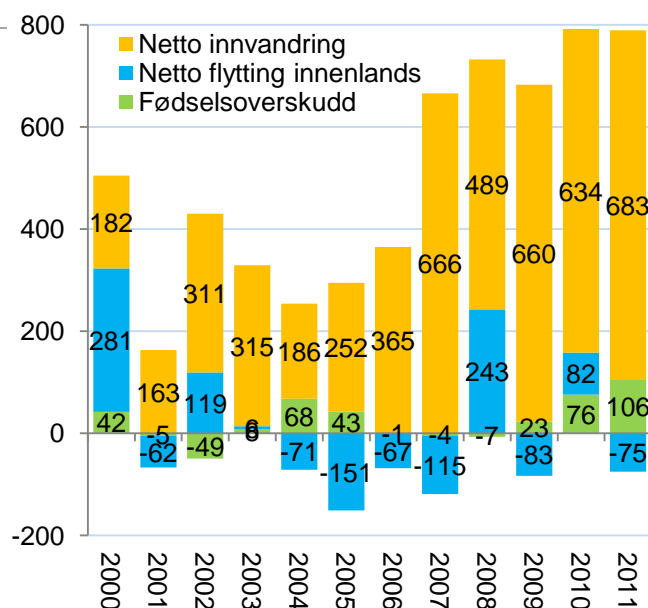
1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsutviklingen består av tre komponenter; fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

Det har vekslet mellom å være fødselsoverskudd og fødselsunderskudd i Grenland, men i 2011 var det et overskudd på over 100 personer.

Netto innenlands flytting har også variert fra år til år. I 2011 var det netto utflytting av 75 personer fra Grenland. I sammenligning fikk Grenland i 2000 en vekst på 281 personer gjennom innenlands flytting.

Det er innvandringen som har bidratt positivt til folketallsveksten i Grenland. Nettoinnvandringen har ligget over 600 personer de siste tre årene. Hele landet har fått en høy økning i innvandring i de siste fem år. Økning i innvandring i Grenland er dermed ikke spesielt høyt i sammenligning med resten av landet.

Figur 2: Befolkningsendringene i Grenland i perioden 2000-2011, dekomponert i fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

1.3 Befolkningsveksten i regionene på Østlandet

I tabellen under ser vi hvordan den årlige veksten har utviklet seg i alle regionene på Østlandet etter 2000. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt¹, som både tar hensyn til veksten de siste ti årene og trenden i veksten. Slik den regnes ut, vil de siste årenes vekst telle mer enn vekst tidlig i perioden.

Tabell 1: Årlig befolkningsvekst i regionene på Østlandet i prosent i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Øvre Romerike	2,8	3,0	2,4	2,1	1,8	1,7	2,0	2,5	2,4	2,2	2,3	2,6	2,3
3	Oslo	0,2	0,8	0,9	0,9	1,5	1,6	1,9	2,2	2,7	2,0	2,1	2,3	2,1
6	Nedre Romerike	1,1	1,2	1,1	1,1	1,0	1,6	2,0	2,3	1,7	1,8	1,9	1,7	1,8
7	Follo	1,2	0,9	1,2	0,9	1,0	1,2	1,4	1,6	1,8	1,5	1,5	2,1	1,6
10	Drammensregionen	1,1	0,8	0,9	0,6	0,8	1,0	1,3	1,8	1,6	1,5	1,6	1,8	1,5
13	Akershus Vest	0,1	0,3	0,9	0,7	1,0	1,2	1,1	1,2	1,5	1,5	1,3	1,7	1,3
16	Mosseregionen	1,6	0,8	0,6	0,3	0,7	0,8	1,2	1,5	1,6	1,4	1,0	1,6	1,2
19	Tønsbergregionen	1,0	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,9	1,4	1,4	1,0	1,1	1,3	1,1
21	Nedre Glomma	0,8	0,8	1,1	0,8	0,8	0,6	0,8	1,0	1,2	1,1	1,3	1,2	1,1
23	Kongsberg/Numedal	0,8	0,5	0,7	0,8	-0,1	0,1	0,8	1,2	1,2	1,1	1,3	1,4	1,0
25	Halden	1,5	0,3	0,9	0,1	0,4	0,5	0,4	0,9	1,1	1,4	1,5	1,1	1,0
26	Indre Østfold	1,3	0,5	1,0	0,6	0,8	0,9	0,6	1,2	0,9	0,9	0,9	1,3	1,0
28	Ringerike/Hole	0,5	-0,1	0,4	0,3	0,1	0,6	0,9	1,0	1,1	0,8	0,9	1,3	0,9
30	Sandefjord/Larvik	1,0	0,4	0,9	0,5	0,6	0,4	0,6	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8
34	Lillehammerregionen	0,4	0,0	0,3	0,3	-0,1	0,8	0,5	0,8	0,8	1,1	0,7	0,6	0,7
36	Hamarregionen	0,8	0,1	0,5	0,2	0,5	0,5	0,5	0,4	0,8	0,5	0,9	1,0	0,7
40	Hadeland	1,4	0,8	0,5	0,2	-0,2	0,2	-0,1	0,6	-0,1	0,8	0,8	1,1	0,5
41	Grenland	0,5	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,3	0,5	0,6	0,5	0,7	0,6	0,5
43	Midt-Buskerud	0,8	0,0	0,4	-0,4	-0,5	-0,1	0,0	0,6	1,1	0,1	0,5	1,1	0,5
44	Midt-Telemark	0,6	0,3	0,0	-0,2	0,0	0,2	0,1	0,7	0,3	0,3	1,1	0,5	0,4
47	Gjøvikregionen	0,4	-0,1	0,3	0,2	-0,1	-0,1	0,0	0,4	0,6	0,5	0,5	0,7	0,4
48	Hallingdal	0,3	-1,4	-0,5	-0,7	0,3	0,1	-0,4	0,0	0,4	0,1	1,2	0,8	0,4
49	Sør Østerdal	0,3	0,6	0,1	0,2	-0,2	0,1	0,0	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,3
63	Glåmdal	0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
65	Valdres	0,0	-0,4	0,2	-0,5	-0,9	-0,2	-0,5	0,2	0,1	0,2	-0,5	0,4	-0,1
67	Midt-Gudbrandsdal	0,0	-0,9	-0,2	-0,3	-0,5	-0,8	-0,7	-0,4	0,2	0,0	0,6	0,0	-0,1
68	Øst-Telemark	-0,1	-0,1	-0,5	0,0	0,0	-0,9	-1,1	-0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	-0,1
71	Fjellregionen	0,2	-1,2	-0,2	-0,4	-1,0	-0,7	-0,5	-0,4	-0,3	0,6	0,0	0,1	-0,2
77	Vest-Telemark	-0,2	0,0	-0,9	-0,5	-0,1	-0,9	-0,4	-0,4	0,1	-0,1	-0,4	0,1	-0,2
78	Nord-Gudbrandsdal	-0,3	-0,7	-0,5	-0,1	-0,6	-0,4	-0,7	-0,7	-0,1	-0,2	0,1	-0,1	-0,2

Befolkningsveksten i Norge skjøt fart i 2007, da det ble en sterk økning i arbeidsinnvandring fra EU-land. Denne innvandringen har fortsatt å øke, og har ført til en femårsperiode med historisk høy befolkningsvekst. Befolkningsveksten på landsbasis har vært i størrelsesorden 1,2 til 1,3 prosent av folketallet årlig de siste fem årene. I 2011 sto innvandringen for nesten ett prosentpoeng av denne befolkningsveksten.

Grenland har hatt en vekst i befolkningen som middels av norske regioner; Grenland er rangert som nummer 41 av 83 regioner. I snitt har folketallet i Grenland økt med 0,5 prosent de siste årene. Det er imidlertid mange regioner på Østlandet med langt høyere vekst, de fleste av disse er regioner tett opptil Oslo.

1.4 Innvandring

Innvandringen har forsterket befolkningsveksten i alle fylker og regioner. I tabellen under ser vi hvordan innvandringen har utviklet seg i regionene på Østlandet.

Tabell 2: Netto innvandring i prosent av folketallet i regionene på Østlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
2	Hallingdal	0,8	0,1	0,7	0,4	0,8	1,0	0,5	1,3	1,6	1,2	1,7	2,0	1,3
3	Oslo	0,1	0,1	0,7	0,2	0,3	0,6	0,7	1,3	1,8	1,1	1,3	1,5	1,1
7	Valdres	0,5	0,2	0,7	0,5	0,3	0,6	0,6	0,9	1,4	0,9	1,0	1,5	1,0
13	Midt-Telemark	0,5	0,6	0,6	0,7	1,0	0,8	0,7	1,2	0,8	0,7	1,0	0,9	0,9
21	Kongsberg/Numedal	0,4	0,2	0,3	0,5	0,4	0,2	0,6	0,8	0,8	0,9	1,2	1,0	0,8
23	Akershus Vest	0,1	0,3	0,3	0,1	0,4	0,6	0,9	1,2	0,9	0,7	0,7	1,1	0,8
30	Midt-Gudbrandsdal	0,1	0,3	0,4	0,8	0,7	0,5	0,5	0,7	0,8	0,5	0,9	1,1	0,8
35	Drammensregionen	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,8	0,6	0,8	0,9	1,0	0,7
36	Nedre Romerike	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,8	0,7	0,6	0,9	1,0	0,7
39	Nord-Gudbrandsdal	0,3	0,1	0,5	0,5	0,2	0,4	0,4	0,4	0,5	0,7	1,1	1,0	0,7
43	Tønsbergregionen	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,5	1,0	0,9	0,7	0,6	0,8	0,7
46	Øst-Telemark	0,8	0,5	0,0	0,6	0,5	0,4	0,4	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7
47	Fjellregionen	0,7	0,1	0,5	0,6	0,6	0,3	0,4	0,3	0,6	0,9	0,7	1,0	0,6
48	Øvre Romerike	0,2	0,1	0,2	0,2	0,0	0,2	0,3	0,4	0,6	0,8	0,8	1,2	0,6
49	Ringerike/Hole	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,3	0,7	0,7	0,6	0,7	1,1	0,6
51	Follo	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	0,4	0,6	0,8	0,7	0,7	0,8	0,6
52	Mossregionen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6
53	Sør Østerdal	0,3	0,1	0,3	0,2	0,3	0,5	0,3	0,6	0,5	0,7	0,8	0,9	0,6
55	Indre Østfold	0,2	0,0	0,1	0,1	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8	0,6	0,8	0,6
56	Sandefjord/Larvik	0,1	0,2	0,3	0,1	0,3	0,3	0,4	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6
59	Lillehammerregionen	0,1	0,1	0,3	0,4	0,3	0,5	0,5	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6
62	Gjøvikregionen	0,3	0,1	0,4	0,2	0,2	0,3	0,2	0,5	0,5	0,5	0,7	0,8	0,5
67	Nedre Glomma	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,5
69	Hamarregionen	0,2	0,1	0,3	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5
71	Vest-Telemark	0,4	0,2	0,2	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,7	0,4	0,4	0,5	0,5
74	Grenland	0,2	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,6	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5
75	Glåmdal	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,6	0,5	0,7	0,4
76	Hadeland	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3	0,4	0,6	0,6	0,7	0,4
78	Midt-Buskerud	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,4
83	Halden	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	-0,1	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,3

Alle regionene har fra 2007 fått en høyere innvandring enn de har hatt tidligere. Innvandringen i 2011 ble høyere enn noensinne, og tilsvarte nesten én prosent av folketallet i Norge.

Regionene på Østlandet har lite innvandring, og for flertallet har innvandringen vært under middels av norske regioner.

Grenland er en av regionene på Østlandet som har hatt lavest innvandring. I snitt har Grenland hatt en innvandring som tilsvarer 0,5 prosent av folketallet de siste årene. Faktisk er det bare ni regioner i landet som har hatt lavere innvandring enn Grenland. Dette fører til at Grenland ikke har fått ta del i den sterke veksten landet opplever som følge av den sterke innvandringen til Norge.

1.5 Innenlands flytting

Den innenlandske nettoflyttingen er interessant å studere, fordi den forteller hvilke regioner som vokser på bekostning av andre. I tabellen under ser vi hvordan nettoflyttingen i regionene på Østlandet har utviklet seg.

Tabell 3: Netto flytting innenlands i prosent av folketallet i regionene på Østlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Øvre Romerike	2,3	2,5	1,8	1,4	1,4	1,0	1,1	1,6	1,4	0,9	1,1	0,9	1,2
3	Halden	1,1	0,4	0,9	0,0	0,2	0,5	0,5	0,5	0,7	0,7	1,1	0,7	0,7
6	Nedre Romerike	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4	0,8	1,0	0,9	0,4	0,6	0,4	0,3	0,5
7	Nedre Glomma	0,8	0,7	0,9	0,8	0,6	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,7	0,4	0,5
8	Drammensregionen	0,7	0,4	0,4	0,1	0,2	0,4	0,6	0,7	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
9	Mosseregionen	1,3	0,5	0,4	0,1	0,2	0,4	0,5	0,6	0,6	0,4	0,1	0,7	0,4
10	Follo	0,4	0,2	0,3	0,1	-0,0	0,4	0,4	0,5	0,5	0,3	0,3	0,8	0,4
12	Tønsbergregionen	0,6	0,6	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3
14	Indre Østfold	1,0	0,4	0,9	0,4	0,4	0,4	-0,1	0,6	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
15	Ringerike/Hole	0,5	-0,0	0,4	0,2	-0,0	0,5	0,6	0,4	0,3	0,2	-0,0	0,2	0,2
16	Hamarregionen	0,5	0,1	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	-0,0	0,3	0,0	0,3	0,5	0,2
19	Sandefjord/Larvik	0,8	0,3	0,5	0,3	0,1	0,0	0,0	0,2	-0,0	0,1	0,1	0,2	0,1
20	Midt-Buskerud	1,1	0,2	0,6	-0,3	-0,5	0,1	-0,4	0,4	0,6	-0,3	-0,1	0,5	0,1
22	Lillehammerregionen	0,2	-0,3	0,0	-0,2	-0,4	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,5	0,3	-0,1	0,1
24	Akershus Vest	-0,6	-0,5	0,1	0,0	0,0	0,1	-0,3	-0,4	0,1	0,3	0,3	0,3	0,1
25	Hadeland	1,2	0,7	0,3	-0,0	-0,1	-0,2	-0,3	0,3	-0,4	0,2	0,0	0,5	0,1
26	Oslo	-0,4	0,2	-0,3	0,1	0,4	0,3	0,3	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	0,0
28	Gjøvikregionen	0,1	0,0	0,1	0,1	-0,2	-0,3	-0,2	0,2	0,1	-0,0	-0,0	0,0	0,0
29	Grenland	0,2	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	-0,1	0,1	-0,1	0,0
30	Glåmdal	0,3	0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,2	-0,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	-0,2	0,0
32	Kongsberg/Numedal	0,2	0,2	0,3	0,2	-0,6	-0,2	-0,2	0,0	0,1	0,1	-0,2	0,2	0,0
35	Sør Østerdal	0,1	0,7	0,1	0,1	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	-0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1
49	Midt-Telemark	0,4	-0,2	-0,5	-0,9	-0,9	-0,4	-0,6	-0,4	-0,6	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4
54	Vest-Telemark	-0,2	0,0	-0,6	-0,7	-0,5	-0,8	-0,5	-0,5	-0,3	-0,5	-0,8	-0,2	-0,5
55	Øst-Telemark	-0,7	-0,4	-0,4	-0,5	-0,3	-1,0	-1,2	-0,6	-0,5	-0,2	-0,4	-0,4	-0,5
57	Fjellregionen	-0,3	-1,0	-0,5	-0,8	-1,1	-0,7	-0,6	-0,5	-0,8	-0,1	-0,4	-0,5	-0,5
58	Midt-Gudbrandsdal	-0,1	-0,8	-0,5	-0,8	-1,0	-1,0	-0,8	-0,5	-0,3	-0,2	-0,0	-0,9	-0,5
61	Nord-Gudbrandsdal	-0,6	-0,7	-0,5	-0,4	-0,5	-0,6	-0,9	-0,8	-0,4	-0,5	-0,9	-0,7	-0,7
75	Valdres	-0,2	-0,4	-0,4	-0,7	-0,8	-0,6	-1,0	-0,7	-1,1	-0,7	-1,2	-0,9	-0,9
76	Hallingdal	-0,3	-1,5	-1,2	-0,8	-0,5	-1,0	-0,8	-1,2	-1,0	-0,9	-0,4	-1,1	-0,9

De fleste regionene på Østlandet har netto innflytting fra andre regioner. Det avspeiler at Østlandet vinner innflyttere fra andre landsdeler.

Som vi så tidligere, har Grenland variert mellom å ha netto utflytting og netto innflytting. Vi kan se at snittet de siste årene er 0,0. Det vil si at Grenland verken har vokst eller blitt redusert som følge av nettoflyttingen. Dette er likevel over middels blant regionene i landet; Grenland blir rangert som nummer 29 av de 83 regionene. Siden de mest folkerike regionene har netto innflytting, har flertallet av regionene netto utflytting, ettersom den innenlandske flyttingen er et stort nullsumspill.

1.6 Fødselsbalanse

Fødselsbalansen virker i utgangspunktet kanskje ikke like interessant som flyttemønstrene, ettersom den endres ganske langsomt og er lite påvirkelig. Fødselsbalansen påvirkes av aldersfordelingen, kjønnsfordelingen og fruktbarheten. På lang sikt betyr fødselsbalansen imidlertid mye for befolkningsutviklingen.

Tabell 4: Fødselsbalansen i prosent av folketall i regionene på Østlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Oslo	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9
9	Nedre Romerike	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5
10	Follo	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
14	Akershus Vest	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5
15	Øvre Romerike	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5
23	Drammensregionen	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
26	Kongsberg/Numedal	0,2	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2
30	Mosseregionen	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
33	Tønsbergregionen	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
38	Indre Østfold	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
39	Nedre Glomma	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
41	Sandefjord/Larvik	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
46	Grenland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
48	Ringerike/Hole	-0,1	-0,1	-0,2	0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0
49	Lillehammerregionen	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
53	Halden	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	-0,1	0,0
54	Midt-Telemark	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	-0,1	-0,2	0,0	-0,1	0,1	-0,1	0,2	-0,1	0,0
56	Hadeland	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,0
61	Hamarregionen	0,1	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0
62	Hallingdal	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	-0,1
63	Midt-Buskerud	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2	0,0	-0,2	0,0	0,0	-0,1	0,1	-0,1
67	Gjøvikregionen	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
69	Sør Østerdal	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	-0,1	-0,1
73	Valdres	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,2	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,1	-0,2
74	Vest-Telemark	-0,4	-0,3	-0,5	-0,3	-0,2	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	0,0	0,0	-0,2	-0,2
75	Øst-Telemark	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,3	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
76	Nord-Gudbrandsdal	-0,1	-0,2	-0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	-0,4	-0,3	-0,3	-0,1	-0,3	-0,2
78	Fjellregionen	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,5	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3
80	Midt-Gudbrandsdal	-0,1	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3
83	Glåmdal	-0,3	-0,4	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5

Regionene på Østlandet har generelt hatt lavt fødselsoverskudd. De fleste regionene ligger under middels blant norske regioner. Østlandet har lav fruktbarhet sammenliknet med resten av landet, noe som bidrar negativt til befolkningsveksten. Sju av de ti regionene med høyest fødselsunderskudd er på Østlandet.

Grenland har variert mellom å ha fødselsbalanse og et lite fødselsoverskudd, og har hatt fødselsbalanse hvis man ser på snittet for de siste årene. Dette rangerer regionen som 46 av de 83 regionene, som er litt under middels. I snitt har Norge vokst gjennom et fødselsoverskudd på 0,4 prosent de siste årene.

1.7 Relativ flytting

Relativ flytting er en interessant indikator å følge, fordi den forteller om den underliggende styrken i utviklingen på et sted. Relativ flytting er summen av netto innenlands flytting og innvandring fratrukket landsgjennomsnittet. Årsaken til at vi bruker relativ flytting i stedet for å bare bruke den enklere indikatoren nettoflytting, er for lettere å kunne sammenlikne forskjellene mellom regioner og utviklingen over tid.

Tabell 5: Relativ flytting i prosent av folketallet i regionene på Østlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Relativ flytting er nettoflytting fratrukket gjennomsnittlig innvandring til Norge.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Øvre Romerike	2,3	2,5	1,7	1,4	1,1	0,8	1,0	1,2	1,0	0,9	1,0	1,1	1,1
4	Nedre Romerike	0,3	0,4	0,2	0,2	0,3	0,7	1,0	0,9	0,2	0,5	0,4	0,3	0,5
6	Oslo	-0,5	0,2	0,1	0,0	0,4	0,4	0,6	0,4	0,8	0,2	0,2	0,4	0,4
7	Drammensregionen	0,6	0,4	0,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,7	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
11	Mosseregionen	1,2	0,4	0,1	0,0	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,3	-0,1	0,5	0,3
12	Follo	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,6	0,3
13	Halden	1,2	0,1	0,5	-0,2	0,2	0,2	-0,1	0,0	0,1	0,4	0,7	0,3	0,3
14	Nedre Glomma	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2
15	Tønsbergregionen	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,0	0,0	0,1	0,2
17	Akershus Vest	-0,7	-0,4	0,0	-0,1	0,1	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,2	0,1	0,4	0,1
18	Ringerike/Hole	0,4	-0,1	0,3	0,1	-0,2	0,3	0,5	0,2	0,1	-0,1	-0,2	0,3	0,1
19	Indre Østfold	1,0	0,2	0,6	0,3	0,4	0,5	-0,1	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
24	Kongsberg/Numedal	0,4	0,3	0,2	0,4	-0,5	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0
26	Sandefjord/Larvik	0,7	0,3	0,5	0,2	0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	0,0
27	Hamarregionen	0,5	0,0	0,3	0,0	0,2	0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,3	0,1	0,1	0,0
29	Lillehammerregionen	0,2	-0,4	0,0	0,0	-0,4	0,3	-0,1	0,0	-0,3	0,3	-0,1	-0,5	-0,1
31	Midt-Buskerud	0,8	0,1	0,4	-0,3	-0,7	-0,3	-0,5	-0,1	0,1	-0,7	-0,3	0,1	-0,2
32	Gjøvikregionen	0,2	0,0	0,1	0,0	-0,3	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,2
33	Hadeland	1,2	0,6	0,0	-0,1	-0,3	-0,3	-0,6	-0,2	-0,9	0,0	-0,3	0,2	-0,2
34	Sør Østerdal	0,2	0,6	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3
36	Grenland	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3
37	Hallingdal	0,3	-1,5	-0,9	-0,7	0,1	-0,4	-0,9	-0,8	-0,3	-0,5	0,4	-0,1	-0,3
39	Midt-Telemark	0,7	0,3	-0,3	-0,5	-0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,7	-0,5	-0,1	-0,4	-0,3
40	Glåmdal	0,3	0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3
53	Midt-Gudbrandsdal	-0,2	-0,7	-0,4	-0,2	-0,6	-0,9	-0,8	-0,7	-0,5	-0,5	0,0	-0,8	-0,5
57	Øst-Telemark	-0,2	-0,1	-0,7	-0,1	-0,1	-0,9	-1,3	-0,7	-0,7	-0,3	-0,5	-0,6	-0,6
60	Valdres	0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,8	-0,4	-0,9	-0,7	-0,6	-0,6	-1,1	-0,4	-0,6
61	Fjellregionen	0,2	-1,1	-0,3	-0,4	-0,8	-0,7	-0,7	-1,0	-1,0	-0,1	-0,7	-0,5	-0,6
69	Nord-Gudbrandsdal	-0,5	-0,7	-0,5	-0,2	-0,6	-0,6	-1,0	-1,2	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-0,8
73	Vest-Telemark	0,0	0,1	-0,8	-0,4	-0,3	-0,9	-0,7	-0,8	-0,5	-1,0	-1,3	-0,6	-0,8

Regionene på Østlandet har bedre flyttetall samlet sett enn regionene i andre landsdeler. Det kommer av at Østlandet trekker til seg innflyttere fra andre landsdeler. Vi så tidligere at det er lav innvandring til mange av regionene på Østlandet.

Grenland har hatt en flytting som har vært svakere enn i landet ellers de siste åtte årene. Grenland har i snitt hatt en nettoflytting som har ligger 0,3 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet. Grenland er likevel rangert over middels, som nummer 36. Dette kommer av at regionene rundt Oslo og de andre storbyene har stor innflytting, og trekker landsgjennomsnittet opp.

1.8 Befolkningsutvikling i kommunene

Siljan og Porsgrunn har hatt sterkest befolkningsvekst i perioden etter 2000, etterfulgt av Skien. Siljan og Porsgrunn har hatt en vekst på i overkant av sju prosent, mens Skien har hatt ev vekst på nærmere seks prosent.

Kragerø hadde nedgang i folketallet fram til 2006, men har de siste årene hatt god vekst. Resultatet er at Kragerø har økt folketallet med 0,5 prosent siden 2000.

Bamble har hatt et nokså jevnt folketall i hele perioden, og har redusert folketallet med 0,3 prosent siden 2000. Drangedal har hatt en nedgang på 1,2 prosent.

I samme periode har befolkningen i Norge økt med 10,7 prosent.

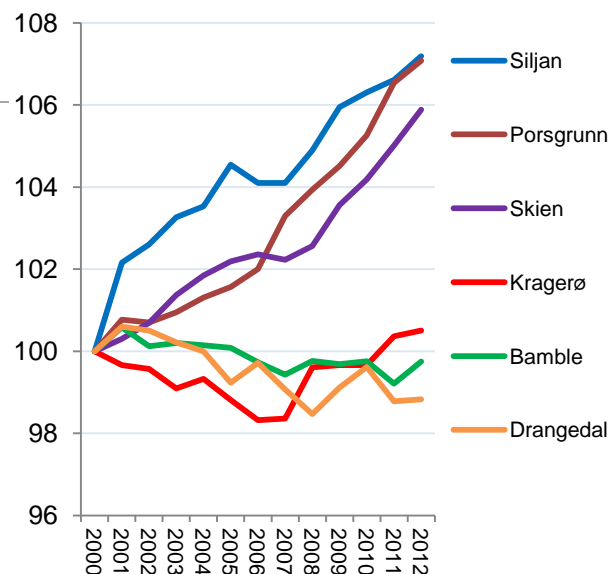
I figur 4 kan vi se at Porsgrunn de siste fem årene har vokst gjennom å ha hatt en høy innvandring og netto innenlands innflytting, men har samtidig hatt et lite fødselsunderskudd. Den samlede veksten på 3,7 prosent er tredje sterkest i fylke, men likevel under landsgjennomsnittet på 6,5 prosent.

Skien og Siljan har hatt vekst gjennom alle tre komponentene innvandring, innenlands flytting og fødselsbalanse.

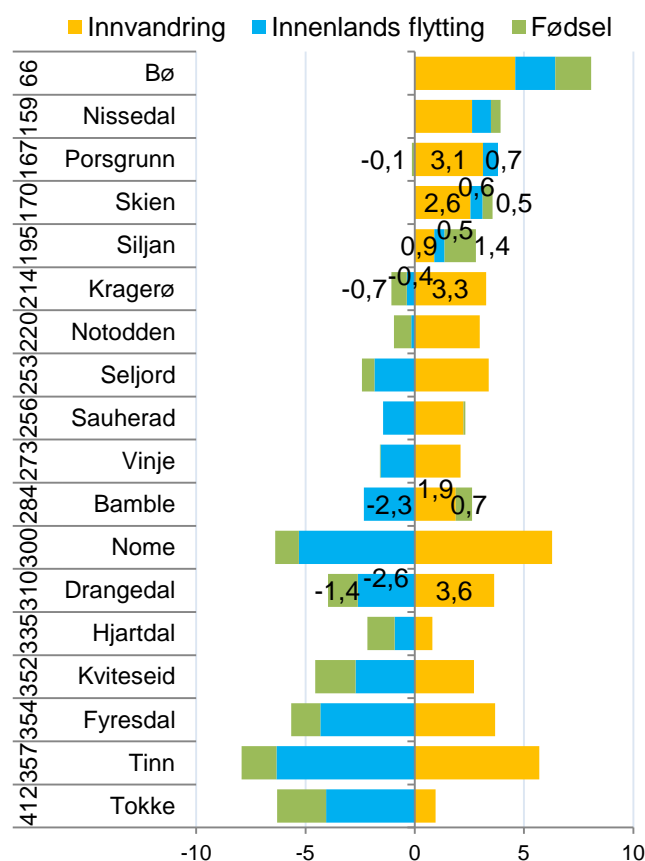
Kragerø har hatt innvandring, men samtidig fødselsunderskudd og netto utflytting.

Bamble har hatt netto innvandring og et fødselsoverskudd, men har tapt gjennom en høy innenlands nettoutflytting. Til sammen har folketallet i Bamble kun økt med 0,3 prosent de siste fem årene.

Drangedal har hatt innvandring, men samtidig en høy netto utflytting og fødselsunderskudd, og har redusert folketallet med 0,3 prosent.

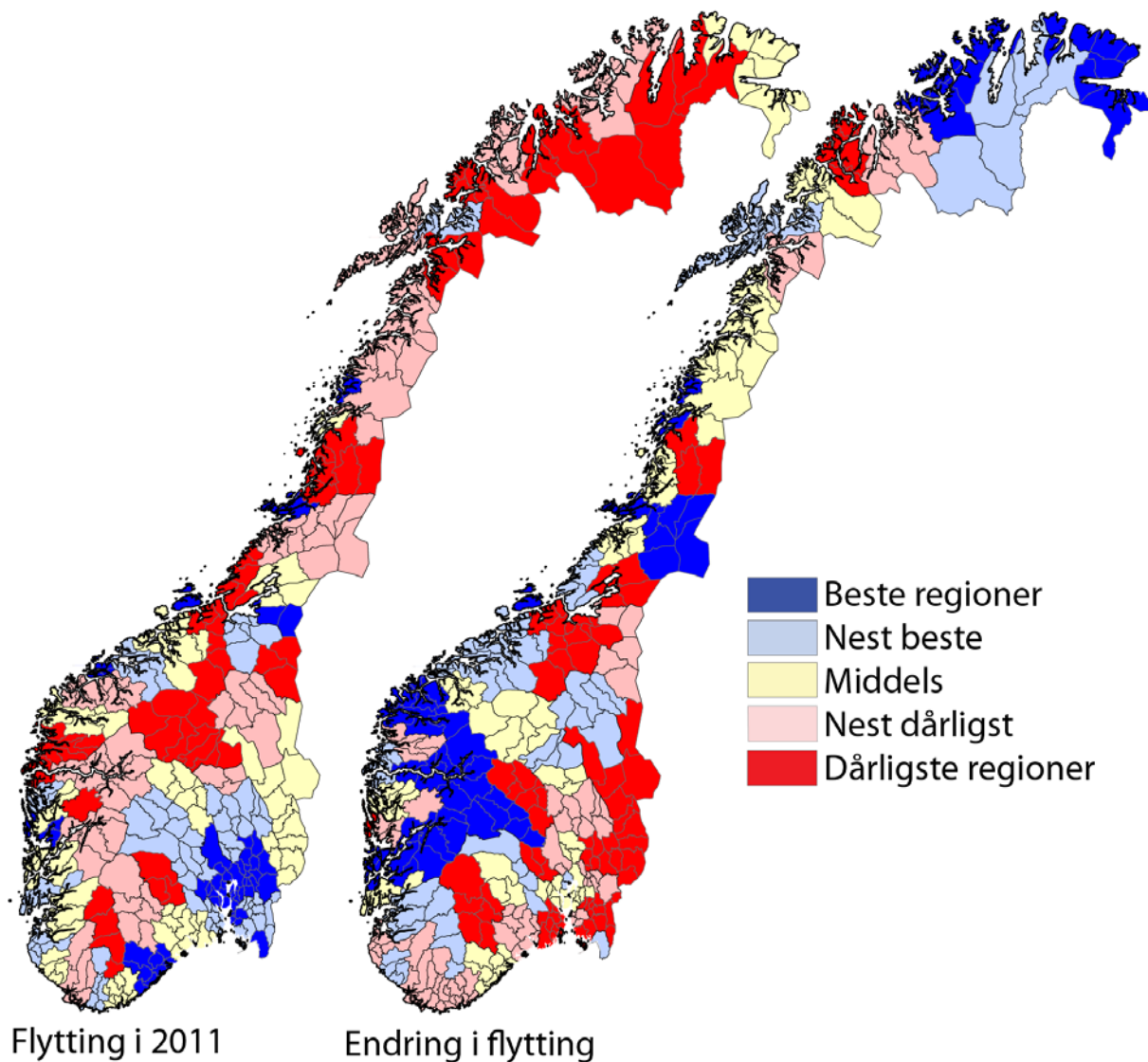
Figur 3: Befolkningsutvikling i kommunene i Grenland i perioden 2000-2012, indeksert slik at nivået i 2000=100

Figur 4: Befolkningsendringer i kommunene i Telemark siste fem år, dekomponert. Tallene til venstre angir rangering med hensyn til vekst siste fem år blant landets 429 kommuner.

1.9 Nye regionale mønstre

I de siste årene har det blitt noen nye trekk i de regionale flyttemønstrene i Norge. I figuren under viser vi flyttemønsteret mellom regioner i 2011, samt flyttemønsteret i perioden 2009-2011 sammenliknet med perioden 2000-2006.

Figur 5: Regionale forskjeller i nettoflytting i 2011, samt endringer i relativ nettoflytting fra perioden 2000-2006 til perioden 2009-2011.

Kartet til venstre viser regionale variasjoner i nettoflyttingen i 2011. Det sentrale Østlandet trakk til seg mange innflyttere i 2011. Enkelte regioner rundt Bergen og Trondheim hadde også høy innflytting. Dette er et mønster som vi har sett tidligere. Det nye er at regioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya og Kystgruppen (Nord-Trøndelag) var blant regioner med høyest innflytting. Dette er regioner som har hatt stor utflytting tidligere.

I kartet til høyre ser vi hvordan flyttemønsteret har endret seg de siste tre årene i forhold til tidligere. Finnmark har mye lavere utflytting enn tidligere, samtidig som at kystregioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya, HALD, Søre Sunnmøre, Kystgruppen, Sunnhordland og Nordfjord har fått mye bedre flyttebalanse. Østlandet har relativt sett fått mye lavere innflytting enn tidligere, men vi ser på kartet over flytting i 2011 at det fremdeles er Østlandet som trekker til seg flest innflyttere.

1.10 Befolkningsframskrivningerⁱⁱ

Hvert år beregner og publiserer Statistisk Sentralbyrå framskrivninger for Norges befolkning, den siste for perioden 2012-2100. SSBs befolkningsframskrivninger viser hvordan landets folkemengde vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring.

Ulike prognoser for levealder og fruktbarhet påvirker framskrivningene i noen grad, men ganske lite i forhold til ulike prognoser for innvandring. De siste befolkningsframskrivningene viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere i de nærmeste tiårene vil øke sterkt med de fleste kombinasjoner av forutsetninger. I følge modellen vil innvandring øke noen år til, og deretter ha betydelig nedgang.

Som følge av en lav arbeidsledighet og høyt inntektsnivå i Norge ventes det en høy innvandring de nærmeste årene. Etter hvert er det imidlertid ventet at inntektene fra petroleumssektoren vil minke og den relative inntekten i Norge synke. Dette vil kunne gjøre det mindre attraktivt å innvandre for å arbeide i Norge.

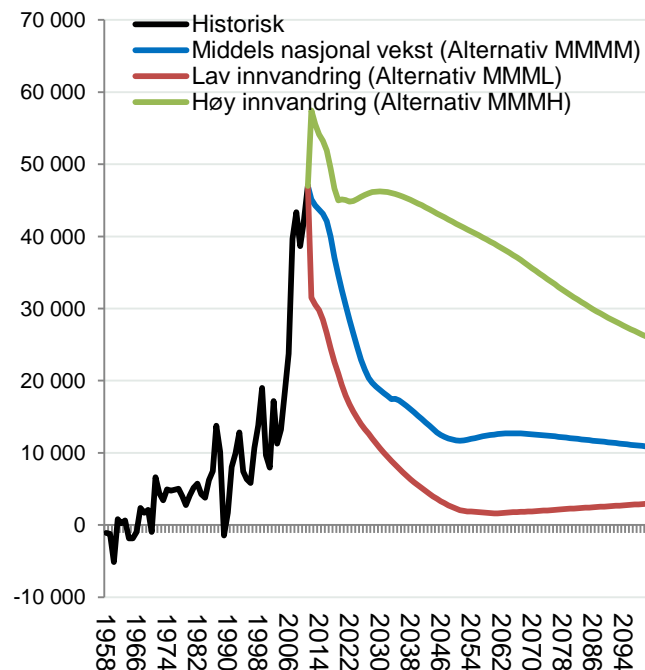
SSB presenterer tre framskrivningsbaner som kalles middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring. I figur 6 kan vi se at nettoinnvandringen er ventet å gå betydelig ned. I høyalternativet er det forutsatt konstant relativt inntektsnivå, og nedgangen i innvandring blir dermed mindre i dette alternativet. I lavalternativet er det forutsatt at det relative inntektsnivået i Norge vil falle sterkt, noe som vil føre til at innvandringen vil synke raskt.

Modellen tar hensyn til at innvandrere har høyere sannsynlighet for utvandring enn resten av befolkningen. Sannsynligheten for utvandringen varierer med alder, kjønn, botid i Norge og landbakgrunn. Et økende antall innvandrere i Norge medfører derfor større utvandring, og særlig av innvandrere med kort botid.

Som figur 6 viser, vil nettoinnvandringen i 2040 komme ned i 15 000 i mellomalternativet. Dette er en konsekvens av at den synkende innvandringen ikke klarer å kompensere for den økende utvandringen. Men også i høyalternativet blir nettoinnvandringen lavere på lang sikt, til tross for det svært høye nivået på innvandringen. Dette viser hvordan den økende utvandringen, som påvirkes

av den tidligere høye innvandringen, er en sentral forutsetning for framskrivningene.

Det er imidlertid stor usikkerhet forbundet med disse banene. Usikkerheten er knyttet både til selve modellen og anslagene for ledighet og relativ inntekt i framtiden. Denne usikkerheten gjør at innvandringstallene vil kunne avvike betydelig fra anslagene. Store avvik kan oppstå som konsekvens av uforutsette økonomiske og politiske forhold i andre land, spesielt vil kriser og konflikter kunne føre til at flere personer kommer til Norge for å få beskyttelse eller arbeid. Videre kan den økonomiske eller politiske utviklingen bli endret i de landene som arbeidsinnvandrere kommer fra, og i eventuelle nye EU-medlemsland som får lettere adgang til det norske arbeidsmarkedet. Den økonomiske og/eller politiske utvikling i andre europeiske land kan også føre til at arbeidsinnvandrere reiser til andre land enn Norge, for eksempel at polakker heller reiser til Tyskland enn Norge. I tillegg vil endringer i økonomiske og politiske forhold i Norge kunne påvirke innvandringen, som blant annet innvandringspolitikk, etterspørsel etter arbeidskraft, ledighet og inntektsnivå.

Figur 6: Historisk netto innvandring i 1958-2011 og framskrevet netto innvandring i perioden 2010-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring.

Utviklingen i innvandringen, som altså er antatt å være høy i de nærmeste årene for deretter å gå ned, vil ha stor påvirkning på den generelle befolkningsutviklingen i Norge. Det er ventet at de siste års sterke befolkningsvekst vil fortsette noen år til, for deretter å avta.

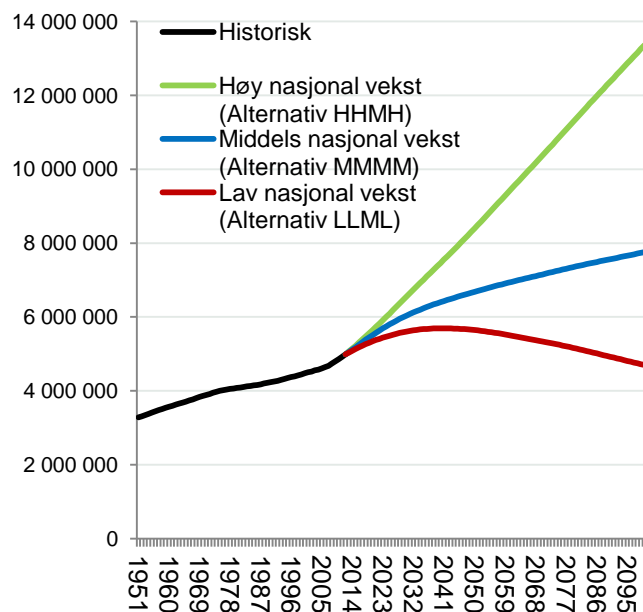
Figur 7 viser befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2012-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst. I følge framskrivningene blir befolkningsveksten særlig høy i de første årene, men lenger ut i perioden avtar befolkningsveksten. Ifølge hovedalternativet MMMM vil den årlige veksten være på topp om fire år, med en økning på 67 000 innbyggere i 2016, for deretter å synke til under 40 000 om 20 år, i 2032.

Folketallet passerte 5 millioner i mars 2012. I hovedalternativet MMMM vil folketallet ha nådd 6 millioner i 2030, og havne på 7,8 millioner i 2100. I alternativet med høy nasjonal vekst vil Norge nå 6 millioner allerede i løpet av 2023, og få over 13 millioner innbyggere i 2100. I lavalternativet øker befolkningen til 5,7 millioner i 2041, for deretter å avta.

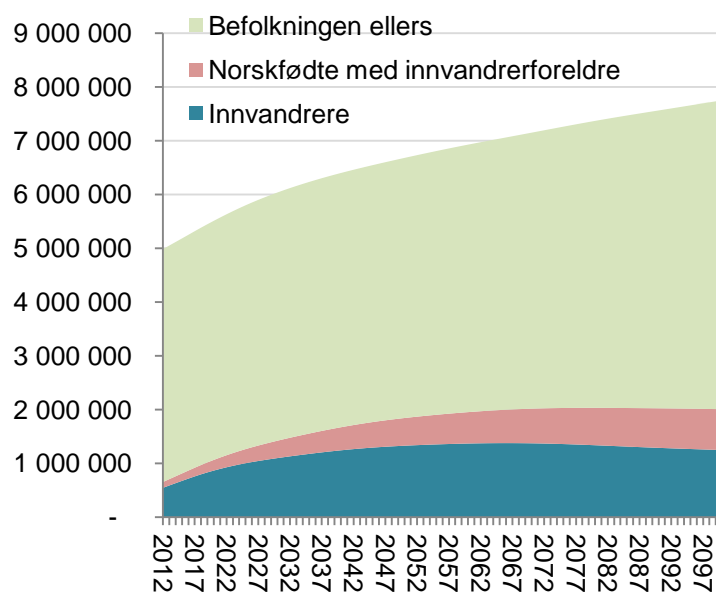
Det store spriket mellom alternativene vitner om den store usikkerheten som er knyttet til tallene, og SSB understreker at tallene blir mer og mer usikre jo lenger fram i tid vi går. Det er som nevnt spesielt knyttet stor usikkerhet til innvandringen.

Figur 8 viser befolkningen i Norge i perioden fram til 2010 i følge hovedalternativet MMMM, fordelt på gruppene innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

Antall innvandrere og barn født i Norge av innvandrerforeldre er forventet å øke sterkt i årene som kommer, spesielt fra de nye EU-landene i Øst-Europa. I hovedalternativet MMMM vil innvandrerbefolkningen, som er en sammenslåing av gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, øke fra 655 000 i 2012 til over 2 millioner i løpet av 2060-årene. Den øvrige befolkningen vil øke fra 4,3 millioner i 2012 til over 5 millioner i samme periode.

Figur 7: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2011-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst.

Figur 8: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 2012-2100 i følge hovedalternativet MMMM fordelt på innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

1.11 Framskrivning for Grenland

Figur 9 viser veksten i Grenland i perioden 1980-2012, samt SSBs framskrivningsalternativ for perioden 2012-2040. For perioden 1980-2012 brukes de historiske tallene, mens de tre framskrivningsalternativene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst brukes for perioden 2012-2040.

Folketallet i Grenland har økt med over 10 000 siden begynnelsen av 80-tallet. Folketallet i Grenland var på 119 102 per 1. januar 2012. Middellalternativet framskriver at befolkningen vil øke, men med avtagende styrke etter hvert. Folketallet vil øke til 140 572 i 2040.

I høyalternativet er veksten sterk og konstant, og resulterer i et folketall på 161 756 i 2040, altså en økning på nærmere 43 000 innbyggere.

Lavalternativet sier at folketallet skal øke fram til 2034, da det vil ligge på i overkant av 126 500 innbyggere, for deretter å bli redusert.

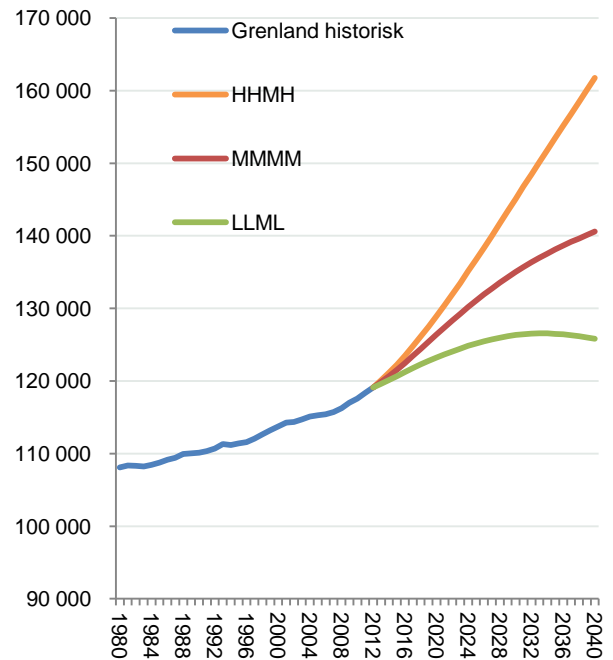
De ulike alternativene til SSB bygger på ulike *nasjonale* forutsetninger. Det er altså ikke mulig at en region oppnår det høye alternativet, mens en annen får det lave. Til slutt i denne rapporten skal vi vise noen scenarier som er bygget på at regionene kan påvirke egen utvikling.

1.12 Framskrivning for kommunene i Grenland

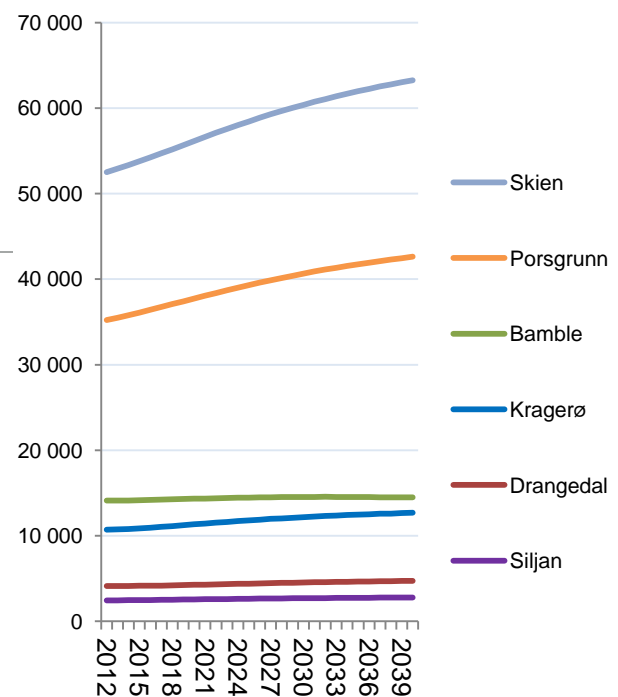
Når vi ser på framskrivningene i det midlere alternativet til SSB, ser vi at utviklingsbanene til de seks kommunene skiller seg fra hverandre. Skien og Porsgrunn får sterkt vekst videre, Kragerø får mer moderat vekst, mens de andre kommunene får mindre økninger i folketallet.

I Skien vil folketallet øke med 10 756, men Porsgrunn vil øke folketallet med 7 403. Veksten i disse to kommunene vil utgjøre størsteparten av veksten i regionen.

Kragerø vil få en økning på nesten 2000 innbyggere fram til 2040. Bamble og Siljan vil øke folketallet med 354 og 380, mens Drangedal vil øke folketallet med nærmere 600 innbyggere.

Figur 9: Historisk vekst i Grenland i perioden 1980-2012 og de tre banene for framskrivning i perioden 2012-2040.

Figur 10: SSBs midlere framskrivningsalternativ for kommunene i Grenland i perioden 2012-2040.

2. Arbeidsplasser

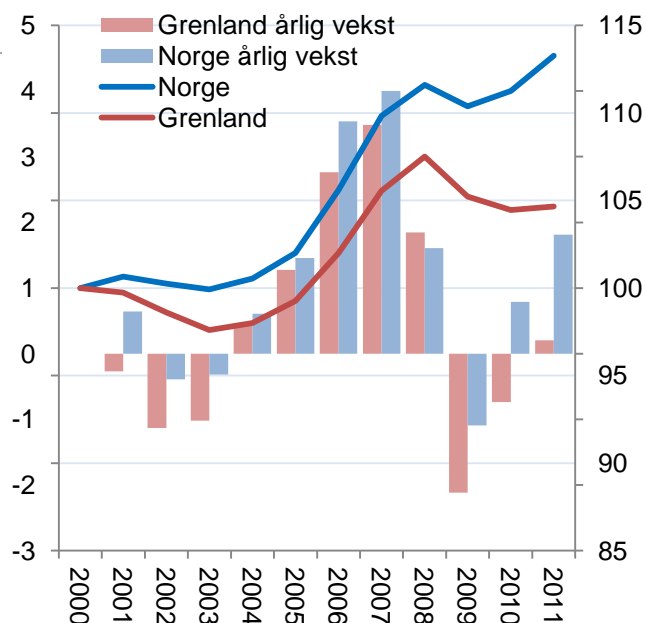
Arbeidsplasser er ved siden av folketallet den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. Fra 2000 er det svært godt statistikkgrunnlag for å beskrive utviklingen. Data hentes fra SSBs registerbasert sysselsettingsstatistikk.

2.1 Utviklingen i Grenland

Siden 2000 har antall arbeidsplasser i Norge økt med 13,3 prosent. Veksten i Norge var spesielt høy i 2005 og 2006. Men 2011 ble også et godt år, med tredje høyeste vekst etter 2000.

Grenland har hatt en utvikling i arbeidsplasser som har vært svakere enn landsgjennomsnittet de fleste årene etter 2000. Grenland har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 4,7 prosent fra 2000 til 2011. Dette er langt svakere enn landsgjennomsnittet. Grenland mistet spesielt mange arbeidsplasser i 2009.

De var registrert 54 553 arbeidsplasser i Grenland på slutten av 2011. Dersom Grenland hadde hatt samme vekst som Norge etter 2000, ville det vært over 4 500 flere arbeidsplasser i regionen i dag.

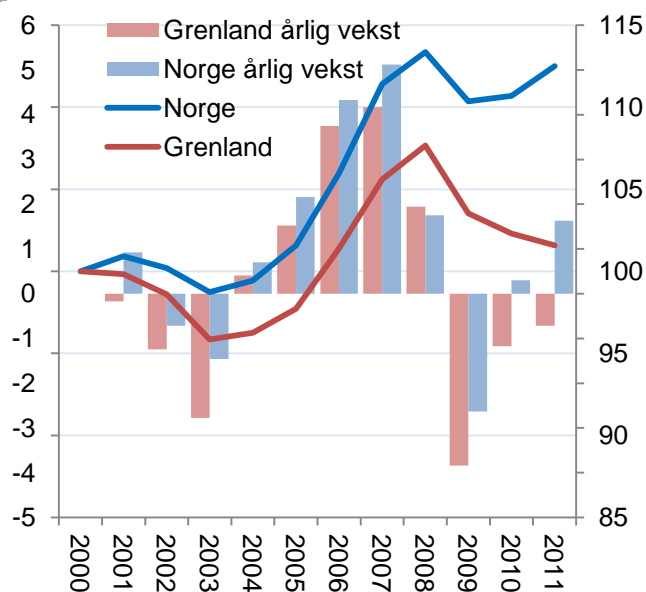
Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Grenland og Norge indekset slik at nivået i 2000=100, samt årlig vekst.

2.2 Private arbeidsplasser

Vi kan også se på utviklingen i de private arbeidsplassene spesielt, vist i figur 12. Vi kan se at figuren over utviklingen av private arbeidsplasser er ganske lik figuren med alle arbeidsplasser. Omtrent to tredeler av arbeidsplassene er private, og de private svinger mest med konjunktorene.

Antall private arbeidsplasser i Norge økte med 12,5 prosent fra 2000 til 2011. Økningen var dermed litt svakere for privat enn for offentlig sektor.

Antall arbeidsplasser i næringslivet i Grenland har kun økt med 1,6 prosent fra 2000 til 2011. Det har vært en spesielt svak utvikling de siste tre år. Grenland mistet 3,8 prosent av de private arbeidsplassene i 2009 alene, og mens resten av landet har hatt vekst i private arbeidsplasser i 2010 og 2011, har Grenland hatt videre nedgang.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Grenland og Norge indekset slik at nivået i 2000=100, samt årlig vekst.

2.3 Arbeidsplassvekst i regionene

For å kunne sammenlikne utviklingen i regionene over tid er det praktisk å bruke relativ vekst. Relativ vekst er veksten i antall arbeidsplasser i regionen fratrukket veksten på landsbasis samme år. Dermed får vi utliknet konjunktursvingningene og kan sammenlikne hvordan regionene gjør det i forhold til hverandre over en lengre tidsperiode.

Tabell 6: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i regionene på Østlandet i 2001-2011, samt progressivt snitt. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	prog snitt
3	Nedre Romerike	-1,7	1,8	0,3	1,0	1,4	-0,3	0,4	-0,3	0,9	1,7	2,9	1,1
4	Kongsberg/Numedal	0,4	0,7	0,6	-1,2	0,4	2,3	1,8	2,2	-0,4	0,4	1,4	0,9
8	Øvre Romerike	5,0	-2,4	0,6	0,5	1,5	-1,2	0,0	2,6	0,3	-1,3	1,7	0,5
10	Akershus Vest	2,9	5,9	-2,1	0,8	-1,0	1,2	0,8	1,6	-0,9	1,0	0,1	0,4
11	Follo	0,2	0,4	2,6	-0,1	0,9	0,2	0,4	0,4	0,7	-0,2	0,4	0,4
20	Drammensregionen	1,2	1,5	-0,2	0,5	0,0	-0,3	-0,1	0,9	-0,7	-0,3	0,5	0,0
23	Oslo	-1,6	-2,5	-2,5	-0,6	1,0	-0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,5	-0,1
28	Mossregionen	1,3	-1,5	0,1	-0,6	0,7	-0,2	0,4	0,2	-1,8	1,0	-1,0	-0,2
32	Hadeland	-0,9	0,8	1,3	-0,3	-0,7	-1,4	-2,4	-1,1	-0,6	1,1	1,0	-0,3
38	Lillehammerregionen	-0,5	0,3	2,7	-0,9	0,3	-0,6	-1,6	0,4	-1,7	1,7	-1,8	-0,4
39	Tønsbergregionen	0,9	1,3	-0,9	-0,1	-0,8	0,8	-0,6	-0,2	-0,9	0,0	-1,0	-0,4
41	Indre Østfold	1,2	-1,0	1,1	1,4	0,0	-0,7	-1,7	1,4	-0,4	-0,5	-1,9	-0,4
42	Hamarregionen	0,0	0,7	0,4	0,9	-2,0	-0,1	-1,1	-0,3	-1,0	0,1	-0,4	-0,5
45	Midt-Buskerud	-0,3	0,2	1,3	0,9	-0,3	-1,5	-0,9	-0,6	-0,1	0,1	-1,7	-0,5
46	Halden	0,6	1,8	-1,3	-4,7	0,5	0,0	-1,0	-1,5	0,2	-0,1	-0,1	-0,5
48	Sandefjord/Larvik	0,2	0,9	0,2	1,3	1,1	-1,5	0,7	0,0	-2,1	-1,1	-1,2	-0,6
51	Midt-Telemark	-3,1	1,5	0,5	-0,9	0,0	-1,0	-2,7	-0,7	-0,5	-0,7	0,1	-0,7
53	Sør Østerdal	-0,1	-0,1	0,2	1,7	-1,9	-2,8	0,3	0,6	0,2	0,3	-3,2	-0,7
54	Ringerike/Hole	-0,8	-0,7	2,1	-0,3	-1,4	-0,6	-0,4	-0,1	-0,6	-0,5	-2,1	-0,7
55	Nedre Glomma	0,4	2,2	-1,5	-0,8	-1,3	0,3	-0,3	-0,9	-1,9	-0,4	-0,6	-0,7
58	Fjellregionen	-0,8	-0,3	-0,8	1,4	-2,0	-0,9	-0,6	-2,4	-0,2	1,5	-2,5	-0,8
59	Vest-Telemark	-2,3	0,7	-0,4	0,3	-1,7	2,4	-5,1	0,3	0,2	-0,8	-1,9	-0,8
60	Grenland	-0,9	-0,7	-0,7	-0,2	-0,2	-0,8	-0,5	0,2	-1,0	-1,5	-1,6	-0,9
61	Gjøvikregionen	-1,2	1,0	0,6	-0,7	-1,4	-1,4	-0,5	-2,0	0,1	-0,5	-1,4	-0,9
69	Hallingdal	-0,3	-0,9	-0,2	0,6	0,5	-1,7	-1,0	-1,7	-1,3	-0,3	-2,3	-1,1
76	Nord-Gudbrandsdal	-1,1	-0,9	1,1	-0,7	-1,3	-1,6	-3,6	-2,5	0,2	-0,7	-1,9	-1,4
79	Valdres	1,6	0,3	0,8	-2,6	0,2	-1,8	-0,6	-2,8	0,4	-2,1	-2,5	-1,4
80	Midt-Gudbrandsdal	-1,0	0,1	1,7	-2,0	-1,7	-1,6	-1,5	0,2	-3,0	-0,6	-2,3	-1,4
82	Øst-Telemark	0,0	-2,0	0,2	-2,9	-0,8	-2,6	-3,0	-1,0	-1,4	0,5	-2,5	-1,5
83	Glåmdal	0,9	-1,4	-0,8	1,2	-3,4	-1,4	-2,4	-0,1	-2,3	-1,8	-2,6	-1,7

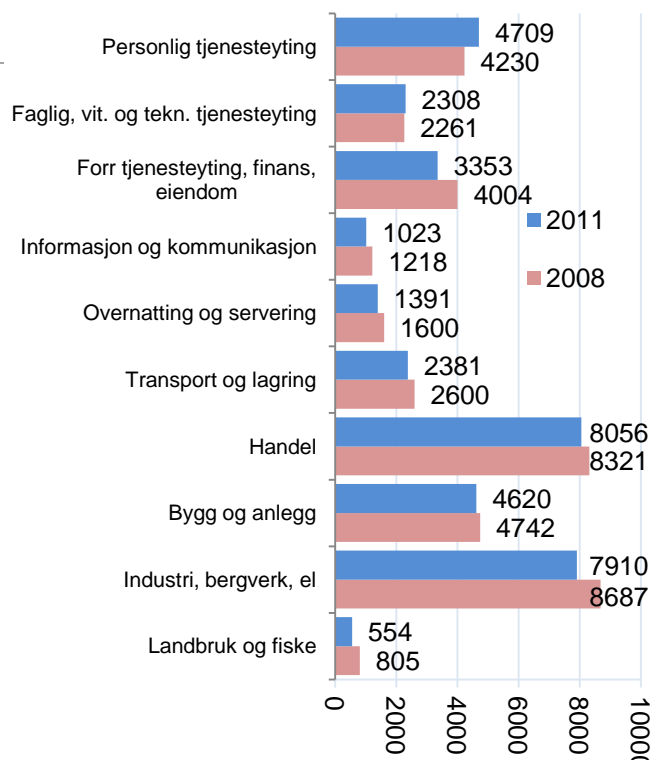
Veksten i antall arbeidsplasser på Østlandet er konsentrert til regioner i og rundt Oslo.

Arbeidsplassveksten i Grenland har vært langt svakere enn i landet ellers de tre siste årene i perioden. Utviklingen har vært mellom 1,0 og 1,6 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet i disse tre årene. I de elleve årene som er vist i tabellen, har Grenland hatt svakere vekst enn landsgjennomsnittet i ti av årene. I snitt har Grenland hatt en utvikling som er 0,9 prosentpoeng svakere enn i landet ellers de siste årene. Dette rangerer Grenland som nummer 60 blant de 83 regionene i landet for vekst i antall arbeidsplasser.

2.4 Bransjerⁱⁱⁱ

Industri er den største bransjen i Grenland, men har hatt en sterk nedgang fra 2008 til 2011. Antall arbeidsplasser er blitt redusert fra 8 687 til 7 910. 777 arbeidsplasser har dermed forsvunnet på tre år. Handel er den nest største bransjen, men også her er antall arbeidsplasser blitt redusert fra 8 321 til 8 056. Videre har det forsvunnet 651 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting. Det har også blitt mellom 100 og 300 færre arbeidsplasser i hver av bransjene landbruk og fiske, transport og lagring, overnatting og servering, informasjon og kommunikasjon og bygg og anlegg.

Det er kun to bransjer som har økt antall arbeidsplasser fra 2008 til 2011, og det er personlig tjenesteyting og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Det har blitt 479 flere arbeidsplasser i personlig tjenesteyting og 47 flere arbeidsplasser i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Figur 13: Antall arbeidsplasser i hovedbransjer i privat sektor i Grenland i 2008 og 2011.

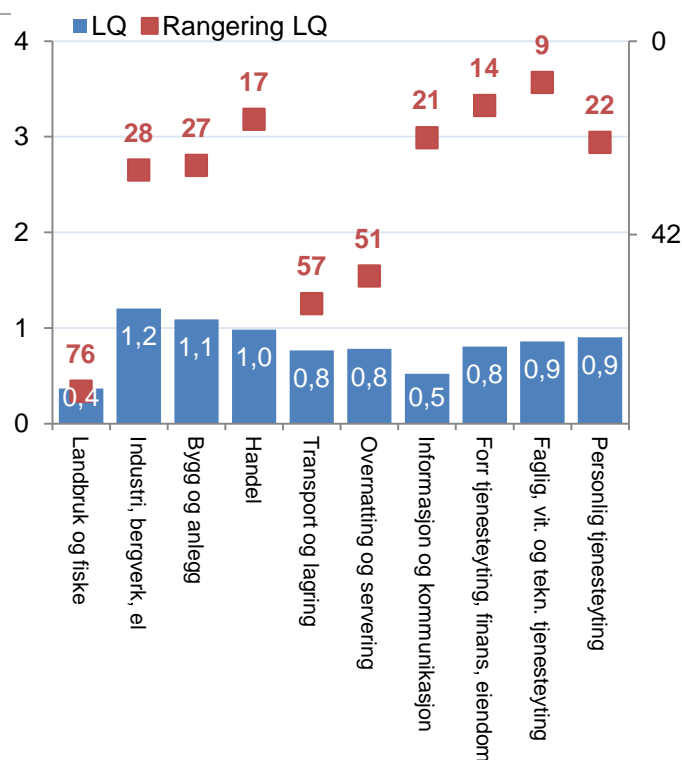
2.5 Bransjer og lokaliseringkvotienter

Lokaliseringkvotienten er bransjens andel av samlet sysselsetting i Grenland delt på bransjens andel av sysselsettingen i Norge. Der verdien er over 1, har Grenland en høyere andel enn landsgjennomsnittet. I figur 14 er bransjene i privat sektor fordelt etter lokaliseringkvotient (LQ) og vekst.

Grenland har høyest LQ i industri og bygg og anlegg. En LQ på 1,2 betyr at andelen sysselsetting i industri i Grenland er 20 prosent høyere enn landsgjennomsnittet. Handel har en LQ på 1, som betyr at det er like stor andel sysselsetting i denne bransjen som landsgjennomsnittet.

I diagrammet har vi også lagt inn hvilket rangeringsnummer Grenland har for LQ sammenliknet med de 83 regionene i landet. Her kan vi se at selv om industri er en stor bransje Grenland, så er det hele 26 regioner i landet med høyere andel sysselsetting i denne bransjen. Innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting er det derimot bare åtte regioner som har høyere sysselsetting enn Grenland, til tross for at LQ er på kun 0,9.

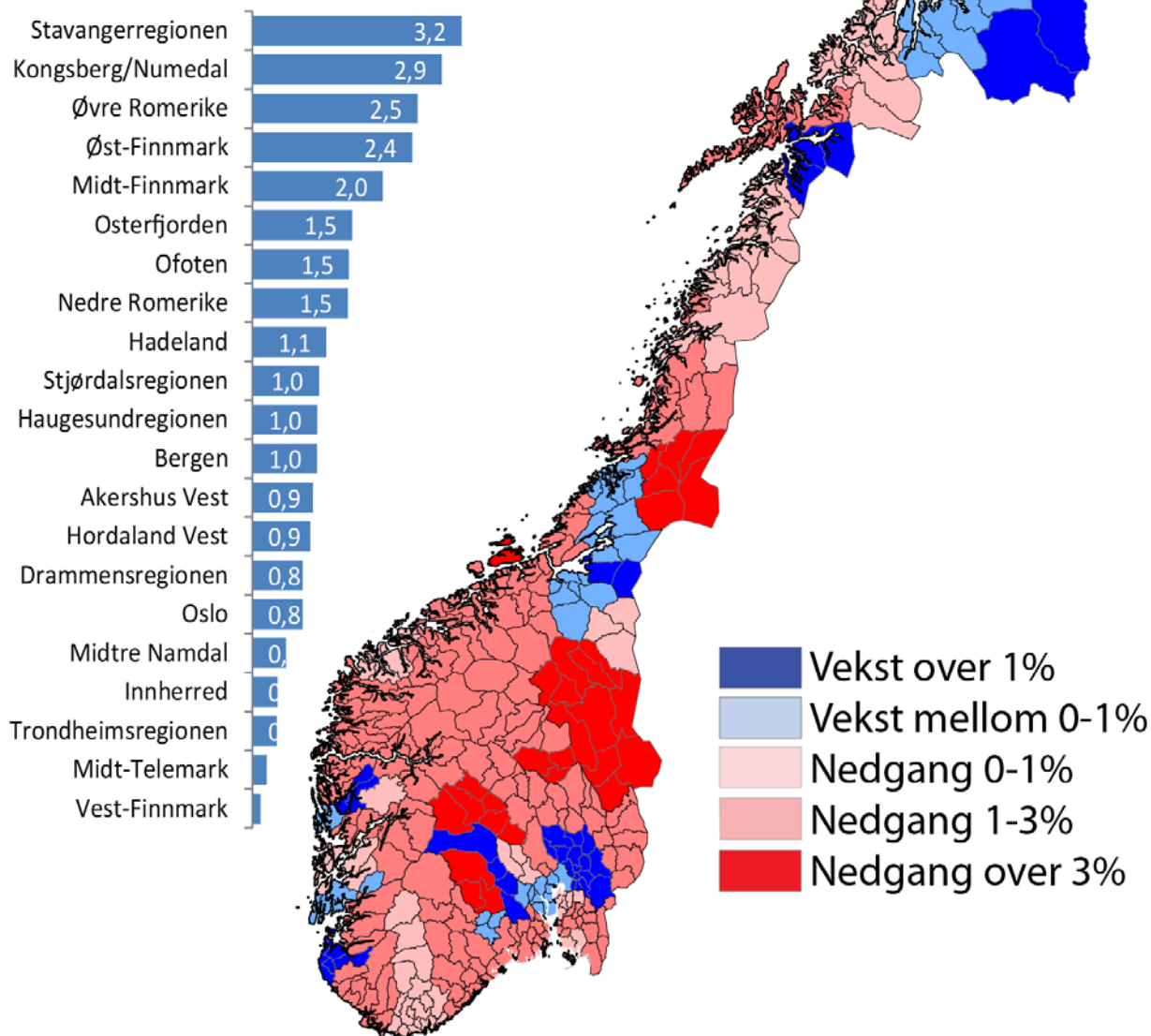
Vi kan se at LQ er lavest for landbruk og fiske, og at det er kun sju regioner som har lavere andel sysselsetting i denne bransjen.

Figur 14: Lokaliseringkvotienter for hovedbransjer i Grenland og rangering for lokaliseringkvotientene blant de 83 regionene i landet.

2.6 Relativ vekst i regionene

Relativ vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2011, prosent:

Figur 15: Relativ prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i 2011.

Figur 15 viser den relative veksten i antall arbeidsplasser i regionene i 2011. Det var bare 21 regioner som hadde høyere vekst i 2011 enn veksten på landsbasis. Både Oslo, Bergen, Stavangerregionen og Trondheimsregionen hadde høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Disse regionene dro opp landsgjennomsnittet, og dermed fikk flertallet av regionene lavere vekst enn veksten på landsbasis. Mange av de andre regionene med høyere vekst enn landsgjennomsnittet var naboregioner til de fire største byene. Finnmark og Ofoten (Narvikregionen) hadde også påfallende sterk vekst i næringslivet i 2011.

Grenland er i gruppen med nest høyest nedgang, med regioner som har hatt en nedgang på mellom én og tre prosent.

2.7 Relativ vekst i kommunene

I tabellen under viser vi relativ vekst for kommunene i årene etter 2000. Relativ vekst er den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i året, fratrukket veksten på landsbasis. Kommunene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Tabell 7: Relativ vekst i antall arbeidsplasser, både privat og offentlig, i perioden 2001-2011 samt progressivt gjennomsnitt. Rangert etter progressivt gjennomsnitt for siste ti år.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
130	Vinje	-2,8	6,5	11,5	-2,1	-5,6	2,6	-7,5	-0,2	-0,9	1,2	3,3	0,1
134	Nissedal	-5,9	7,6	2,4	0,2	3,0	2,3	-4,8	4,2	-4,0	-3,3	2,6	0,0
181	Kviteseid	-1,6	-1,2	-0,1	0,8	-1,9	1,5	2,0	-6,8	-2,8	1,4	2,3	-0,4
194	Bø	-2,2	7,0	2,0	-1,3	-0,5	-3,6	-8,8	0,1	6,3	-1,7	0,1	-0,5
205	Nome	-9,8	0,2	0,0	-0,2	0,3	-1,4	0,6	-2,2	-5,2	0,8	1,7	-0,7
206	Siljan	-6,1	0,7	5,7	-4,3	1,6	8,6	-3,3	2,1	4,3	-7,3	-4,9	-0,7
220	Skien	-1,3	1,8	0,8	-2,6	-0,9	-1,3	-0,1	-1,6	-0,4	-1,4	0,1	-0,7
225	Porsgrunn	0,5	-3,8	-3,3	2,2	0,0	-0,9	-1,3	4,8	-0,4	-1,0	-4,9	-0,8
227	Seljord	-3,1	-0,1	2,9	4,2	1,7	6,8	-12,4	5,6	3,4	-1,4	-8,3	-0,8
263	Hjartdal	-11,4	0,1	-1,6	-1,3	6,8	-1,1	-4,3	-3,4	-3,4	1,2	-1,0	-1,1
274	Kragerø	-1,1	1,2	-2,7	-2,1	-0,4	3,7	0,0	-0,3	-4,5	-2,0	-1,6	-1,2
319	Tokke	-7,2	-0,1	1,6	1,2	-3,5	1,1	-10,1	1,8	-1,7	3,1	-4,9	-1,6
325	Notodden	-1,5	-1,0	0,7	-1,1	-3,9	-5,1	-3,4	-1,1	-2,0	4,3	-3,8	-1,6
326	Sauherad	-3,8	-0,9	1,7	1,9	5,7	3,4	0,1	-5,0	-3,9	-5,8	-1,9	-1,6
346	Drangedal	-2,1	5,4	-3,5	1,7	-2,8	0,6	-0,5	0,6	0,8	-1,0	-9,6	-1,9
361	Tinn	-2,7	-0,6	-1,7	-3,8	3,9	-3,0	-5,5	-2,4	-0,3	-1,1	-4,3	-2,2
404	Fyresdal	-0,9	-4,6	4,9	1,7	-1,3	4,2	-8,6	2,7	-5,4	-10,5	-2,9	-3,2
405	Bamble	-5,1	-0,2	-1,5	1,7	-1,8	-0,9	-3,6	-8,5	-5,7	-3,0	-1,1	-3,2

Alle kommunene i Grenland har i snitt hatt en svakere utvikling i antall arbeidsplasser enn landet ellers de siste årene. Siljan, Skien og Porsgrunn har hatt en utvikling som var mellom 0,7 og 0,8 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet. Dette rangerer dem litt over middels blant alle 429 kommuner i landet, fra 206. plass til 225. plass.

Kragerø har hatt en utvikling som er 1,2 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet de siste årene, og blir rangert på 274. plass. Drangedal hadde en utvikling som var 9,6 prosentpoeng svakere enn i landet ellers i 2011, og i snitt 1,9 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet de siste årene. Drangedal blir rangert som nummer 346.

Bamble har hatt en utvikling som har vært langt svakere enn i landet ellers. Bamble hadde en utvikling som var 8,5 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet i 2008, og har i snitt hatt en utvikling som har vært 3,2 prosentpoeng svakere enn i landsgjennomsnittet de siste årene. Dette er aller svakest av kommunene i fylket, og 24. svakest i hele landet.

3. Næringsmessig sårbarhet

Næringsmessig sårbarhet er definert som risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen. Hvordan måler vi slik næringsmessig sårbarhet? Og hva kan vi fortelle om utviklingen i regioner og kommuner med sterk grad av sårbarhet?

I kapitlet om næringsmessig sårbarhet for regioner skal vi først introdusere noen begreper og en enkel modell. I tabell 8 til høyre ser vi hvordan vi tenker oss å splitte opp veksten i hver region i tre komponenter.

For det første er det naturlig å tenke seg at regionenes næringsliv tar del i den generelle nasjonale veksten i Norge. I den perioden vi skal analysere, fra 2000 til og med 2011, har antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge økt med 12,4 prosent. Hvis vi trekker fra den generelle veksten fra regionens vekst, får vi et tall som vi kaller *relativ vekst*. Dette tallet forteller om en region har vekst eller nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet sammenliknet med landsgjennomsnittet.

Dernest beregner vi *struktureffekten*. Struktureffekten er et teoretisk mål for hvor mye av endringene i en regions næringsliv som skyldes bransjestrukturen. Logikken bak struktureffekten er at det i en bestemt periode er noen bransjer som har vekst, mens andre bransjer har nedgang. En region med en høy andel av arbeidsplassene i vekstbransjer i én periode vil ha en tendens til å få vekst, i forhold til andre regioner med en stor andel av arbeidsplassene i bransjer med nedgang.

Når vi har beregnet struktureffekten, får vi også ut et annet interessant tall, som vi kaller *bransjejustert vekst*. Det er forskjellen mellom den relative veksten som regionen har hatt, og struktureffekten. Den bransjejusterte veksten forteller om regionen har hatt høyere eller lavere vekst enn forventet, gitt den bransjesammensetningen som regionene hadde i utgangspunktet. Denne bransjejusterte veksten vil dermed være et mer interessant mål for hvor godt regionen har prestert i sin næringsutvikling, enn den faktiske veksten.

Tabell 8: En enkel modell for å dekomponere vekst i arbeidsplasser i en region i tre faktorer.

Komponent	Forklaring
Vekst	Den faktiske veksten i antall arbeidsplasser i en region
- Generell vekst	Den generelle veksten i antall arbeidsplasser i Norge
= Relativ vekst	Regionens vekst i forhold til veksten på landsbasis
- Struktur-effekten	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som skyldes bransjestrukturen
= Bransjejustert vekst	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som verken skyldes bransjestruktur eller generell vekst i landet

Den neste indikatoren tar også utgangspunkt i regionenes bransjestruktur, men måler hvor ulik bransjestrukturen i hver enkelt region er fra bransjestrukturen på landsbasis. Vi har kalt dette for *strukturavviket*. Regioner med en spesiell bransjestruktur som avviker sterkt fra landet ellers vil ha høyere risiko for at næringsutviklingen skal bli vesentlig annerledes enn i resten av landet. Denne risikoen kan gi seg utslag i sterk nedgang, dersom bransjene som regionen har sitt tyngdepunkt i får nedgang, men kan også gi grunnlag for sterk vekst dersom regionen har en stor andel av næringslivet sitt i vekstbransjer.

Dernest skal vi se på regionens arbeidsmarkedsintegrasjon. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har mye å si for om en region er sårbar eller robust, og er en indikator som også har mye å si for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere.

3.1 Bransjenes utvikling

I figur 16 ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i ulike bransjer i perioden 2000 til 2011. Det er svært stor forskjell på veksten i de ulike bransjene i denne perioden. Kulturbransjen har mer enn doblet antall arbeidsplasser i denne perioden, mens trykkerier har hatt en reduksjon på over 40 prosent.

Når bransjene har hatt så forskjellig vekst, er det åpenbart at en regions bransjestruktur i 2000 har hatt svært mye å si for hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser har forløpt fram til i dag.

3.2 Måling av struktureffekten

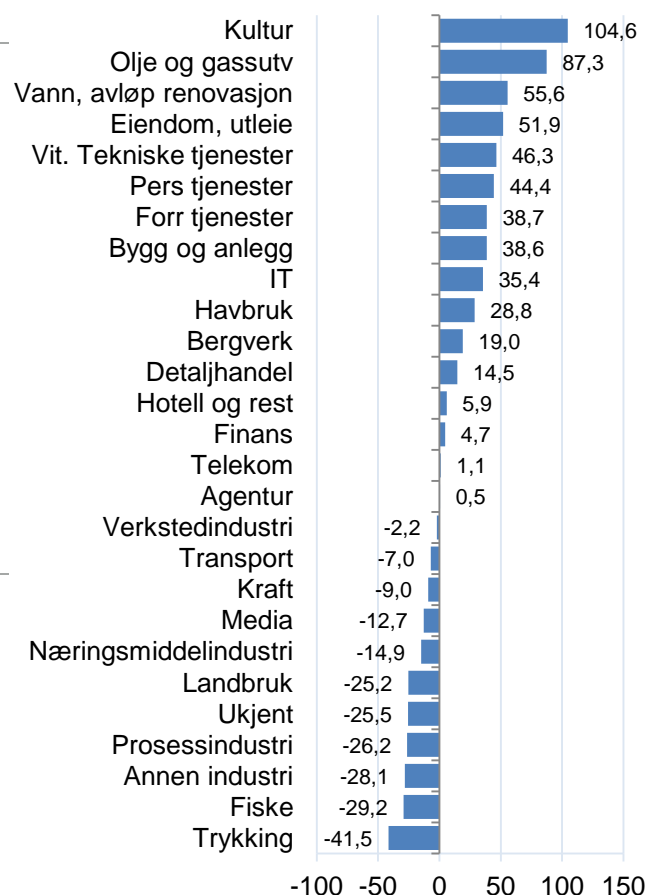
Hvor mye av endringene i antall arbeidsplasser i næringslivet siden 2000 i en region er en konsekvens av næringsstrukturen? Det kan vi måle gjennom først å regne ut hvilken vekst en region ville ha hatt, dersom de hadde gjennomsnittlig vekst i hver enkelt bransje, og deretter måle hvordan denne veksten avviker fra veksten på landsbasis. Veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis var 12,4 prosent fra 2000 til 2011.

Hvis en region hadde hatt all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien ville den fått en faktisk vekst på -26,2 prosent hvis veksten i prosessindustrien hadde vært som landsgjennomsnittet. Vi kan se av figur 16 at prosessindustrien hadde en nedgang på 26,2 prosent fra 2000 til 2011.

Ettersom veksten på landsbasis har vært 12,4 prosent, ville da veksten i denne regionen ha vært 38,6 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Struktureffekten ville således blitt 38,6 prosent.

Alle regionene har en miks av ulike bransjer, og da vil sammensetningen av bransjer fordelt på vekst- og nedgangsbransjer definere struktureffekten.

Det er interessant å finne ut hvor mye av veksten som skyldes struktureffekten, fordi vi da også indirekte får et mål for hvor mye av arbeidsplassveksten som ikke skyldes bransjestrukturen. Den ekstra veksten, eller nedgangen, utover struktureffekten kaller vi *bransjejustert vekst*.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 for ulike bransjer.

Hvis regionen med all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien faktisk hadde en nedgang i antall arbeidsplasser på 10 prosent, ville den bransjejusterte veksten blitt +16,2 prosent. Regionen «skulle egentlig» ha hatt en nedgang på 26,2, men hadde bare en nedgang på 10 prosent. De har da hatt en utvikling som var 16,2 prosent bedre enn forventet ut fra næringsstrukturen. Regionen hadde da framstått som vellykket, fordi de hadde hatt en langt bedre utvikling enn landsgjennomsnittet i den bransjen de hadde all sin næringsvirksomhet i.

Den bransjejusterte veksten er på denne måten en mer interessant metode for å benchmarke regionenes vekst i næringslivet enn bare å se på den faktiske veksten.

Struktureffekt og bransjustert vekst

Når vi har målt struktureffekten for hver enkelt region, kan vi sammenholde struktureffekten mot den faktiske arbeidsplassveksten for regionene i Norge, som vist i figur 17.

Vi kan se at det er en ganske sterk sammenheng mellom struktureffekten og faktisk vekst i regionene. Forskjeller i bransjestruktur i regionene forklarer dermed ganske mye av forskjellene i arbeidsplassvekst. Et annet trekk vi kan se, er at det bare er ti regioner som har hatt en positiv struktureffekt. Det er blant annet de aller største regionene, som Oslo, Bergen, Trondheim- og Stavangerregionen.

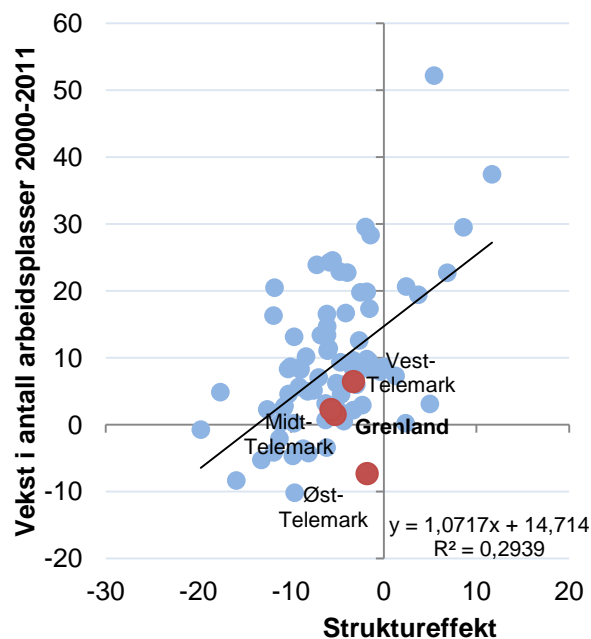
Alle regionene i Telemark har hatt en negativ struktureffekt. Dette kan vi se ved at de ligger til venstre i diagrammet. Det betyr at de hadde en sammensetning av bransjer med svak vekst i 2000.

Alle regionene har samtidig hatt en lavere vekst i antall arbeidsplasser enn forventet ut fra næringsstrukturen i 2000. Differansen er spesielt stor for Øst-Telemark. Det betyr at den svake arbeidsplassveksten i næringslivet ikke bare skyldes en uheldig næringsstruktur, det har også vært svak arbeidsplassvekst når vi korrigerer for næringsstrukturen.

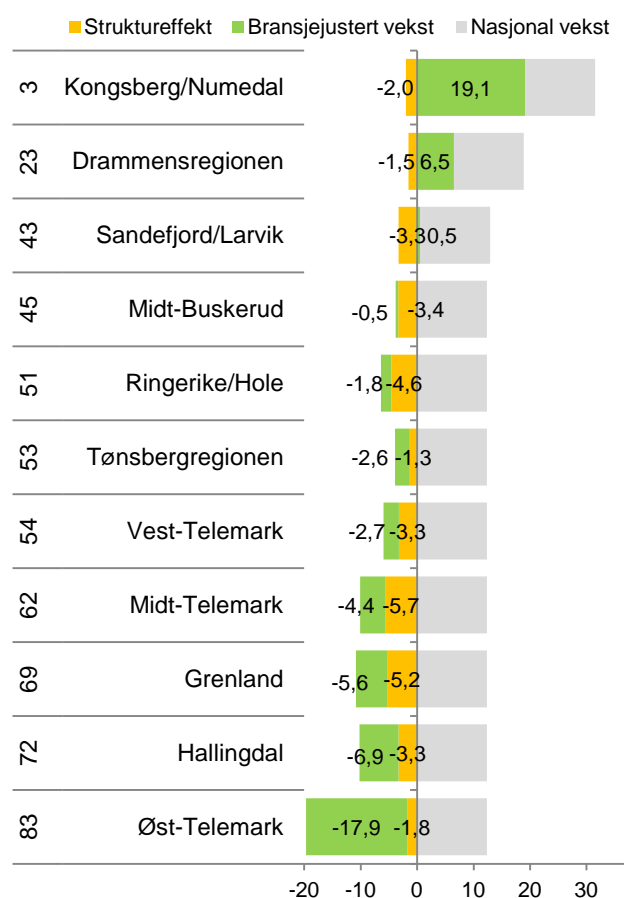
I figur 18 kan vi se arbeidsplassveksten i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011 dekomponert i tre ulike faktorer: Den nasjonale veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet, som er på 12,4 prosent, struktureffekten, og bransjustert vekst.

Ingen av regionene i BTV har positiv struktureffekt, og det er bare Kongsberg/Numedal, Drammensregionen og Sandefjord/Larvik som har positiv bransjustert vekst. Øst-Telemark er den regionen som har høyest negativ bransjustert effekt av alle regionene i landet. Øst-Telemark har hatt en vekst som er hele 17,9 prosent lavere enn forventet ut fra næringsstrukturen i 2000.

Grenland hadde en struktureffekt på -5,2 prosent. Det betyr at det er beregnet at Grenland har hatt en vekst som er 5,2 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnitt i perioden 2000-2011 på grunn av bransjestrukturen. Samtidig kan vi se at den bransjusterte veksten var -5,6, som betyr at veksten var 5,6 prosentpoeng lavere enn forventet ut fra bransjestrukturen. Det betyr at den svake veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet ikke kan forklares av bransjestrukturen alene.

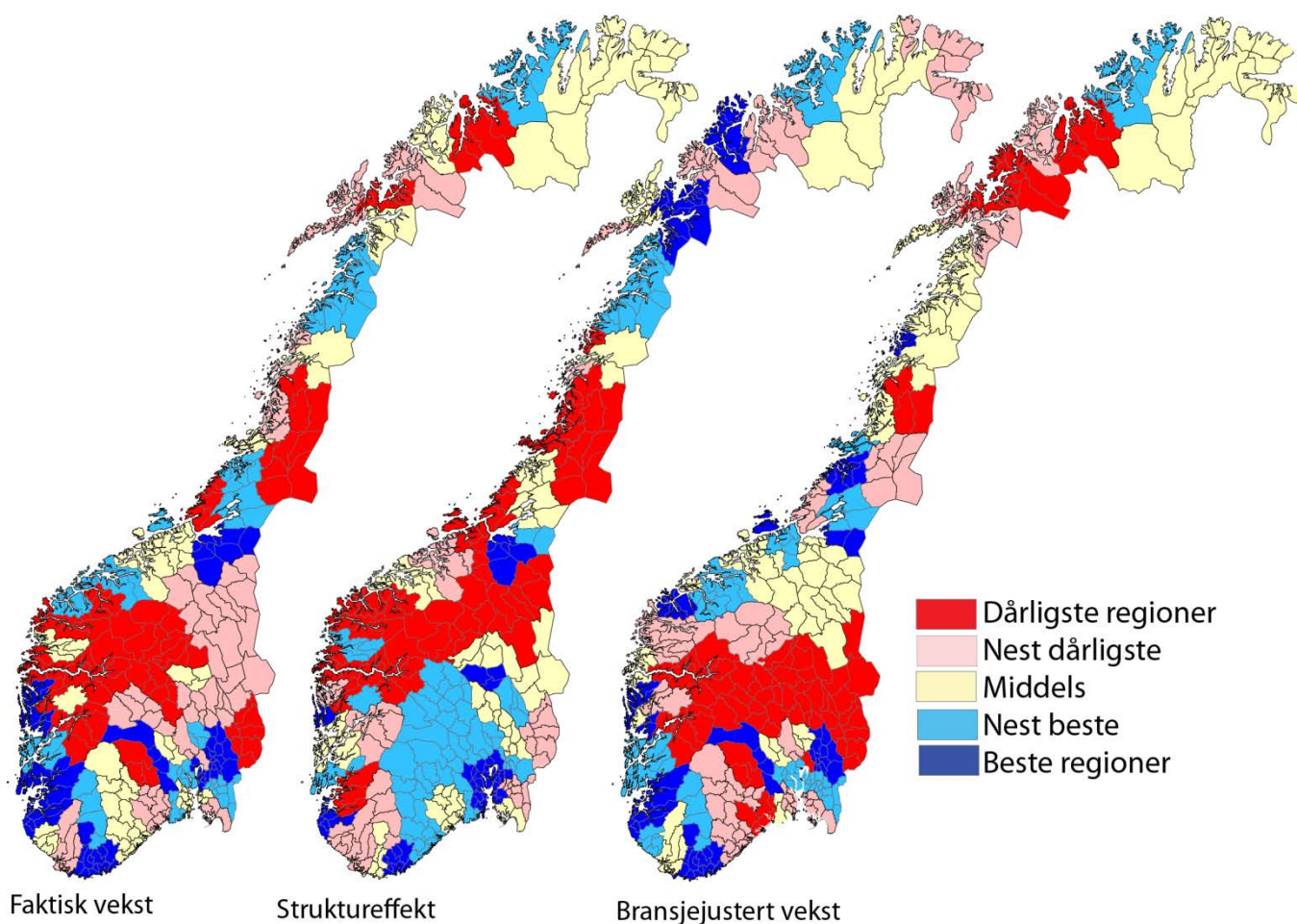

Figur 17: Struktureffekt og faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet i regionene i perioden 2000-2011. Regionene i Telemark er markert i rødt.

Figur 18: Endringer i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene, dekomponert i nasjonal vekst, struktureffekt og bransjustert vekst. Regionenes rangering med hensyn til bransjustert vekst til venstre.

Kart med struktureffekt og bransjejustert vekst

Figur 19: Faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet, struktureffekten og bransjejustert vekst for regionene fra 2000 til 2011.

I kartet til venstre ser vi hvilke regioner som har hatt sterkst vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2000 til 2011.

Kartet i midten viser struktureffekten i regionene i samme periode.

Kartet til høyre viser den bransjejusterte veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011. Som nevnt tidligere, er den bransjejusterte veksten den faktiske veksten fratrukket struktureffekten. Vi så også i figur 17 at struktureffekten forklarer en del av variasjonene i veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i norske regioner. Kartet med bransjejustert vekst er ikke svært forskjellig fra kartet med faktisk vekst, men det er noen forskjeller. Regioner som Søre Sunnmøre,

Midtre Namdal og Ytre Helgeland er blant regionene med høyeste bransjejustert vekst. Dette er regioner som ikke er i gruppen med høyest faktisk vekst, men som har hatt svært sterk vekst når vi tar i betraktning at disse regionene hadde et vanskelig utgangspunkt med sine bransjestrukturer.

Samtidig er Trondheimsregionen og Bergen ikke med blant regionene med høyest bransjejustert vekst, selv om de er blant regionene med høyest faktisk vekst. De hadde begge høy vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet, men denne høye veksten kunne i stor grad tilskrives at de hadde en gunstig bransjestruktur i utgangspunktet.

3.3 Endring struktureffekt

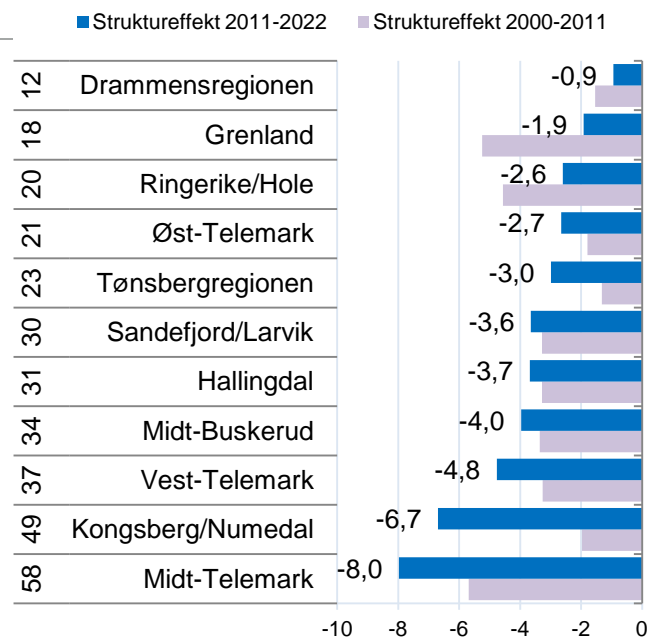
Vi har så langt sett på struktureffekten for perioden 2000 til 2011. Denne er basert på den faktiske utviklingen i hver enkelt bransje.

Hva vil næringsstrukturen i de forskjellige regionene bety for framtidig vekst? Dersom vi gjør en antakelse om at framtidig vekst i hver enkelt bransje blir lik den historiske veksten fra 2000 til 2011, kan vi beregne framtidig struktureffekt, som vist i figur 20.

For de fleste regionene vil det ikke være så stor forskjell på historisk og framtidig struktureffekt, fordi næringsstrukturen forandres langsomt.

Grenland har en forholdsvis gunstig struktureffekt. Riktignok er struktureffekten negativ, men rangeringsnummeret 18 forteller at de fleste regioner har en mer gunstig struktureffekt.

Vi kan se at situasjonen har endret seg mye siden perioden 2000-2011. Struktureffekten til Grenland var langt mer negativ i 2000. Det betyr at det er færre arbeidsplasser i nedgangsbransjer i Grenland 2011 enn det var i 2000.

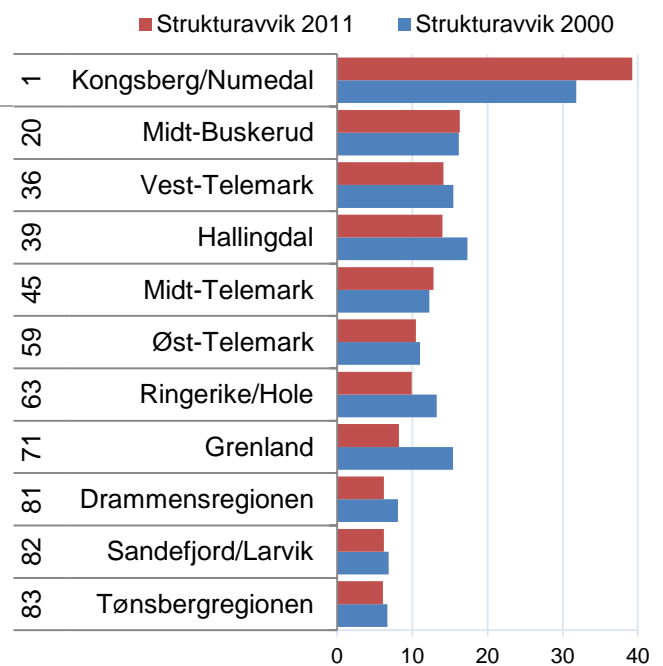
Figur 20: Struktureffekten for perioden 2000-2011, samt struktureffekten for de neste 12 årene med samme bransjevise vekstmønster. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til struktureffekten for 2011-2022.

3.4 Strukturavvik

Strukturavviket viser hvor stort avvik det er mellom næringsstrukturen i en region og næringsstrukturen på landsbasis. Regioner med et høyt strukturavvik løper en risiko for å få en avvikende utvikling fra resten av landet. Er regionen heldig, vil de bransjene de har mye av få vekst, men de kan også risikere at de bransjene de har sitt tyngdepunkt i får nedgang. Et høyt strukturavvik kan dermed slå begge veier. De siste årene har de fleste regionene med høyt strukturavvik kommet uheldig ut, men det kan i teorien bli motsatt de neste årene.

Kongsberg/Numedal hadde den mest spesialiserte bransjestrukturen i landet i 2011. Strukturavviket har økt mye siden 2000. Det innebærer en stor risiko for at regionen skal få en utvikling som er forskjellige fra resten av landet.

Grenland har et næringsliv som er lite spesialisert, Grenland er rangert som nummer 71 for strukturavvik i 2011. Det gir lav risiko for store fall i antall arbeidsplasser. Næringslivet var langt mer spesialisert i 2000.

Figur 21: Strukturavvik i regionene i BTV i 2000 og 2011.

3.5 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon^{iv} er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen^v er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i kommunene i en region er integrert med hverandre. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved pendlingen, dess mer pendling mellom to kommuner, dess bedre er arbeidsmarkedet integrert. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har betydning for den næringsmessige sårbarheten, fordi konsekvensene av bortfall av arbeidsplasser blir mye mindre i områder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir robusthet for svingninger i antall arbeidsplasser, og er til fordel for næringslivet, som får et bredere rekrutteringsgrunnlag. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir også høyere bostedsattraktivitet, fordi en har flere arbeidsplasser å velge blant når en bor i regionen.

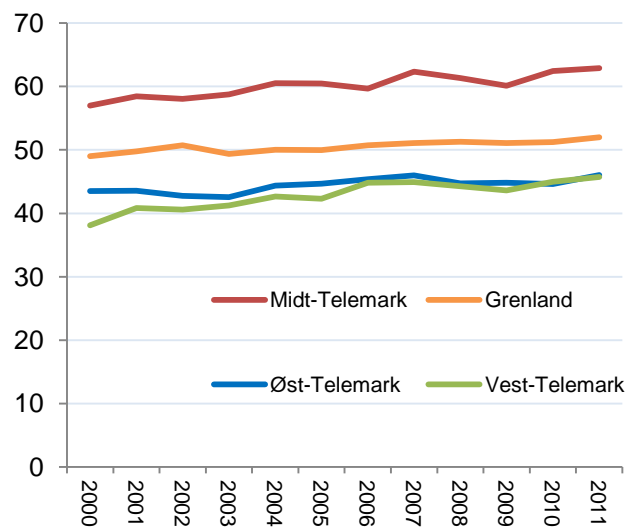
Figur 22 viser utviklingen i arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene i Telemark, dvs summen av ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Midt-Telemark høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Telemark, og ligger høyt også i landssammenheng. Grenland har også høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels. I alle regionene har arbeidsmarkedsintegrasjonen økt.

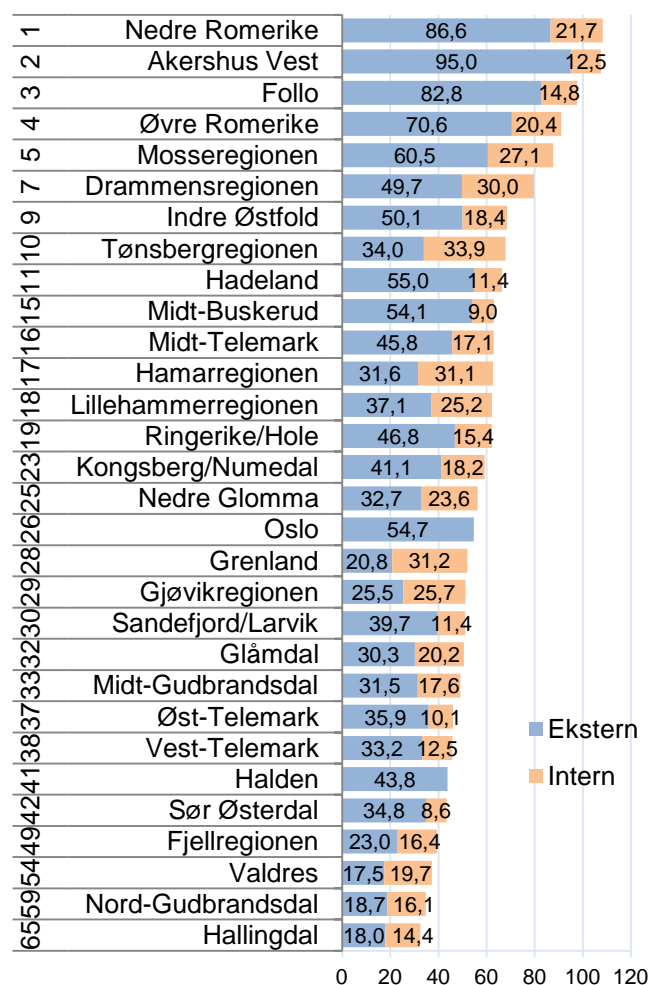
I figur 23 kan vi sammenlikne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene på Østlandet.

Regionene rundt Oslo har høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Den høye integrasjonen skapes for en stor del av høy pendling inn til storbyen.

Grenland er rangert på plass nummer 28, og har mye pendling internt mellom kommunene i regionen. Faktisk har bare fire regioner i landet høyere intern arbeidsmarkedsintegrasjon enn Grenland. Det betyr at Grenland i stor grad deler et felles arbeidsmarked. Pendling ut av regionen skjer i mindre grad.

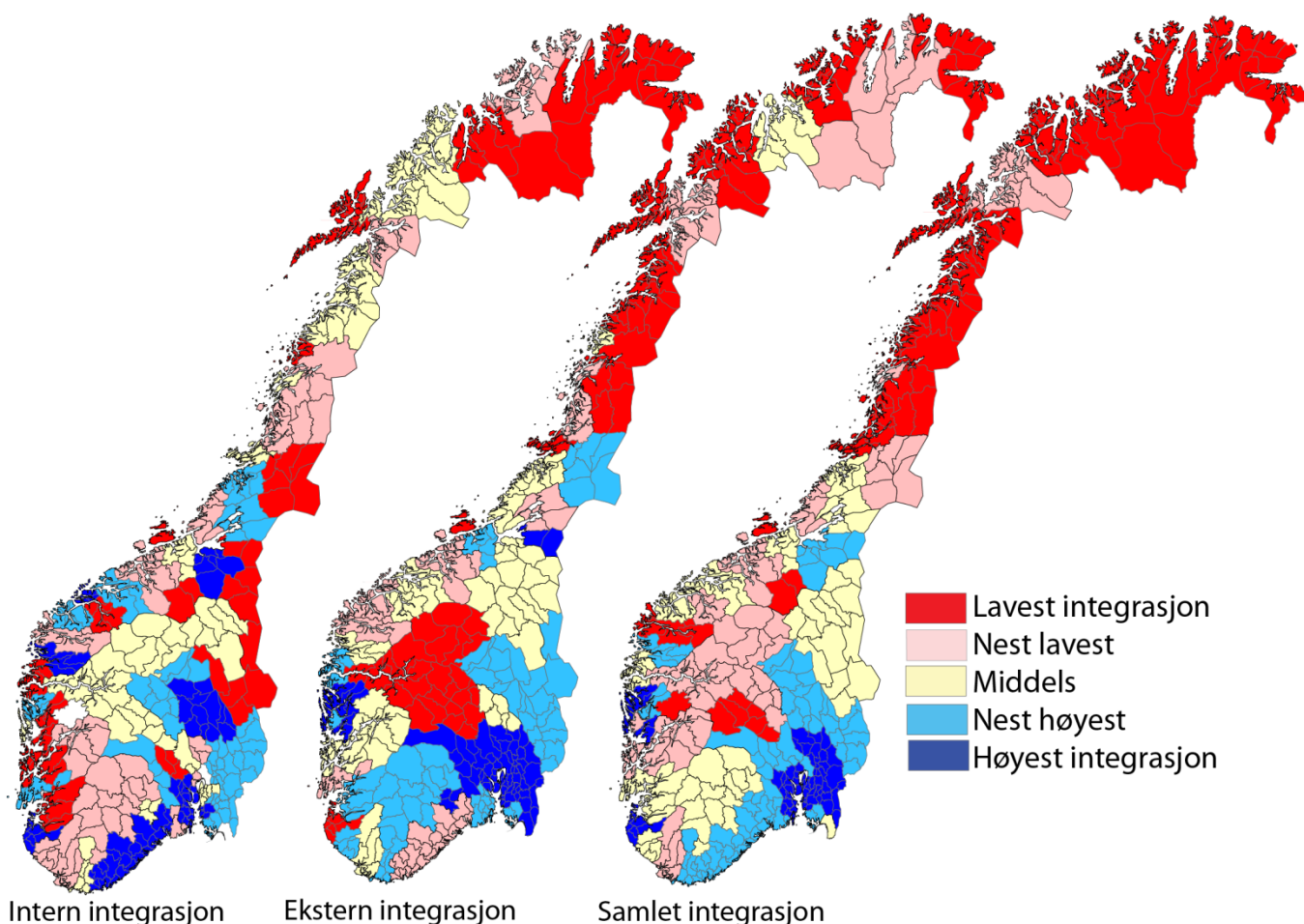

Figur 22: Samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Telemark i perioden 2000-2011.

Figur 23: Ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene på Østlandet i 2011. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til samlet arbeidsmarkedsintegrasjon.

3.6 Mønstre for arbeidsmarkedsintegrasjon

Figur 24: Ekstern, intern og samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i norske regioner 2011.

I kartene over ser vi variasjonene mellom regionene i Norge i 2011, for ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon. I det siste kartet, hvor vi summerer den eksterne og interne arbeidsmarkedsintegrasjonen, ser vi et tydelig mønster.

De tettest befolkede områdene har også den tetteste integrasjonen. Det sentrale Østlandet har et tett og sterkt integrert arbeidsmarked. Regionene rundt Bergen, samt Stavangerregionen har også sterk integrasjon, mens Nord-Norge generelt har lite arbeidsmarkedsintegrasjon, hvor arbeidsmarkedene er splittet opp.

Grenland er blant regionene med aller høyest intern arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Vest- og Øst-Telemark er blant regionene med nest lavest intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Grenland er samtidig blant regionene med nest lavest ekstern

arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Midt-Telemark er i gruppen med høyest ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at den sysselsatte befolkningen i Grenland i stor grad har et felles arbeidsmarked, mens den sysselsatte befolkningen i Midt-Telemark i stor grad pendler ut av regionen.

Samlet sett er Midt-Telemark og Grenland blant regionene med nest høyest arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Vest- og Øst-Telemark har middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

3.7 Samlet sårbarhet

Vi kan lage et samlet mål for sårbarhet i regionene, gjennom å kombinere struktureffekten, strukturavviket, ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon^{vi}.

Sårbarheten i norske regioner vil variere som vist i kartet til høyre.

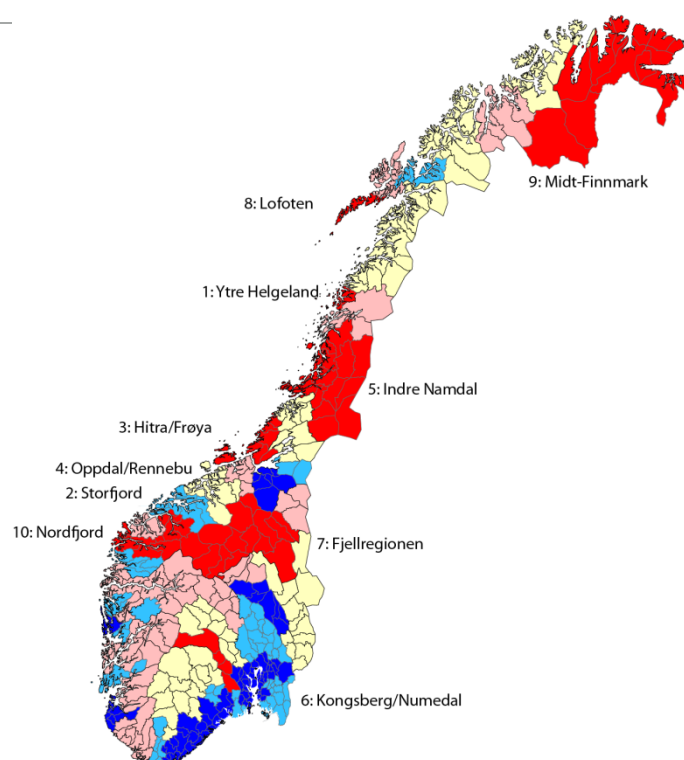
Vi kan se at Kongsberg/Numedal er sjette mest sårbar av alle regionene i landet.

Grenland er i gruppen med lavest sårbarhet. Vi kan se av figur 26 at Grenland er rangert som nummer 69. Sårbarheten var langt høyere i 2000.

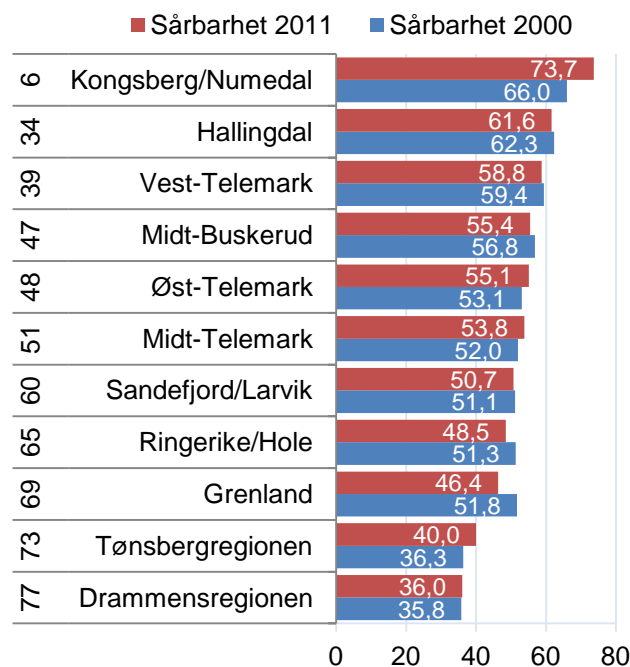
De regionene som var sårbare i 2000, har hatt systematisk lavere vekst i næringslivet enn regioner som var robuste. Det er dermed ikke et godt tegn for en region å være sårbar i 2011. Det er likevel sårbare regioner som oppnår høy vekst, regionene Kongsberg/Numedal og Hitra/Frøya er to eksempler på det. Vi kan i figur 26 se at sårbarheten til Kongsberg/Numedal har økt mye siden 2000.

I de fleste regioner eller kommuner som reduserer sårbarheten, skjer det gjennom kraftig nedgang i de bransjene hvor de har sitt tyngdepunkt. Når disse bransjene krymper, blir bransjestrukturen mindre spesialisert, og de får en lavere andel av næringslivet i nedgangsbransjer. Motsatt har regioner med sterk vekst ofte en økt sårbarhet, gjennom at veksten ofte skjer i de bransjene der de er sterke fra før. Sterk vekst betyr dermed som oftest økt sårbarhet, og veien til en mer robust næringsstruktur skjer som oftest gjennom nedgang og krise.

Det er dermed vanskelig, for ikke å si umulig, å kombinere en vekststrategi med økt robusthet. En region som har fått en sterk bransjevis spesialisering har nesten ikke noe valg, de må prioritere de delene av næringslivet der de er sterke for å få vekst.

Figur 25: Sårbarhet for regionene i 2011.

Figur 26: Sårbarhetsindeksen for regionene i BTV i 2000 og 2011. Tallene til venstre angir rangering for sårbarhet i 2011.

3.8 Næringsmessig sårbarhet for kommuner

Næringsmessig sårbarhet for kommuner er målt med litt forskjellige indikatorer enn for regioner. Den næringsmessige sårbarheten til en kommune er bestemt av tre indikatorer:

1. Hjørnesteinsbedriftens relative størrelse
2. Den største bransjens andel av sysselsettingen
3. Arbeidsmarkedsintegrasjonen

Kommuner som har en stor hjørnesteinsbedrift er mer sårbare, ettersom lokalsamfunnet blir sterkt påvirket av endringer i den ene bedriften.

Kommuner med sterk konsentrasjon av sysselsettingen i en bestemt bransje, vil også være sårbare for konjunktursvingninger som rammer denne bransjen.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen til kommunene får mye å si for konsekvensene av brå fall i sysselsettingen. Kommuner som har liten pendling ut og inn av kommunen blir mer direkte rammet, mens kommuner med stor ut- og innpendling blir mindre rammet.

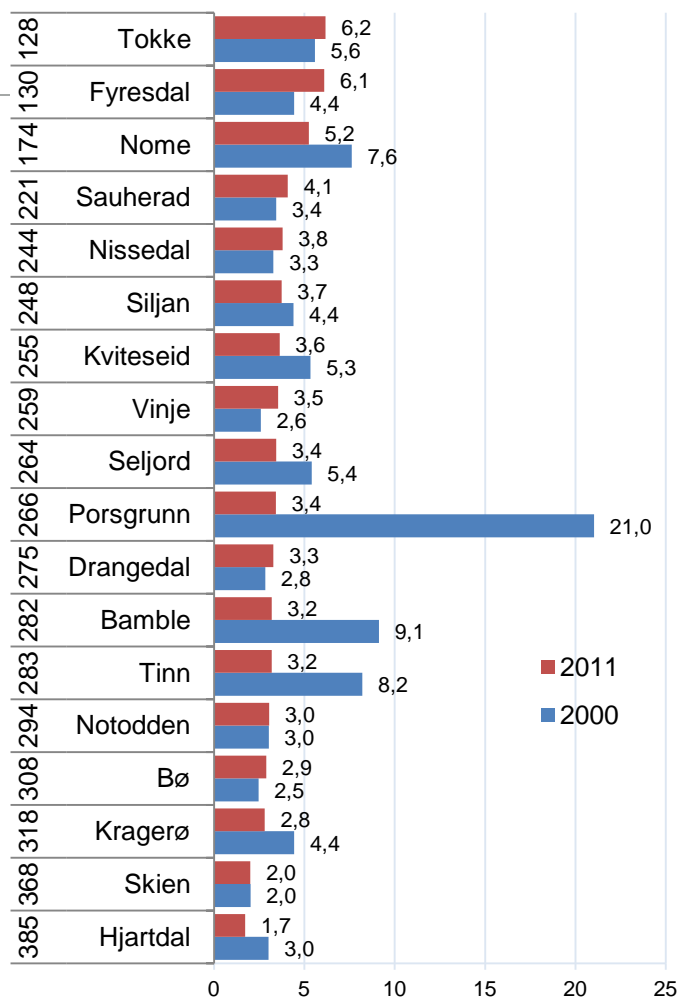
3.9 Hjørnesteinsfaktoren

Hjørnesteinsfaktoren er målt som den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunen.

Vi kan i figur 27 se at ingen av kommunene i Telemark har spesielt høy hjørnesteinsfaktor i 2011, men situasjonen har endret seg mye fra 2000 i enkelte kommuner.

I 2000 hadde den største bedriften i Porsgrunn, Hydro, et antall ansatte som tilsvarte 21 prosent av sysselsettingen i kommunen. Kun åtte kommuner i landet hadde høyere hjørnesteinsfaktor dette året. Andelen var sunket til 3,4 prosent i 2011, noe som er under middels blant kommunene i landet. Også Bamble har hatt høy nedgang i hjørnesteinsfaktoren, fra 9,1 prosent i 2000 til 3,4 prosent i 2011.

Alle kommunene i Grenland hadde en hjørnesteinsfaktor som er under middels i landssammenheng i 2011.

Figur 27: Den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunene i Telemark i 2000 og 2011 i prosent. Tallene til venstre angir kommunenes rangering med hensyn til hjørnesteinsfaktoren.

Det er Tokke og Fyresdal som har høyest hjørnesteinsfaktor av kommunene i Telemark i 2011, og er rangert som nummer 128 og 130 blant kommunene i landet. I begge kommunene har hjørnesteinsfaktoren gått noe opp fra 2000 til 2011.

De fleste kommunene i Telemark har fra middels til lav hjørnesteinsfaktor. Hjartdal og Skien er blant de 100 kommunene i landet med lavest hjørnesteinsfaktor.

3.10 Bransjespesialisering

Bransjespesialisering er et uttrykk for om en kommune har en høy andel av sysselsettingen konsentrert til én bransje. Ofte vil kommuner med høy hjørnesteinsfaktor også ha en høy bransjespesialisering, men ikke alltid. Noen kommuner kan ha en høy andel av sysselsettingen i bransjer som landbruk og fiske, selv om hver enkelt bedrift er ganske liten.

Dersom det er forhold som påvirker bransjen, vil alle bedriftene i bransjen bli påvirket.

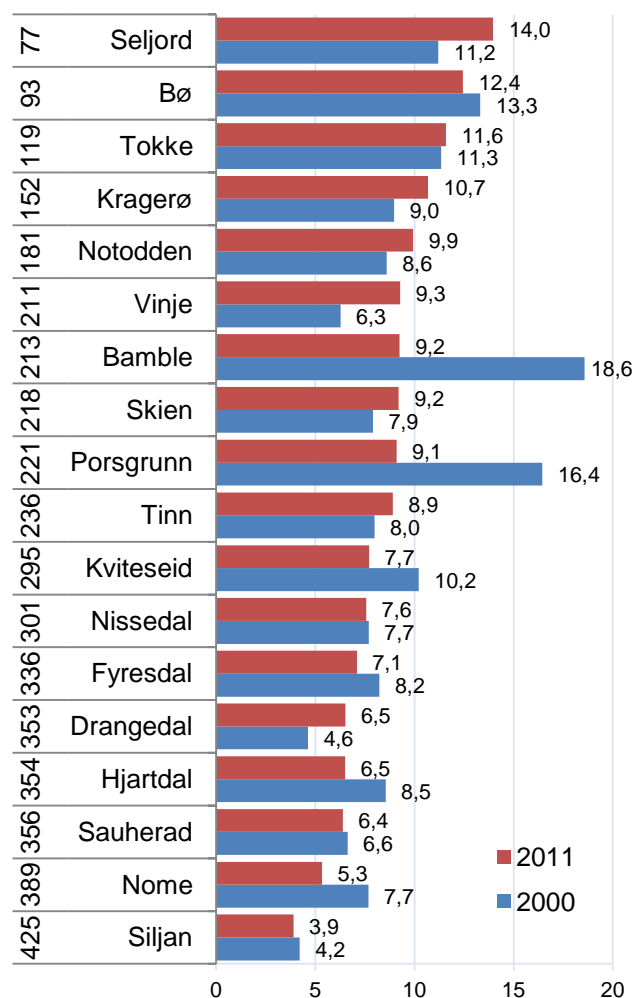
Vi måler bransjespesialisering som antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunen. Bransjene er da fordelt etter såkalt tosiffer NACE-koder, som er den bransjekategoriseringen som brukes i Norge og andre land.

I 2011 er det Seljord og Bø som har høyest bransjespesialisering. De er blant de 100 kommunene med mest spesialisert næringsliv, og i begge kommunene kommer dette av en høy andel arbeidsplasser i handel. Bransjespesialiseringen har økt i Seljord, men gått ned i Bø.

Kragerø er kommunen i Grenland som hadde høyest bransjespesialisering i 2011, og var rangert som nummer 152 i landet. Bamble, Skien og Porsgrunn hadde rundt middels bransjespesialisering, mens Drangedal og Siljan hadde lav bransjespesialisering. Siljan er den som har fjerde lavest bransjespesialisering i landet i 2011.

I 2000 hadde Bamble og Porsgrunn høy bransjespesialisering. Det er ofte mange av de samme kommunene som har høy bransjespesialisering og høy hjørnesteinsfaktor. I disse to kommunene kan nedgang i hjørnesteinfaktoren knyttes til den store nedgangen i bransjespesialiseringen.

De aller fleste av kommunene har hatt ganske kraftig nedgang i bransjespesialiseringen. Det kommer av at det har vært vekst i sysselsettingen i offentlig sektor og i tjenestesektoren, mens det har vært nedgang i bransjer som industri og primærnæringer. De bransjene som har høy bransjespesialisering er ofte spesialisert i en industribransje, innen landbruk eller fiske. Når disse bransjene øker lite, eller har nedgang, mens offentlig sektor og andre bransjer har vekst, vil bransjespesialiseringen bli lavere.

Figur 28: Bransjespesialisering, antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til bransjespesialisering i 2011 er vist til venstre.

3.11 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Den siste indikatoren som brukes til å måle næringsmessig sårbarhet er arbeidsmarkedsintegrasjon.

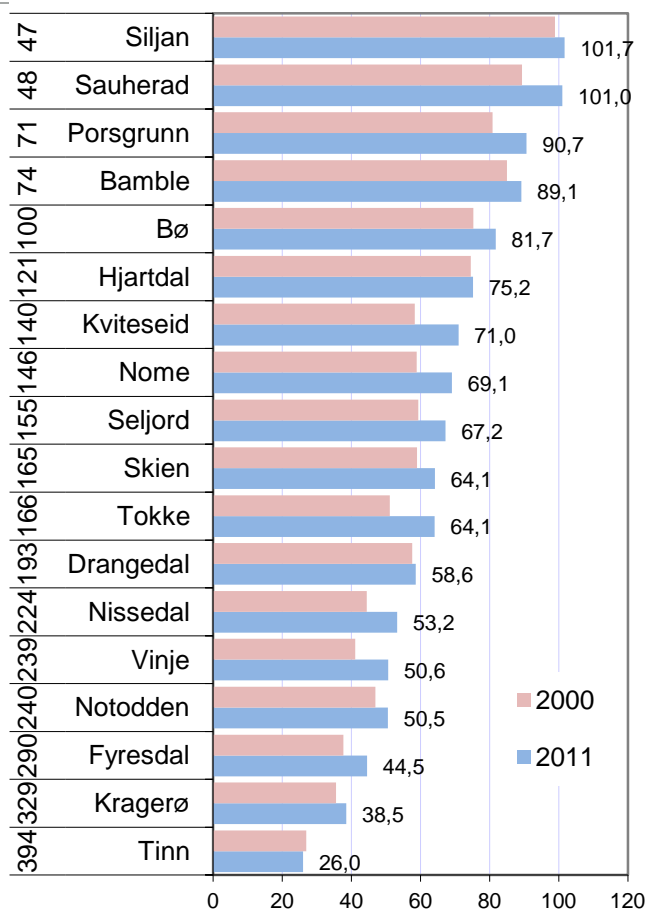
Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt integrert kommunens arbeidsmarked er med arbeidsmarkedet utenfor kommunen, og er det samme som intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regioner. Den måles gjennom hvor mye ut- og innpendling det er i forhold til antall arbeidsplasser og sysselsatte i kommunen^{vii}.

Årsaken til at vi bruker arbeidsmarkedsintegrasjon som en av indikatorene for å måle næringsmessig sårbarhet, er at konsekvensene av brå fall i antall arbeidsplasser vil ha mye mer dramatiske konsekvenser i kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon enn i kommuner med høy.

I en kommune som Lørenskog, der 71 prosent av arbeidsplassene i kommunen har sysselsatte fra andre kommuner, og hvor 67 prosent av de som har jobb pendler ut, vil et fall i antall arbeidsplasser for en stor del absorberes av andre kommuner. Et fall på 100 arbeidsplasser vil bare ramme 29 personer med bosted i kommunen, og vil dermed ikke bety så mye for samlet sysselsetting i kommunen. For en kommune som Tinn, vil effekten av en brå nedgang i arbeidsplasser få mye mer direkte konsekvenser. I Tinn er det innpendling tilsvarende 11,4 prosent av arbeidsplassene. 89 prosent av nedgangen i antall arbeidsplasser vil ramme sysselsatte som bor i kommunen. Samtidig er det liten pendling ut av Tinn, 14,6 prosent av de som bor i Tinn og har jobb, pendler ut av kommunen. Det vil dermed også være vanskelig å kompensere brå fall i antall arbeidsplasser i kommunen med økt utpendling.

Siljan har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Telemark, og er blant de femti kommunene med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet. Porsgrunn og Bamble er videre rangert som nummer 71 og 74 blant de 429 kommunene i landet.

Skien og Drangedal har også en arbeidsmarkedsintegrasjon over middels, mens Kragerø har nokså lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Kun 100 kommuner i landet har lavere arbeidsmarkedsintegrasjon enn Kragerø, og i Telemark er det bare Tinn som har lavere arbeidsmarkedsintegrasjon.

Figur 29: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til arbeidsmarkedsintegrasjon i 2011 er vist til venstre.

Med unntak av Tinn, har alle kommuner i Telemark fått økt arbeidsmarkedsintegrasjon fra 2000 til 2011. Andelen som pendler mellom kommuner har vært økende, og dermed blir også integrasjonen mellom arbeidsmarkedene i kommunene høyere.

Arbeidsmarkedsintegrasjon har betydning på mange områder, ikke minst for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere i denne rapporten.

3.13 Sårbarhetsindeksen kommuner

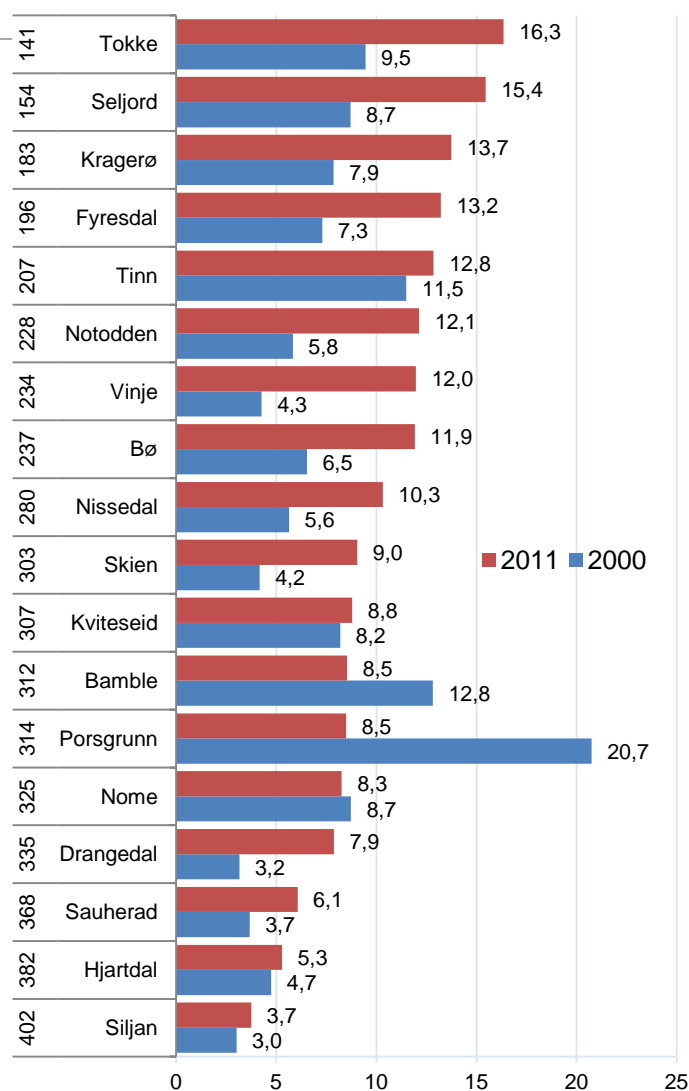
Sårbarhetsindeksen er sammensatt av de tre indikatorene hjørnesteinsfaktor, bransjespesialisering og arbeidsmarkedsintegrasjon. En kommune er sårbar dersom den har høy hjørnesteinsfaktor og høy bransjespesialisering, mens høy arbeidsmarkedsintegrasjon bidrar til å redusere sårbarheten. Når vi setter disse tre indikatorene sammen^{viii}, får vi et mål for næringsmessig sårbarhet.

Tokke er kommunen i Telemark med høyest næringsmessig sårbarhet, og rangeres som nummer 141 i landet. Sårbarheten er dermed ikke spesielt høy i landssammenheng, men sårbarheten har økt mye fra 2000. Det samme gjelder flere kommuner i Telemark, som Vinje, Seljord og Notodden.

Kragerø hadde tredje høyest sårbarhet i Telemark i 2011 og er eneste kommune i Grenland som hadde over middels sårbarhet i 2011. Siljan hadde lavest sårbarhet i Telemark, og er blant de 30 minst sårbare kommunene i landet. De andre grenlandskommunene er rangert fra plass nummer 303 til 335 på sårbarhetsindeksen for 2011.

Porsgrunn har hatt en dramatisk nedgang i sårbarhetsindeksen fra 2000 til 2011. Porsgrunn var rangert som nummer 36 for sårbarhet i 2000, men er falt til 314. plass i 2011. Også Bamble har hatt høy reduksjon i sårbarheten. Disse kommunene hadde en sterk bransjespesialisering og høy hjørnesteinsfaktor i 2000, men har opplevd nedgang i dette. Resultatet er at de to kommunene fremstår som mer robuste i 2011.

Vi skal senere se at kommuner med høy sårbarhetsindeks har mye større risiko for fall i sysselsettingen, og samtidig lavere vekst enn kommuner med lav sårbarhet. Derfor vil en reduksjon i sårbarhet være positivt for framtidig utvikling. Kommuner med fall i sårbarheten har imidlertid i de fleste tilfeller fått lavere sårbarhet fordi hjørnesteinsbedriften eller den dominerende bransjen har gått kraftig tilbake. De har dermed oppnådd lavere sårbarhet, i betydningen risiko for å få brå fall i sysselsettingen i framtiden, på grunn av at fallet allerede har skjedd. For kommuner som har kommet i en situasjon hvor sårbarheten er høy, er det dermed vanskelig å redusere sårbarheten uten at det skjer gjennom en krise.

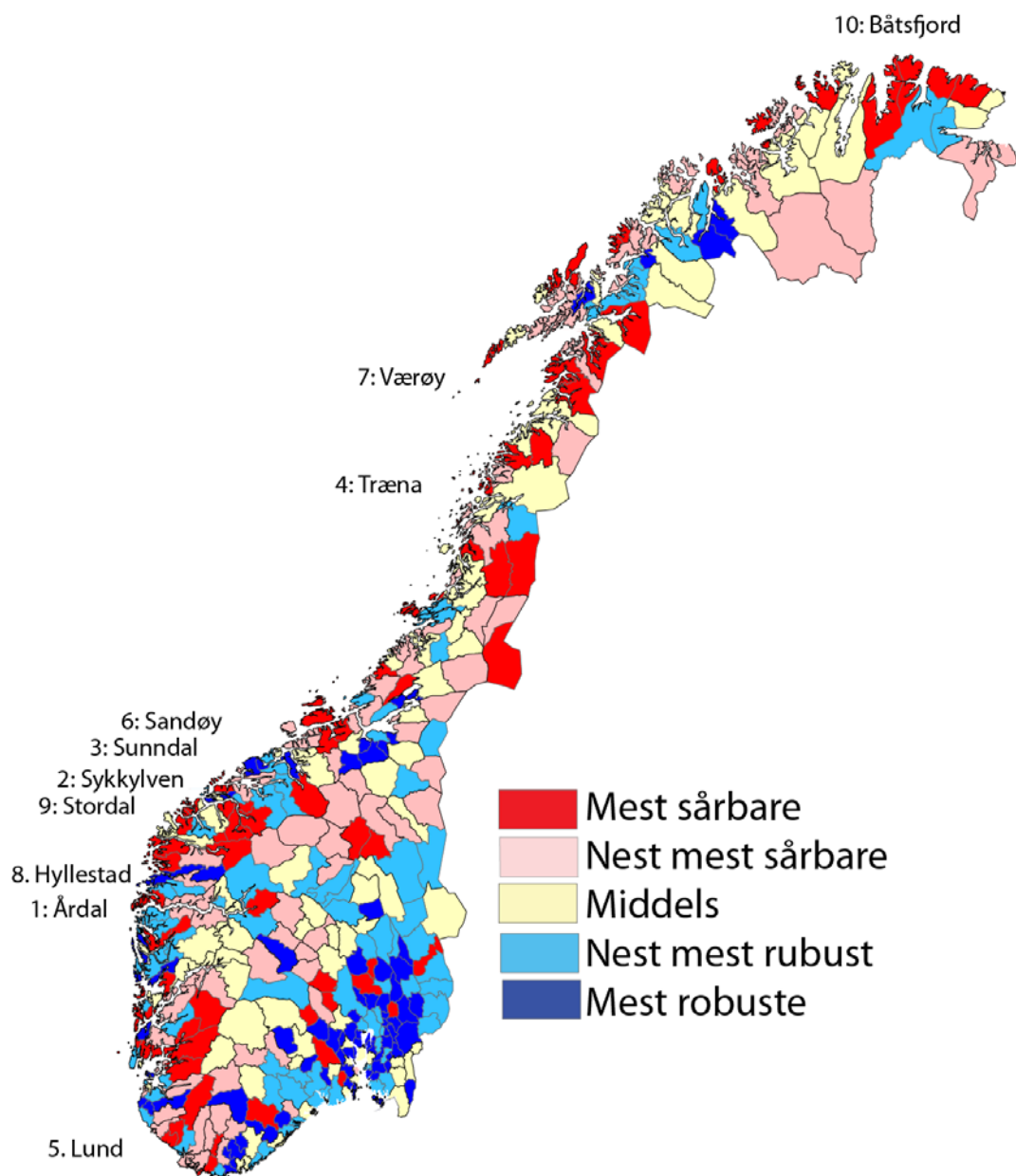

Figur 30: Sårbarhetsindeksen for kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering på sårbarhetsindeksen i 2011 er vist til venstre.

Sårbarhetsindeksen kan ha verdier fra 0 til 100. For å få en sårbarhetsindeks på 100, må en kommune ha høyest verdi på hjørnesteinsfaktoren av alle kommunene, og samtidig ha høyest verdi på bransjespesialisering samt ingen pendling ut og inn av kommunen. Det er ingen kommuner som ikke har noe pendling, så i praksis vil ikke sårbarhetsindeksen få en verdi på 100 for noen kommuner. Verdien er høyest for Årdal, som har en sårbarhetsindeks på 74,9.

3.14 Variasjoner i sårbarhet i Norge

Kartet nedenfor viser variasjoner i næringsmessig sårbarhet i Norge.

Figur 31: Sårbarhet i norske kommuner i 2011.

Det er klare mønstre i næringsmessig sårbarhet i Norge. Kommunene på det sentrale Østlandet er mer robuste, mens kommunene i vest og nord oftere har høy sårbarhet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er generelt mye høyere på Østlandet, noe som reduserer sårbarheten i kommunene i dette området. Samtidig er det mest vanlig med store hjørnesteinsbedrifter og bransjemessig spesialisering i kommunene langs kysten i vest og nord.

3.15 Høy sårbarhet og vekst

Hva betyr det for en kommune å ha høy næringsmessig sårbarhet? Det kan vi finne ut gjennom å se på sårbarheten i norske kommuner i 2000, og se hvilken utvikling kommunene har hatt fram til i dag.

Tabell 9: Andeler av kommunene med vekst og nedgang i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 i fem forskjellige grupper av kommuner etter grad av sårbarhet i 2000.

	Gjennomsnittlig vekst	Andel med nedgang	Andel mer enn 12% nedgang	Andel mer enn 12% vekst
Mest sårbar	-1,6	54,7	17,4	8,1
Nest mest	3,2	41,9	4,7	15,1
Middels	3,5	30,2	0,0	11,6
Nest mest	6,1	19,8	0,0	19,8
Mest robust	7,4	16,5	0,0	23,5

I tabellen over har vi delt kommunene i Norge i fem grupper etter deres sårbarhet.

Gjennomsnittlig vekst er arbeidsplassveksten i næringslivet i kommunene fra 2000 til 2011 i prosent av samlet sysselsetting i 2000. De mest sårbare kommunene hadde en arbeidsplassnedgang som i snitt tilsvarte 1,6 prosent av samlet sysselsetting. Veksten øker med økende robusthet, og den femtedelen av kommunene som var mest robuste i 2000 hadde i gjennomsnitt en arbeidsplassvekst som tilsvarte 7,4 prosent av samlet sysselsetting.

Når vi ser på andelen av kommunene med nedgang i andre kolonne, ser vi at 54,7 prosent av de mest sårbare kommunene hadde nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, mens bare 16,5 prosent av de mest robuste kommunene hadde nedgang. *Det er dermed et ganske klart mønster at robuste kommuner har bedre næringslivsvekst enn sårbare.* Det er ikke nødvendigvis sårbarheten i seg selv som er årsaken til lav vekst. Mange sårbare kommuner er små og isolerte kommuner i distriktene, mens de fleste av de mest robuste kommunene er kommuner i sentrale strøk som ligger tett opp til storbyer. Mange av de mest robuste kommunene tilhører en kommunetype som har vært attraktiv som bosted, og som dermed har hatt sterk befolkningsvekst de siste ti årene. De sårbare kommunene er på sin side dominert av kommunetyper med lav bostedsattraktivitet. Befolkningsvekst gir en kraftig stimulans til næringslivsvekst, ettersom mange bedrifter opererer i et lokalt marked.

Når vi ser på andelen av kommuner med sterk nedgang i arbeidsplasser i næringslivet, blir bildet enda mer tydelig. Av de mest sårbare kommunene hadde 17,4 prosent en sterk nedgang, dvs at nedgangen i antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte mer enn 12 prosent av samlet sysselsetting i kommunen i 2000. Av de nest mest sårbare hadde 4,7 prosent sterk nedgang, mens ingen av de andre kommunegruppene hadde sterk nedgang. Sårbarhetsindeksen er dermed svært effektiv til å plukke ut kommuner med ”risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen”, som vi har brukt som vår definisjonen på sårbarhet. I absolutte tall var det 19 kommuner som hadde sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, og 15 av dem var i den mest sårbare gruppen.

Dermed vil sårbarhetsindeksen være ganske treffsikker for å identifisere den gruppen av kommuner som vil bli framtidige omstillingskommuner.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{ix}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none">1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none">4. Andel foretak med positivt resultat før skatt5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none">7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI)8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none">10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

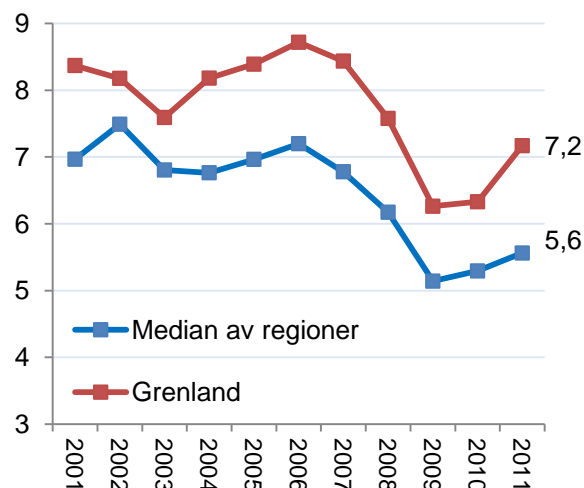
Etableringsfrekvensen i Grenland har ligget et godt stykke over middels alle årene i perioden 2001-2011. I 2011 var etableringsfrekvensen 7,2 i Grenland, mens medianen var 5,6.

Etableringsindeksen for regioner

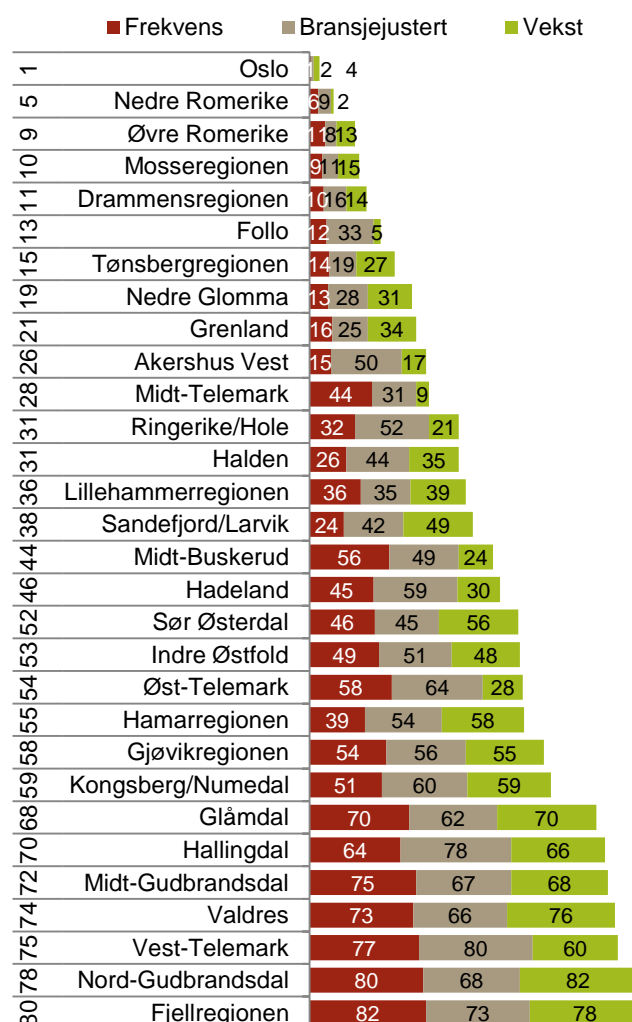
Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

I figur 33 ser vi hvilken rangering regionene på Østlandet har for de tre etableringsindikatorerne, og for etableringsindeksen samlet.

Grenland gjorde det over middels på alle tre indekser. Best gjorde regionen det for etableringsfrekvens, der Grenland ble rangert som nummer 16. Samlet ble Grenland rangert som nummer 21 på etableringsindeksen blant de 83 regionene i landet.

Figur 32: Etableringsfrekvensen i Grenland og medianen av regionene i Norge i perioden 2001-2011.

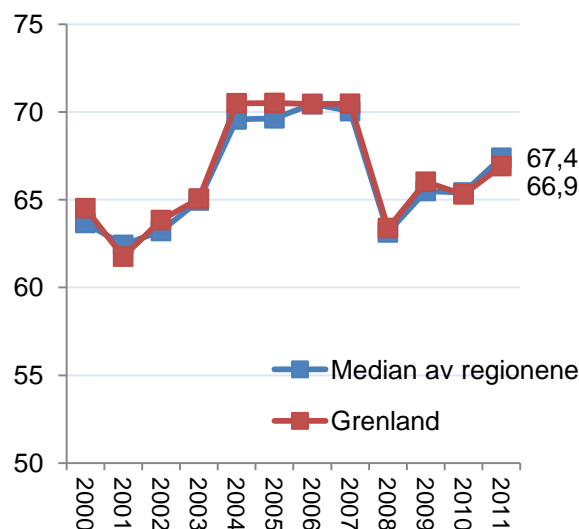
Figur 33: Etableringsindeksen for regionene, med rangeringsnummer for hver av indikatorerne. Rang for etableringsindeksen er vist helt til venstre.

4.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2011 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Andel lønnsomme foretak i Grenland har ligget nokså nær middels i hele perioden 2000-2011. I 2011 hadde 66,9 prosent av de regnskapspliktige foretakene i Grenland positivt resultat før skatt, mens middels av regionene var 67,4 prosent.

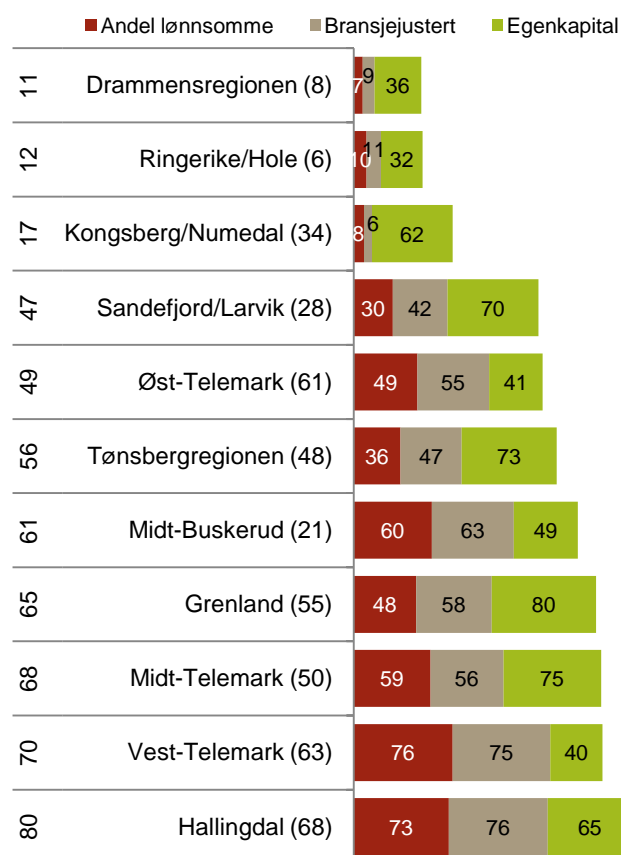
Figur 34: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Grenland sammenliknet med medianen av regionene i Norge i perioden 2000-2011.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

I figur 35 ser vi hvordan regionene gjør det på lønnsomhetsindeksen. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, den bransjejusterte andelen og andelen av foretak med positiv egenkapital.

Grenland hadde en andel av foretak med positivt resultat som var litt under middels, men gjorde det svakt for andel foretak med positiv egenkapital. Faktisk var det bare tre regioner i landet som hadde lavere andel foretak med positiv egenkapital enn Grenland i 2011. Samlet ble Grenland rangert som nummer 65 av 83 regioner på lønnsomhetsindeksen for 2011.

Grenland har gjort det bedre på lønnsomhetsindeksen tidligere, og blir for de siste ti år rangert som nummer 55.

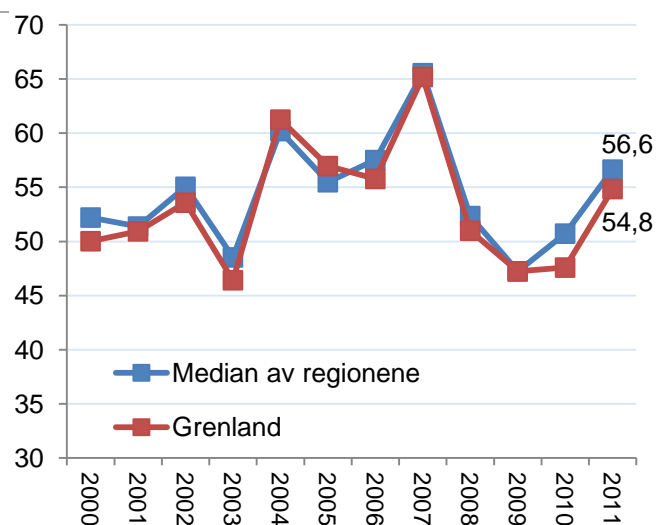

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorne vises i figuren.

4.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, og det var en sterk økning i andel vekstforetak fra 2010 til 2011. I 2011 var det 57,2 prosent av foretakene i Norge som hadde vekst høyere enn prisstigningen.

Grenland har hatt en andel vekstforetak som har vært litt under middels de siste årene. I 2011 hadde 54,8 prosent av foretakene i Grenland vekst i omsetningen høyere enn prisstigningen i 2011, mens middelverdien for regionene er 56,6 prosent.

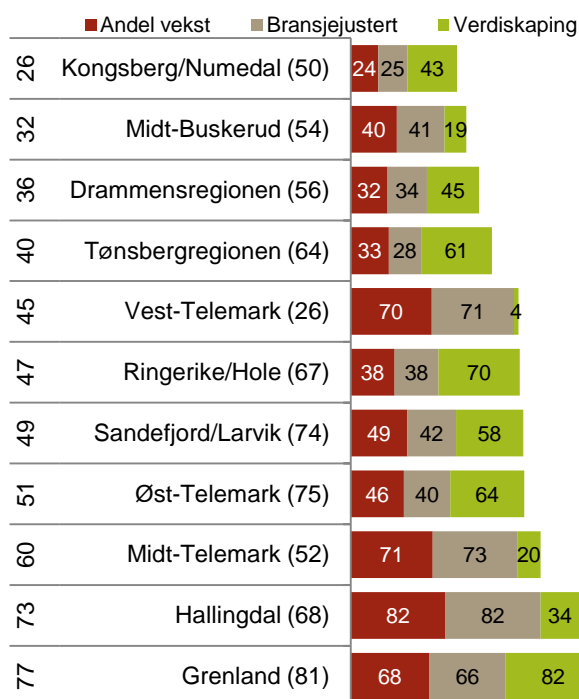

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Grenland og medianen av regionene i Norge i perioden 2000-2011.

Vekstindeksen for regioner

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorer.

Grenland kom svakt ut på vekstindeksen i 2011. Spesielt dårlig gjorde Grenland det for vekst i verdiskaping; Grenland hadde nest lavest andel foretak med vekst i verdiskapingen i hele landet i 2011. Samlet kommer Grenland ut som nummer 77 på vekstindeksen for 2011. Det betyr at bare seks regioner i landet gjorde det svakere på vekstindeksen dette året. Grenland har også gjort det svakt tidligere, og for siste ti år gjør Grenland det enda dårligere; da kommer Grenland ut tredje sist av alle regioner i landet.

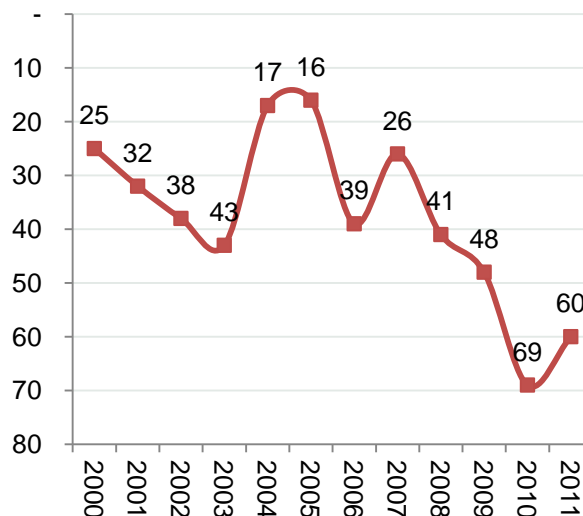

Figur 37: Vekstindeksen for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorer vises i figuren.

4.4 NæringsNM for regioner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 38 viser plasseringen til Grenland i årene 2000-2011. Grenland hadde sin hittil beste plassering i 2005, da regionen kom på 16. plass. Vi kan se at Grenland etter dette året har hatt en svært negativ utvikling i NæringsNM. I 2010 havnet Grenland på en 69. plass. 60. plassen i 2011 er således en forbedring, men likevel godt under midt i landet og langt svakere enn resultatene Grenland har hatt før 2010.

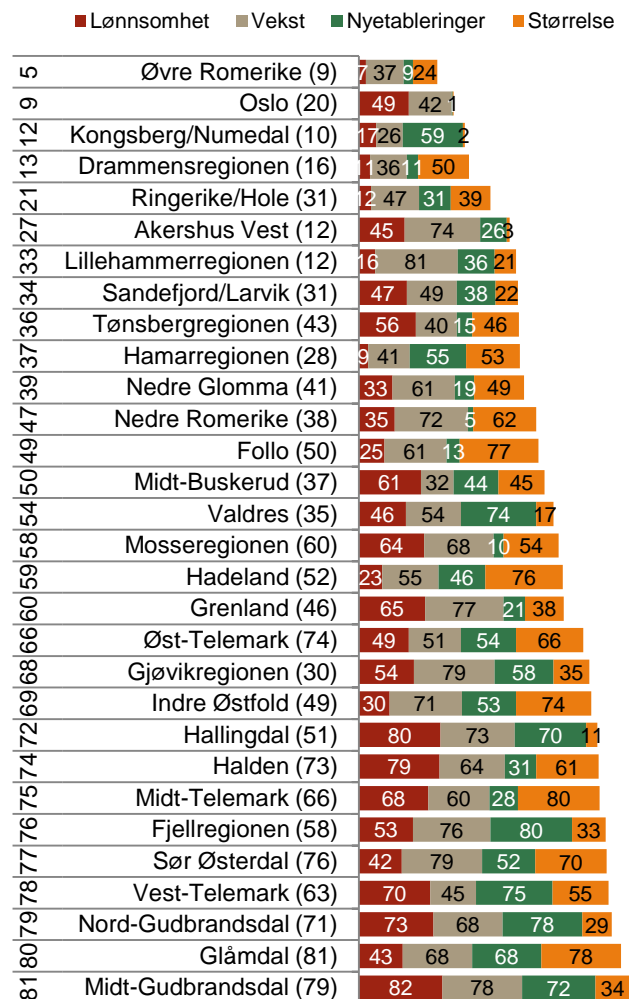

Figur 38: Rangeringen til Grenland i NæringsNM i perioden 2000-2011.

Regionene på Østlandet

Øvre Romerike, Oslo, Kongsberg/Numedal og Drammensregionen er de regionene som gjorde det best på Østlandet i 2011. NæringsNM er ellers i stor grad dominert av regioner på Vestlandet. Stavangerregionen er på topp for både 2011 og

Grenland ble høyt rangert for nyetableringer, men gjorde det spesielt svakt for vekst i 2011. Grenland blir rangert blant svakeste halvdel av regioner på Østlandet og i landet i NæringsNM for 2011. Etersom Grenland tidligere har gjort det langt bedre, blir Grenland blir rangert som nummer 46 for siste ti år.

Figur 39: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

4.5 NæringsNM for kommuner

Skien er beste kommune i årets NæringsNM i Telemark, men blir bare rangert som nummer 130 blant alle 429 kommuner i landet. Skien gjorde det bra for nyetableringer, middels for lønnsomhet og litt under middels for nyetableringer. Skien har også tidligere gjort det bra i NæringsNM, og blir rangert som nummer 164 for siste ti år.

Porsgrunn kom på en 162. plass. Porsgrunn hadde mange nyetableringer, men svak vekst. Samtidig har kommunen et stort næringsliv som trekker opp. Porsgrunn har også gjort det bra tidligere, og er rangert som nummer 84 for siste ti år.

Det er en styrke for fylket at de to store kommunene Skien og Porsgrunn gjør det relativt bra i NæringsNM.

Kviteseid, Bø og Tinn er de tre øvrige kommunene som gjør det over middels i NæringsNM av kommunene i Telemark.

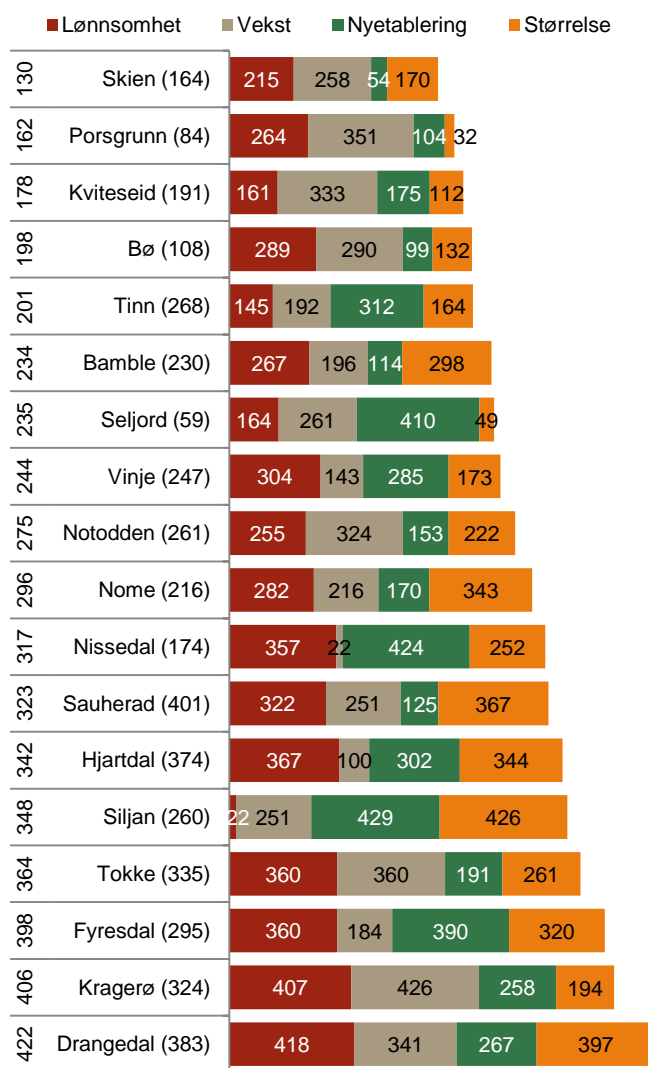
Seljord har gjort det best de siste ti årene, med en 59. plass. Årets plassering er imidlertid litt under middels.

Flertallet av kommunene i Telemark gjør det under middels. Bamble er rangert på 234. plass etter å ha gjort det over middels for nyetableringer og vekst, men under middels for lønnsomhet.

Siljan er rangert på 342. plass, og gjorde det spesielt bra for lønnsomhet. Faktisk kom kommunen så høyt som 22. plass for lønnsomhet i 2011. Siljan ble imidlertid rangert sist for nyetableringer. Siljan har gjort det bedre enkelte år tidligere, og blir rangert som nummer 260 for siste ti år.

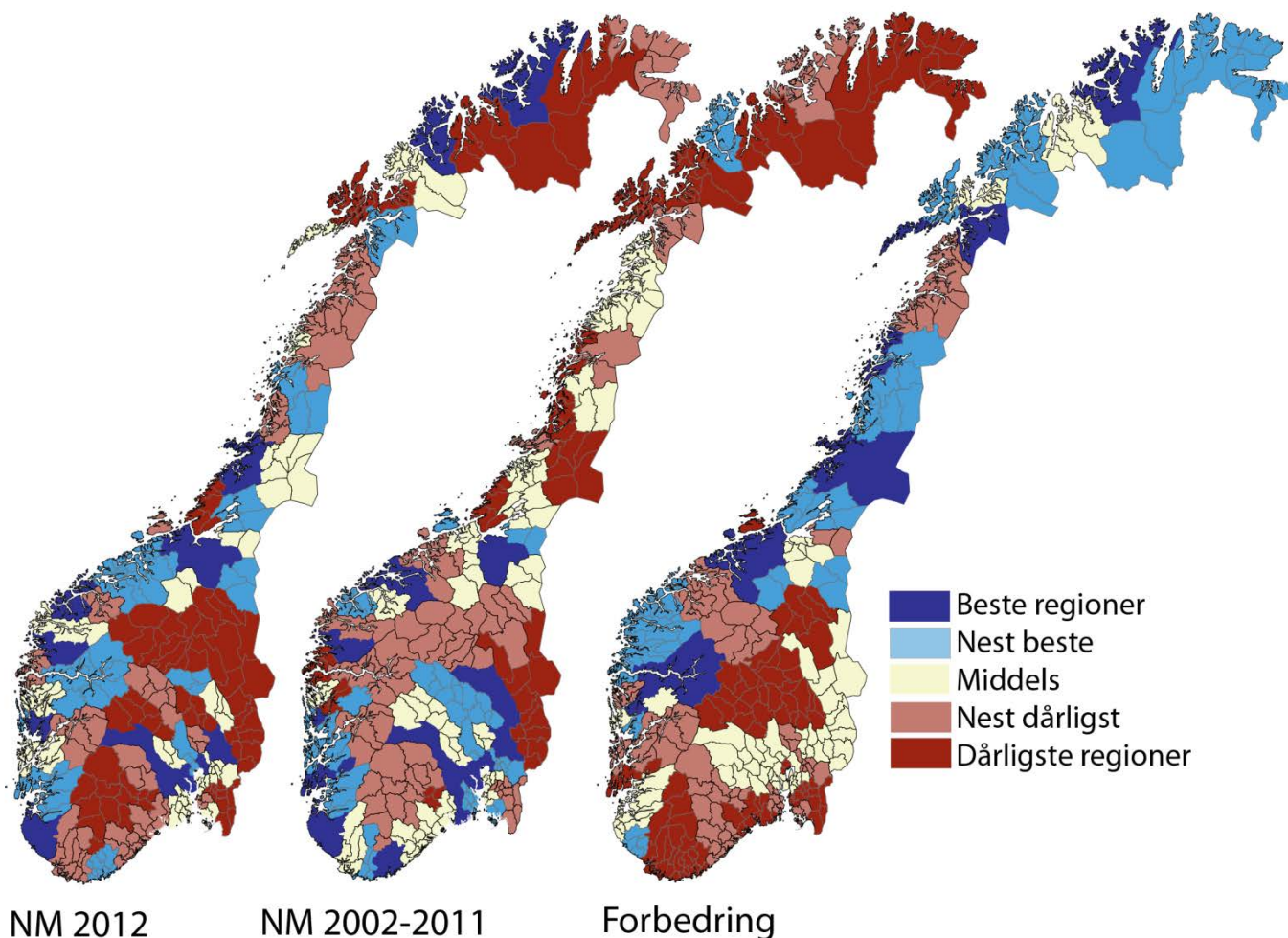
På bunn finner vi Drangedal og Kragerø. De er begge blant de 30 kommunene som gjør det svakest i årets NæringsNM. Begge er spesielt svakt rangert for lønnsomhet, og Kragerø hadde i tillegg svak vekst. Størrelsen på næringslivet i Kragerø er imidlertid over middels, og dette trekker opp.

Drangedal har på sin side et lite næringsliv. Begge kommunene gjør det bedre for siste ti år, men likevel svakere enn middels.

Figur 40: Kommunene i Telemarks resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 429 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

Kart med endringer i NæringsNM

Figur 41: Resultater i NæringsNM for regioner, først for det siste året, dernest for den foregående tiårsperioden og til slutt endringene fra tiårsperioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. NæringsNM 2012 er basert på regnskapstall fra 2011.

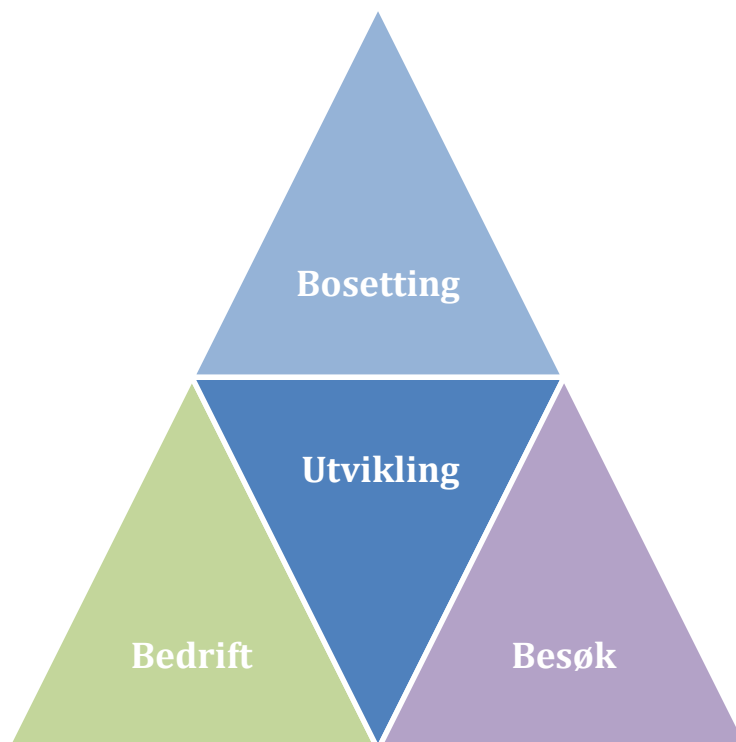
Kartet til venstre viser resultatene for NHOs NæringsNM for det siste året. Som vi ser er mange av de beste regionene lokalisert langs kysten, fra Rogaland og nordover.

I kartet i midten vises resultatene i NæringsNM for de ti årene forut for det siste året. I denne perioden er ikke dominansen fra Vestlandet like tydelig, da det var mange regioner på Østlandet som også var blant de beste. I denne tiårsperioden var resultatene fra Nord-Norge gjennomgående svake, med mange regioner fra Nord-Norge blant de som gjorde det svakest i NæringsNM.

I kartet til høyre vises endringen i regionenes resultater i NæringsNM fra perioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. Da trer det fram et ganske klart mønster. Ingen av regionene på Østlandet har bedre resultater i siste NæringsNM enn i foregående tiårsperiode. De regionene som har forbedret seg mest i 2012 er alle fra Sogn og Fjordane eller de fem nordligste fylkene.

5. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitet har blitt et velbrukt begrep innenfor regional utvikling. Telemarksforsking introduserte Attraktivitetspyramiden i 2010 for å systematisere attraktivitetsbegrepet i en modell for å forklare steders vekst, og da spesielt befolkningsveksten. I Attraktivitetspyramiden skiller vi mellom tre typer attraktivitet: Attraktivitet for bedrifter, for besøk og for bosetting.

Noen steder er gunstige for produksjon av varer og tjenester som kan selges i et større marked. Dette kan være produksjon basert på naturlige forutsetninger, som landbruk, fiske eller gruvedrift. Industriproduksjon har tradisjonelt også blitt lokalisert til steder med bestemte naturlige forutsetninger, som for eksempel fossefall, gode havneforhold eller nærhet til råvarer. I dag er en del tjenester også omsatt i et større marked, det gjelder spesielt teknologiske tjenester. Attraktivitet for denne typen produksjon, som vi kaller attraktivitet for bedrifter, vil dermed være den historiske forklaringen til mange steders vekst.

Attraktivitet for besøk er den andre typen attraktivitet. På steder som tiltrekker seg mange besøkende vil det oppstå mange arbeidsplasser i næringer som kjennetegnes av at kundene må være personlig til

stede. Dette er bransjer som overnatting, servering og butikkhandel. I de siste årene har besøksnæringer som kultur, aktiviteter og underholdning vokst raskt.

Attraktivitet for bosetting er en type attraktivitet som har blitt viktig etter hvert som stadig flere pendler. Når en kan bo ett sted og arbeide et annet sted, oppstår muligheten til at noen steder kan trekke til seg innbyggere uten å ha vekst i arbeidsplasser. Attraktivitet som bosted blir også viktig for næringsutviklingen fordi næringslivet på slike steder vil ha lettere for å rekruttere kompetent arbeidskraft.

Det er kombinasjonen av de tre attraktivitetsdimensjonene som gir vekst på et sted. Steder som er attraktive langs alle de tre aksene, vil få høy vekst.

5.1 Bedriftsattraktivitet

Bedriftsattraktivitet er knyttet til basisnæringene, som kjennetegnes av at de produserer varer og tjenester til et større marked. I hovedsak selges slike varer og tjenester ut av regionen hvor produksjonen foregår.

Basisnæringene består av naturbaserte næringer, som fiske, landbruk, havbruk og bergverk, samt industri og teknologiske tjenester, som IT, telekom, og engineering.

Naturbaserte næringer og industri har hatt synkende antall arbeidsplasser i Norge de siste ti årene. Det gjelder også i resten av Europa. Årsaken er at produksjonen blir stadig mer rasjonell slik at samme produksjon kan drives med stadig færre ansatte.

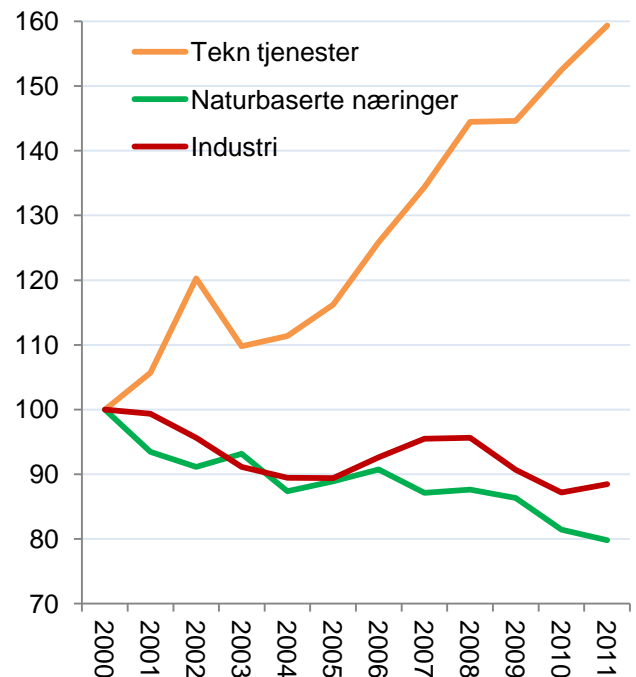
Teknologiske tjenester er en næring i rask vekst når det gjelder antall ansatte.

I Norge er industrien fremdeles størst i antall arbeidsplasser. Det var 265 575 arbeidsplasser i industrien på slutten av 2011. De teknologiske tjenestene hadde på samme tidspunkt 141 384 arbeidsplasser. Naturbaserte næringer hadde 61 319 arbeidsplasser.

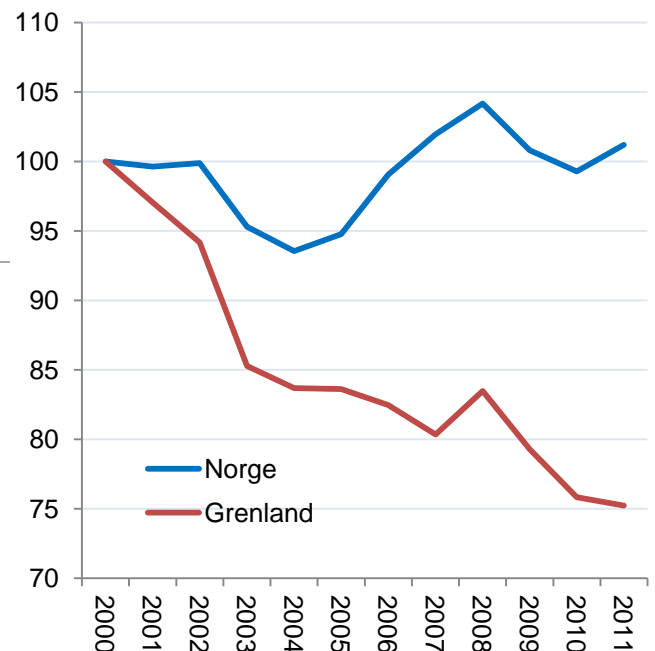
Den sterke veksten i teknologiske tjenester har gjort at basisnæringene har opprettholdt antall arbeidsplasser i Norge siden 2000. I 2011 var det også en liten økning.

5.2 Basisarbeidsplasser i Grenland

Antall i arbeidsplasser i basisnæringene i Grenland har blitt sterkt redusert siden 2000. Det har vært nedgang i basisarbeidsplasser hvert eneste år, med unntak av i 2008. I perioden etter 2000 har Grenland mistet nesten 25 prosent av arbeidsplassene i basisnæringer. I samme periode har det vært en vekst på 1,2 prosent på landsbasis. Differansen mellom utviklingen i Norge og Grenland er dermed på hele 26 prosentpoeng. Kun seks regioner i landet har hatt sterkere prosentvis nedgang enn Grenland.

Figur 42: Utvikling i de tre kategoriene av basisnæringer i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at utviklingen i 2000=100.

Figur 43: Utviklingen i antall basisarbeidsplasser i Grenland og Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.3 Vekstimpulser fra basisnæringene regioner

Vi kan også se på utviklingen i basisnæringene regionvis. I tabellen under ser vi endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene på Østlandet som andel av samlet sysselsetting i regionene.

Tabell 10: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene på Østlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Vekstimpuls er målt som endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting i regionen.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Kongsberg/Numedal	-0,1	0,5	-2,0	-1,3	1,0	4,2	2,9	3,9	-0,4	0,1	3,8	1,8
3	Akershus Vest	3,3	3,9	0,1	-0,5	0,7	1,0	1,8	1,9	-0,5	0,9	0,6	0,8
10	Oslo	-0,5	0,3	-2,4	0,1	0,5	1,0	0,6	0,7	-0,6	0,0	0,7	0,3
24	Drammensregionen	-0,6	-0,1	-0,5	0,2	-0,3	0,0	0,5	0,1	-0,6	-0,2	0,5	0,0
25	Tønsbergregionen	0,0	-0,7	-1,3	0,1	-0,2	0,8	1,0	0,2	-0,8	-0,4	0,3	0,0
28	Vest-Telemark	-1,3	0,3	0,8	-0,3	0,6	1,6	-0,5	0,5	-0,9	-0,9	0,2	0,0
29	Midt-Telemark	-1,6	0,0	-0,3	0,1	1,0	1,1	-0,4	0,7	-1,7	-1,0	0,8	0,0
31	Follo	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,4	0,0	0,0
38	Sandefjord/Larvik	0,0	-0,4	-0,8	0,6	0,3	0,7	0,1	-0,3	-1,0	-0,3	0,1	-0,1
40	Nedre Romerike	-0,8	0,1	-0,4	-0,5	0,1	0,1	0,1	0,3	-0,6	-0,2	-0,1	-0,1
42	Halden	-0,6	1,1	-1,3	-1,8	-0,2	1,2	1,0	-0,6	-0,8	-0,8	0,4	-0,2
43	Øvre Romerike	-0,4	-0,1	0,2	-0,2	2,2	0,1	-0,3	-0,1	-0,6	-0,8	-0,3	-0,2
44	Hadeland	-0,9	-0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,3	0,6	-0,2	-1,2	-0,1	-0,1	-0,2
45	Ringerike/Hole	-1,3	-0,5	-1,1	-0,3	1,1	1,3	0,2	-0,2	-1,2	-0,7	0,0	-0,2
47	Indre Østfold	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-1,1	-0,5	0,0	-0,2
50	Lillehammerregionen	-0,1	0,6	-0,3	-0,6	0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,6	-0,2	-0,3	-0,2
52	Midt-Gudbrandsdal	0,6	-0,5	1,4	-0,9	-0,2	0,7	-0,2	0,6	-1,1	-0,5	-0,4	-0,2
54	Midt-Buskerud	-1,0	-0,6	-0,9	0,2	0,7	0,2	0,6	-0,2	-1,1	-0,7	-0,3	-0,3
58	Hamarregionen	-0,2	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	0,5	-0,2	-0,5	-0,7	-0,5	-0,1	-0,3
61	Gjøvikregionen	-1,1	0,0	-1,7	-1,1	-0,6	1,1	0,7	-0,8	-1,2	-0,5	0,2	-0,3
64	Mosserregionen	-0,5	-0,1	-0,2	-0,2	0,0	0,0	0,5	-0,6	-1,9	-0,2	-0,1	-0,4
65	Hallingdal	-0,7	-0,3	-0,6	0,3	0,5	0,3	-0,4	-0,6	-0,8	-0,6	-0,3	-0,4
66	Fjellregionen	-1,0	0,6	-1,3	0,0	0,1	0,6	-0,7	0,0	-0,5	-1,1	-0,5	-0,4
67	Nedre Glomma	-0,8	-0,4	-1,1	-0,9	-0,9	0,2	0,3	-0,5	-1,2	-0,4	0,2	-0,4
69	Valdres	0,2	0,8	-0,3	-1,0	-0,3	0,7	-0,6	-0,5	-0,5	-1,1	-0,1	-0,4
70	Grenland	-0,7	-0,7	-2,2	-0,4	0,0	-0,3	-0,5	0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,4
72	Sør Østerdal	-0,4	-1,1	-0,5	-0,4	-0,6	0,4	-0,5	0,3	-0,7	-0,7	-0,8	-0,4
77	Glåmdal	-1,0	-1,2	-0,6	-0,9	0,2	0,1	-0,3	0,2	-1,4	-1,3	0,0	-0,5
80	Øst-Telemark	-1,3	0,3	-1,1	-1,4	0,9	0,5	-1,0	-0,3	-0,7	-1,4	-0,9	-0,6
81	Nord-Gudbrandsdal	-1,0	0,6	-0,1	-0,8	-0,6	0,4	-1,0	-0,2	-0,5	-1,4	-1,0	-0,7

Kongsberg/Numedal er den regionen i landet med de sterkeste vekstimpulsene fra basisnæringene av alle regionene. Kongsberg/Numedal har ikke hatt høyest prosentvis vekst, men har en stor basisnæring i utgangspunktet som gjør at det blir kraftige vekstimpulser når basisnæringene vokser. I gjennomsnitt har basisnæringene bidratt til en sysselsettingsvekst på 1,8 prosent årlig i regionen.

Grenland blir rangert lavt for vekstimpulser fra basisnæringene. Endring i antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarer 0,4 prosent nedgang i samlet sysselsetting. Dette rangerer Grenland som nummer 70 og 83 regioner i landet. Vekstimpulsene fra basisnæringene har vært negative hvert eneste år, med unntak av i 2005 og 2008.

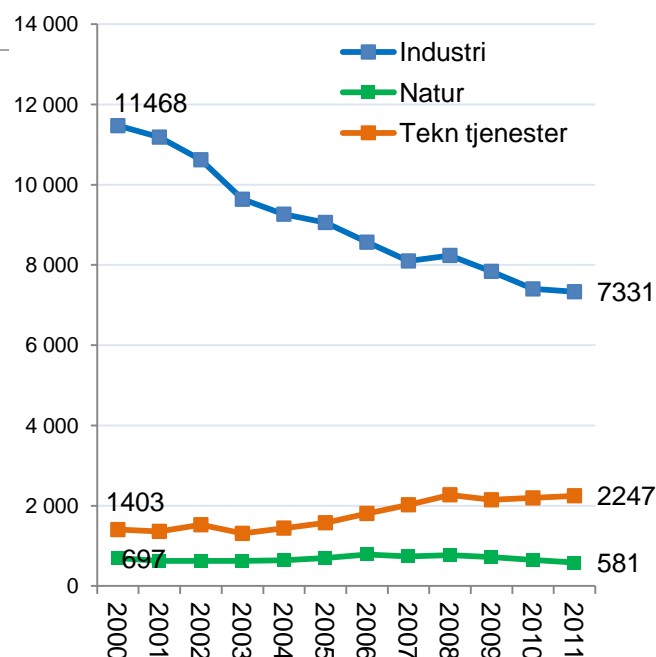
5.4 Basisnæringer spesifisert

Vi kan splitte opp basisnæringene i de tre kategoriene industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester for å se hvordan disse har utviklet seg i Grenland.

Industrien utgjør størsteparten av basisnæringene i Grenland, men har hatt en sterk nedgang. Det var 11 468 arbeidsplasser i industrien i Grenland i 2010, mens antallet var redusert til 7331 i 2011. Dermed har antall arbeidsplasser i industrien blitt redusert med 4 137 på elleve år.

Antall arbeidsplasser i teknologiske tjenester i Grenland har økt fra 1 403 i 2000 til 2 247 i 2011. Dette har gitt 844 flere arbeidsplasser i regionen.

Naturbaserte næringer hatt en nedgang fra 697 arbeidsplasser i 2000 til 581 arbeidsplasser i 2011.

Figur 44: Antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av basisnæringer i Grenland i perioden 2000-2011.

5.5 Basisnæringer i kommunene

I figur 45 ser vi utviklingen av antall arbeidsplasser i basisnæringene i kommunene i Grenland.

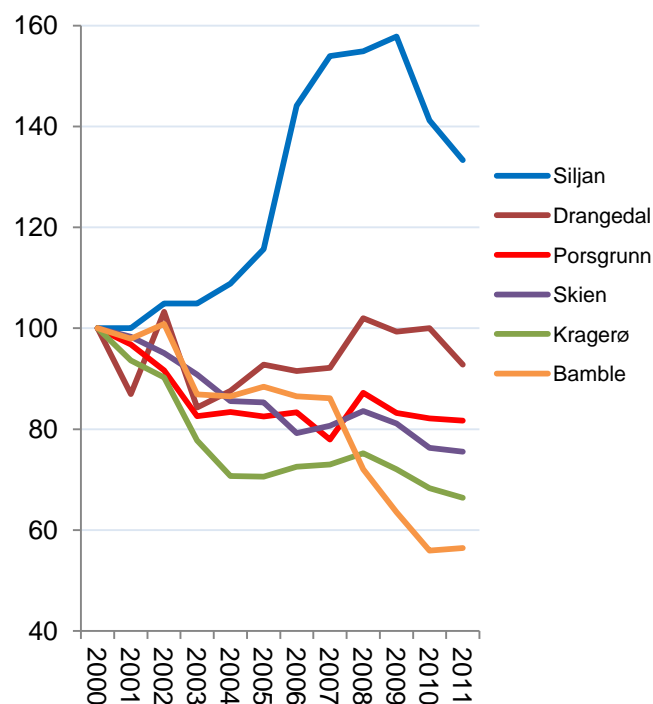
Siljan hadde en sterk vekst i sine basisnæringer fra fram til 2009, men har mistet deretter mange av arbeidsplassene. I perioden 2000-2011 har antall arbeidsplasser i basisnæringer i Siljan økt med 33,3 prosent, men i antall handler denne økningen ikke om mange arbeidsplasser. Sauherad hadde 136 arbeidsplasser i basisnæringer i 2011.

Ingen av de andre kommunene i Grenland har hatt vekst i basisarbeidsplasser i perioden 2000-2011.

Porsgrunn er den største basisnæringskommunen, og hadde 5 254 arbeidsplasser i basisnæringer i 2011. Antall basisarbeidsplasser har blitt redusert med over 18 prosent siden 2000. Skien hadde 2 669 arbeidsplasser i 2011, og har mistet nesten 25 prosent av arbeidsplassene siden 2000.

Kragerø hadde 709 basisarbeidsplasser i 2011, mens Drangedal hadde 142. Nedgangen etter 2000 har vært på 7,2 prosent i Drangedal og hele 33,6 prosent i Kragerø.

Bamble har hatt sterk nedgang i basisarbeidsplasser. Over 43 prosent av arbeidsplassene har forsvunnet siden 2000. I 2011 var det 1 249 arbeidsplasser i basisnæringer i Bamble.

Figur 45: Utviklingen i basisnæringer i kommunene i Grenland, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.6 Besøksattraktivitet

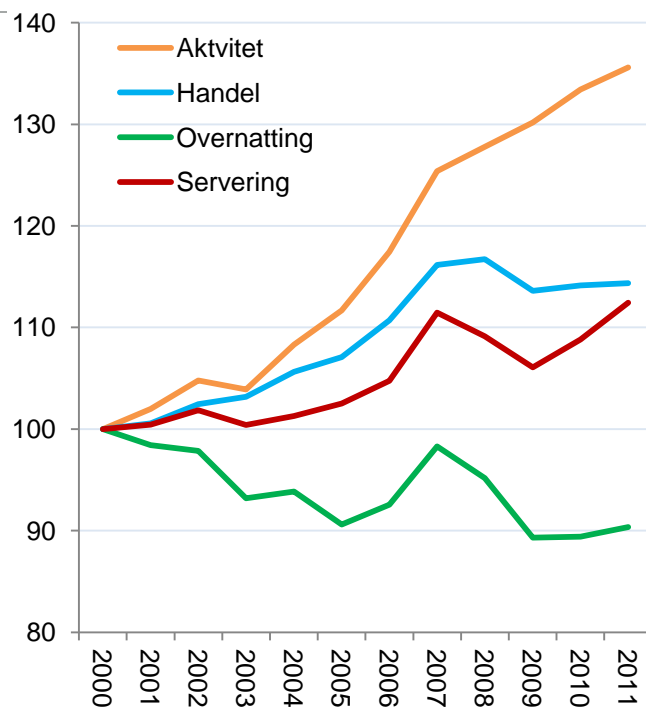
Besøksattraktivitet er knyttet til besøksnæringene, som kjennetegnes av at kundene må være fysisk tilstede. Kundene er derfor enten egne innbyggere, eller besøkende fra andre steder.

Besøksnæringene består av overnatting, servering, butikkhandel og ulike aktiviteter som kultur, underholdning, sport og andre aktiviteter. Her inngår også tjenester som frisører og drosjetransport.

Overnattingsnæringen har hatt en ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser i Norge siden 2000, til tross for at antall overnattingsdøgn har økt. Det viser at denne bransjen har hatt en produktivitetsvekst, på samme måte som industrien.

Antall arbeidsplasser i servering og butikkhandel har hatt sine konjunktursvingninger, men har økt litt mer enn resten av økonomien.

Antall arbeidsplasser innen aktiviteter har hatt klart sterkest vekst, og har nesten ikke blitt påvirket av økonomiske konjunkturer. Antall arbeidsplasser innenfor aktivitetsnæringene har økt med 35 prosent siden 2000.

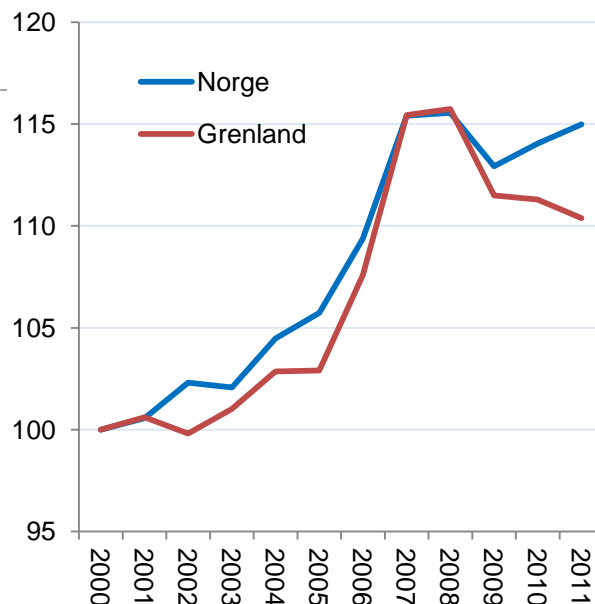
Figur 46: Utvikling i antall arbeidsplasser i de fire besøksnæringene i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.7 Utviklingen i Grenland

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge har økt med 15 prosent fra 2000 til 2011. Besøksnæringene fikk en liten nedgang i 2009, ellers har det vært vekst hvert eneste år siden 2000.

Det var like sterk vekst i besøksnæringene i Grenland som i resten av landet fra 2000 til 2007-2008, men Grenland fikk deretter sterkere nedgang enn resten av landet. I tillegg til at nedgangen i 2009 var sterkere i Grenland enn i Norge, har nedgangen i Grenland fortsatt i 2010 og 2011.

Fra 2000 til 2011 har det vært en økning i besøksarbeidsplasser på prosent 10,4 prosent i Grenland.

Figur 47: Utviklingen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Grenland og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.8 Besøksarbeidsplasser i Grenland

Handel er den klart største av besøksnæringene både på landsbasis og i Grenland. Det var 6 335 arbeidsplasser i butikkhandel Grenland i 2011, noe som er en økning fra 5 560 arbeidsplasser i 2000. Til tross for at det har forvunnet 111 arbeidsplasser i handel siden 2008, har det blitt 775 flere arbeidsplasser inne handel i perioden fra 2000 til 2011.

Det har også vært en økning i aktiviteter, fra 942 arbeidsplasser i 2000 til 1200 arbeidsplasser i 2011.

Det har samtidig vært en nedgang på 180 arbeidsplasser i overnatting og 20 i servering.

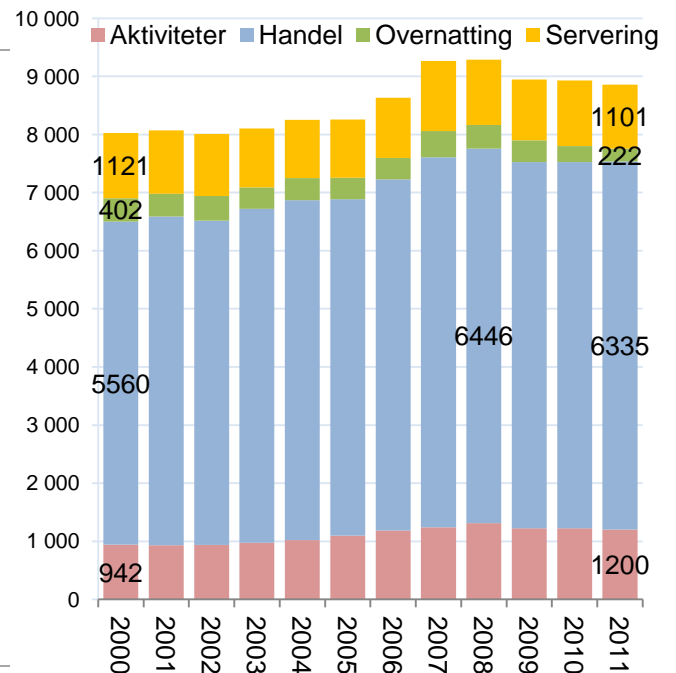
5.9 Overskudd i besøksnæringene

Mye av omsetningen til besøksnæringene er til egne innbyggere. Befolkningen handler i de lokale butikkene og benytter seg av serverings- og aktivitets-tilbudene på stedet.

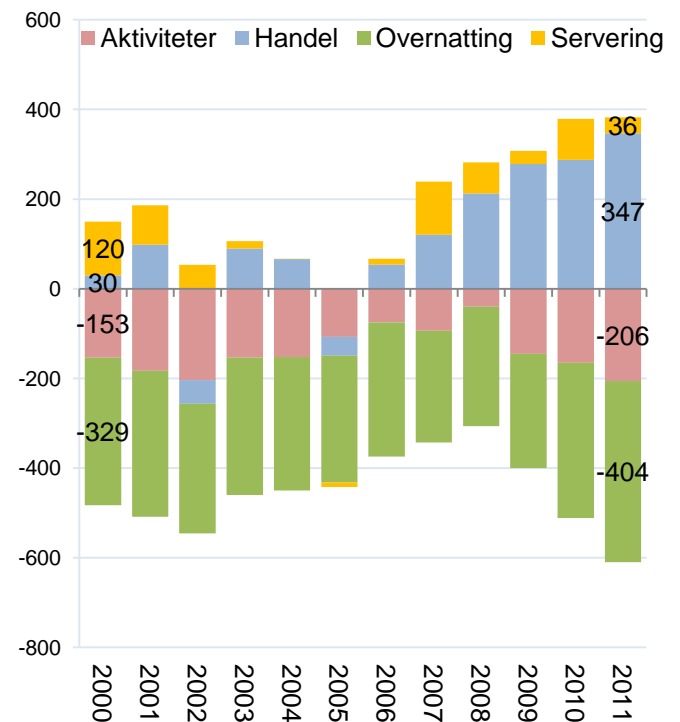
Det er derfor interessant å se på hvor store besøksnæringene er, relativt til antall innbyggere. Det kan vi gjøre gjennom å ta antall arbeidsplasser og trekke fra det antallet som skyldes egne innbyggere. Da bruker vi de nasjonale tallene til å beregne gjennomsnittlig antall arbeidsplasser i forhold til innbyggertallet. Vi får da et mål på om besøksnæringene er unormalt høye eller lave sammenliknet med innbyggertallet. Steder som har overskudd av besøksnæring tiltrekker personer som bor andre steder, men benytter seg av tilbudet på stedet. Steder som har underskudd i besøksnæring opplever lekkasje, der innbyggerne på stedet handler og benytter seg av tilbud andre steder.

Besøksbalansen i Grenland er vist i figur 49. Grenland hadde i 2011 et overskudd i handel som tilsvarer 347 arbeidsplasser, noe som er en stor økning fra 2000. Det var også et overskudd på 36 arbeidsplasser i servering, men her var overskuddet en del høyere i 2000.

Det har vært underskudd i aktiviteter og overnatting i hele perioden, og i 2011 tilsvarte dette et underskudd på 206 arbeidsplasser i aktiviteter og 404 arbeidsplasser i overnatting. Underskuddet har økt i begge disse besøkstypene.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Grenland i perioden 2000-2011.

Figur 49: Overskudd i besøksnæringene i Grenland i perioden 2000-2011.

5.10 Vekstimpulser fra besøksnæringene

Vi kan også se på utviklingen i besøksnæringene regionvis. I tabellen under ser vi endring i overskudd eller underskudd av antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene på Østlandet, målt som andel av samlet sysselsetting i regionene.

Tabell 11: Endring i besøksoverskudd som andel av samlet sysselsetting i regionene på Østlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
12	Vest-Telemark	-0,16	-0,01	-0,01	0,57	0,09	0,27	-0,33	0,50	-0,28	0,41	0,21	0,2
24	Øst-Telemark	0,27	-0,72	-0,33	0,88	-0,19	-0,48	-0,21	0,17	0,22	0,00	0,43	0,1
34	Akershus Vest	0,37	0,45	-0,33	0,37	-0,22	0,41	0,18	-0,08	-0,34	0,02	0,29	0,1
36	Midt-Buskerud	-0,49	0,44	0,23	0,68	-0,96	-0,23	-0,71	0,92	0,26	-0,35	0,36	0,0
37	Follo	-0,03	0,19	0,05	-0,03	0,14	0,03	-0,03	0,04	0,00	0,18	-0,02	0,0
39	Hadeland	0,47	0,01	0,02	0,39	-0,46	-0,44	-0,47	-0,21	0,98	0,32	-0,17	0,0
42	Øvre Romerike	0,06	-0,32	-0,08	-0,06	0,15	0,01	0,12	0,22	0,15	-0,67	0,41	0,0
47	Grenland	0,02	-0,32	0,26	-0,05	-0,11	0,25	0,36	0,14	-0,11	-0,07	-0,16	0,0
48	Lillehammerregionen	-0,72	-0,01	-0,68	0,52	-0,45	0,90	0,06	0,42	-0,76	0,27	-0,19	0,0
49	Drammensregionen	0,17	-0,08	0,34	0,03	0,11	-0,29	-0,18	0,34	0,06	-0,03	-0,06	0,0
55	Nedre Romerike	0,02	0,04	-0,35	-0,13	0,17	-0,44	0,08	-0,40	0,31	0,06	0,16	0,0
56	Gjøvikregionen	0,12	-0,29	0,16	-0,14	-0,22	-0,20	0,30	0,12	0,25	-0,32	0,01	0,0
60	Sør Østerdal	0,04	-0,88	0,36	-0,50	0,58	0,12	0,17	0,23	0,04	-0,64	-0,06	0,0
61	Glåmdal	0,28	0,24	0,42	-0,21	-0,19	-0,24	-0,71	0,13	0,45	-0,10	-0,02	0,0
62	Fjellregionen	-0,40	0,43	0,05	0,52	0,23	0,21	0,24	-0,35	0,24	0,05	-0,78	0,0
63	Hamarregionen	-0,60	0,30	0,24	-0,13	-0,16	0,16	0,04	-0,04	-0,49	0,15	-0,05	0,0
64	Mossregionen	-0,11	0,18	0,01	0,05	0,28	0,47	0,30	-0,02	0,17	-0,64	-0,45	-0,1
65	Nedre Glomma	0,14	-0,12	-0,18	0,11	0,01	-0,06	-0,09	0,12	-0,04	-0,16	-0,17	-0,1
66	Nord-Gudbrandsdal	-0,69	-0,22	0,33	0,55	0,10	0,74	-0,46	-0,68	-0,47	-0,37	0,48	-0,1
67	Ringerike/Hole	-0,61	0,52	-0,07	-0,09	0,02	-0,23	-0,07	0,12	0,04	0,19	-0,52	-0,1
69	Oslo	0,26	-0,24	-0,08	-0,39	0,14	0,11	-0,15	-0,57	-0,34	0,22	0,19	-0,1
72	Midt-Gudbrandsdal	-0,41	0,02	0,13	-0,82	0,28	0,04	-0,51	1,41	-1,30	-0,53	0,41	-0,1
73	Tønsbergregionen	0,20	0,22	-0,03	0,05	0,33	-0,34	-0,04	-0,25	-0,13	-0,53	0,23	-0,1
74	Kongsberg/Numedal	0,50	0,59	0,23	-0,26	-0,35	0,53	-0,11	0,15	-0,22	-0,04	-0,56	-0,1
75	Halden	-0,29	0,15	-0,12	0,18	-0,44	-0,14	0,19	0,12	-0,76	-0,05	-0,03	-0,1
76	Sandefjord/Larvik	-0,42	0,78	-0,11	-0,23	0,25	-0,16	0,04	0,12	0,26	-0,52	-0,54	-0,1
77	Indre Østfold	-0,21	0,09	0,36	-0,13	0,09	-0,11	-0,24	0,22	-0,07	-0,41	-0,35	-0,1
78	Valdres	0,26	0,17	-0,77	0,55	0,56	-0,20	0,30	-0,55	0,06	-0,65	-0,24	-0,2
81	Midt-Telemark	-0,97	0,73	-0,44	-0,91	0,01	-0,14	-0,51	-0,39	0,83	-0,68	-0,44	-0,2
82	Hallingdal	-0,04	0,19	-1,29	0,13	0,51	-0,17	0,76	-0,29	-0,78	0,06	-1,12	-0,3

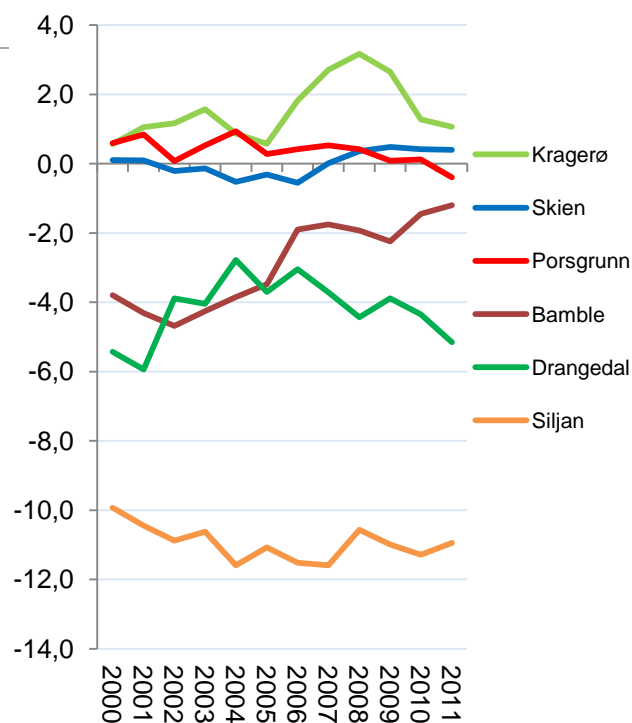
Vi kan se at Grenland kommer ut middels når det gjelder vekstimpulser fra besøksnæringene. Vekstimpulsene har variert mellom å være positive og negative, men i snitt har vekstimpulsene vært nøytrale. Det vil si at utviklingen i besøksoverskuddet har ført til en endring i sysselsettingen på 0,0 prosent de siste årene. Dette er godt over middels blant regionene på Østlandet, men litt under middels blant alle regionene i landet.

5.11 Besøksoverskudd i kommunene

Kragerø har hatt et besøksoverskudd i alle årene etter 2000. I 2011 tilsvarte besøksoverskuddet 1,1 prosent av sysselsettingen i kommunen. I Skien har besøksoverskuddet ligget på mellom 0,4 og 0,5 prosent av sysselsettingen de siste fire årene. Porsgrunn har lenge hatt et lite besøksoverskudd, men hadde i 2011 for første gang et besøksunderskudd som tilsvarte 0,4 prosent av sysselsettingen.

Bamble har redusert sitt besøksunderskudd de siste årene, og hadde et underskudd på 1,2 prosent i 2011. Drangedal har hatt motsatt utvikling, og har fra 2004 økt underskuddet. I 2011 tilsvarte besøksunderskuddet 5,2 prosent av sysselsettingen i kommunen.

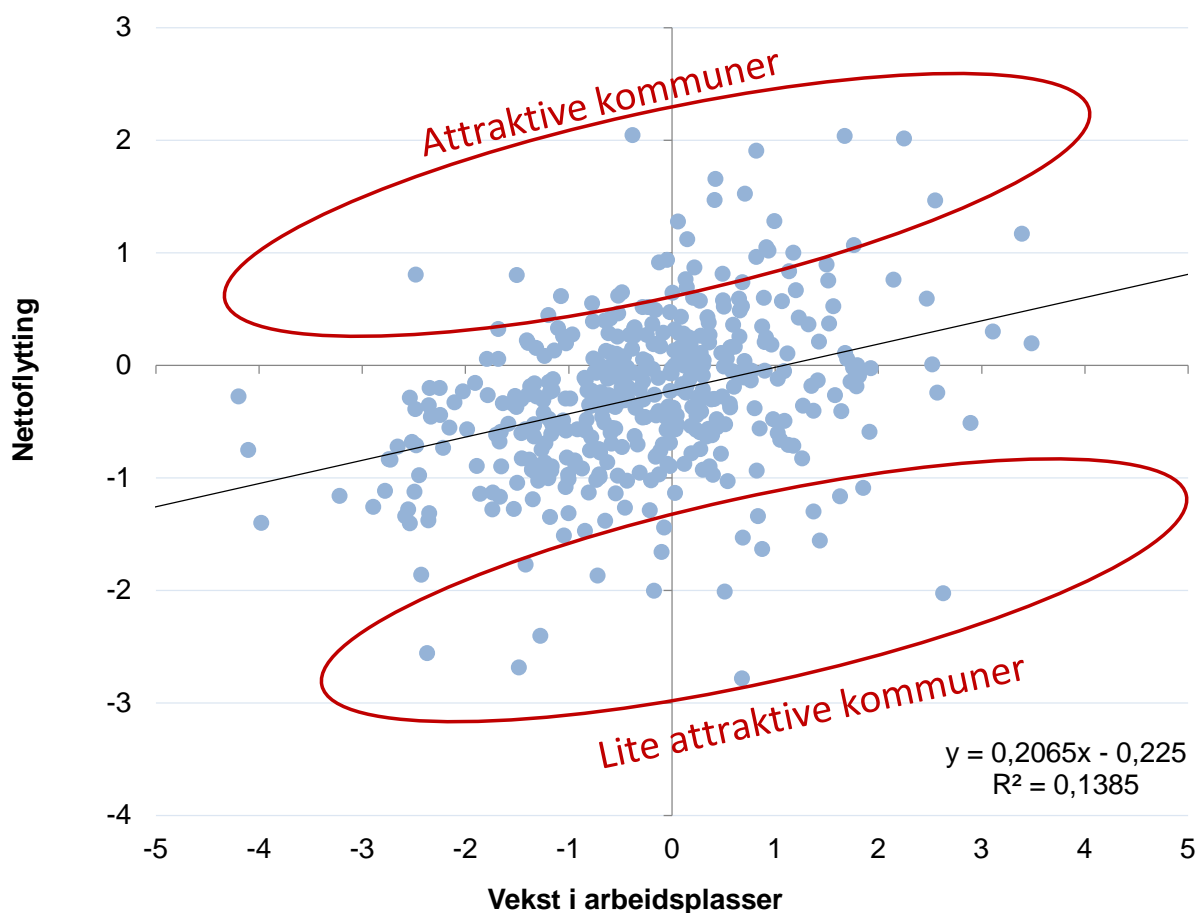
Siljan har hatt et høyt besøksunderskudd i alle årene i perioden. Besøksunderskuddet har tilsvart mellom 10 og 12 prosent av sysselsettingen i årene etter 2001.

Figur 50: Besøksoverskudd som andel av samlet sysselsetting i kommunene i Grenland i perioden 2000-2011.

5.12 Bostedsattraktivitet - Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret er en modell som Telemarksforskning har utviklet for å analysere om flyttebalansen til et sted skyldes arbeidsplassvekst eller om flyttingen er forårsaket av stedets bostedsattraktivitet. Dette spørsmålet er interessant, fordi det peker på to ulike strategier for vekst: Næringsutvikling eller attraktivitetsutvikling, som er grunnleggende forskjellige.

Figur 51: Illustrasjon av Attraktivitetsbarometeret. Figuren viser kommunenes årlige nettoflytting og kommunenes årlige vekst i arbeidsplasser i treårsperioden 2009-2011.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom steders nettoflytting og arbeidsplassvekst. Denne sammenhengen er vist med den svarte streken i diagrammet. Det er en positiv sammenheng, slik at om en kommune har vekst i antall arbeidsplasser i en periode, vil det være en høyere sannsynlighet for at kommunen får netto innflytting. Mange kommuner har imidlertid en mye høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det betyr at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som har ført til denne nettoutflyttingen. Dette tilskriver vi kommunes bostedsattraktivitet. Tilsvarende er det kommuner som har mye høyere fraflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette vil da bety at kommunen har manglende attraktivitet som bosted. Attraktivitetsbarometeret måler kommunenes attraktivitet som differansen mellom den faktiske nettoflyttingen og den statistisk forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten, den svarte streken i figuren.

5.13 Bostedsattraktivitet i Grenland

I figur 52 har vi vist hvordan den relative nettoflyttingen og arbeidsplassveksten i de 83 regionene har variert i de ni siste treårsperiodene. Grenlands plassering i disse periodene er markert med de røde prikkene.

Grenland har vært plassert til venstre i alle periodene, noe som viser at regionen har hatt en svakere arbeidsplassutvikling enn middels. Nettoflyttingen til regionen har imidlertid ligget på eller over forventningslinjen i disse periodene. Dermed har Grenland vært middels og over middels attraktiv som bosted.

Den siste perioden er prikken som ligger helt til venstre, noe som betyr at arbeidsplassutviklingen har vært svakere enn i de andre periodene. Samtidig ser vi at nettoflyttingen ikke er lavere enn i tidligere perioder der arbeidsplassutviklingen har vært bedre. Grenland fremstår dermed som mer attraktiv. Attraktiviteten skyldes ikke at nettoflyttingen har vært høyere, men at den ikke har vært så lav som forventet ut fra den svake arbeidsplassveksten. Det ser dermed ikke ut som at variasjon i arbeidsplassvekst avgjørende betydning for nettoflyttingen.

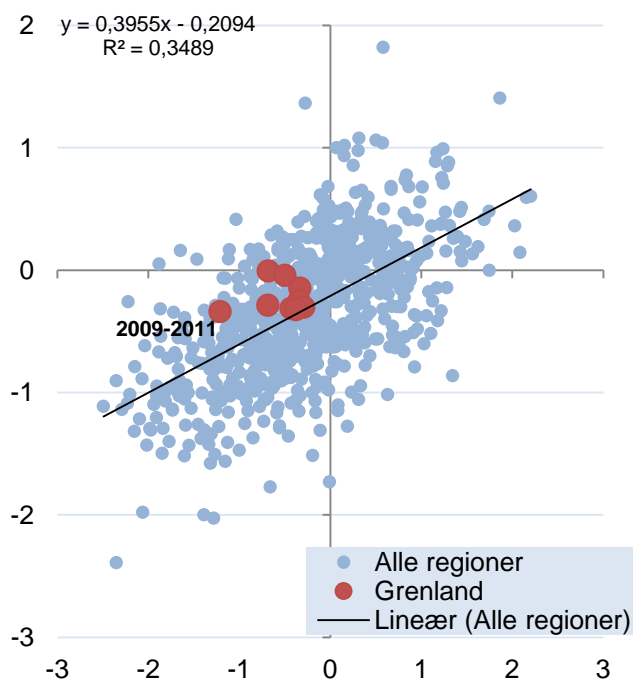
5.14 Bostedsattraktivitet i kommunene

Vi kan også måle bostedsattraktiviteten til kommunene i Grenland. I figur 53 ser vi situasjonen i den siste treårsperioden vi har tall for.

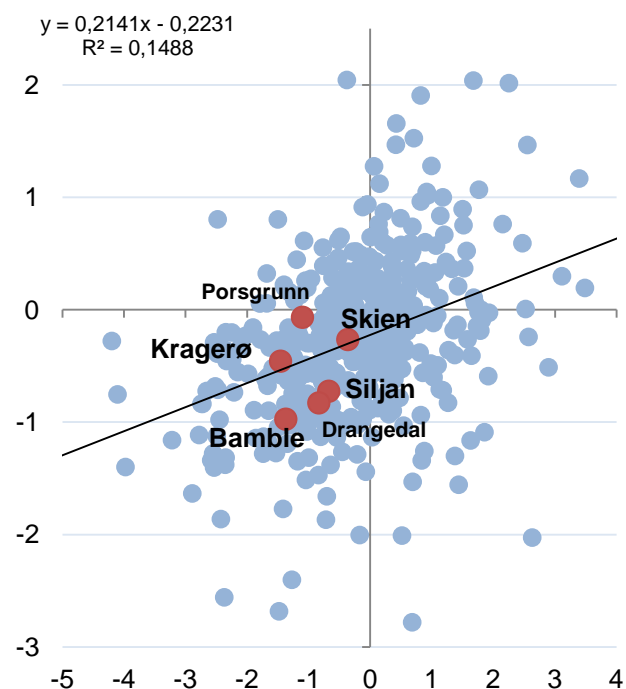
Skien hadde lavest nedgang i arbeidsplasser, og har samtidig hatt en netto innflytting som har vært som forventet. Skien fremstår dermed som middels attraktiv for bosetting i denne perioden.

Porsgrunn hadde en utvikling i antall arbeidsplasser som var godt under middels. Samtidig har nettoflyttingen vært høyere enn forventet, og Porsgrunn fremstår dermed som attraktiv som bosted. Kragerø har også hatt en nettoflytting litt over forventet, og er litt over middels attraktiv.

Bamble, Drangedal og Siljan har alle hatt en nettoflytting lavere enn forventet ut fra arbeidsplassutviklingen, og fremstår som under middels attraktive for bosetting.

Figur 52: Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst for regionene i de ni siste treårsperiodene. Grenland er markert i rødt.

Figur 53: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Grenland i perioden 2008-2011.

5.15 Profiler

Vi kan bruke Attraktivitetspyramiden til å beskrive profilen til en region. Vi ser da ikke på utviklingen, men på nivået til basis- og besøksnæringene. Dette måler vi som bedrifts- og besøksnæringenes andel av samlet sysselsetting i regionen. Samtidig ser vi på andel av de sysselsatte som pendler, slik at vi får et mål på regionen er en bostedsregion eller arbeidsregion.

Grenland har ingen klar profil, der en av aksene dominerer. Regionen rangeres høyest på besøksaksen; Grenland er rangert som nummer 27 av 83 regioner i landet med hensyn til andel besøksnæringer i 2011, noe som er en forbedring fra 2000.

Grenland hadde en mer tydelig bedriftsprofil i 2000, da regionen var rangert som nummer 23 for andel sysselsetting i basisnæringer. Denne profilen er svekket, og Grenland var i 2011 rangert som nummer 40 for basisnæringer.

Andel som pendler ut av regionen har økt siden 2000, men fortsatt er Grenland rangert under middels som bostedsregion. Bosettingen er dermed mer basert på sysselsetting i egen region enn at de sysselsatte bor i regionen og pendler ut for å jobbe.

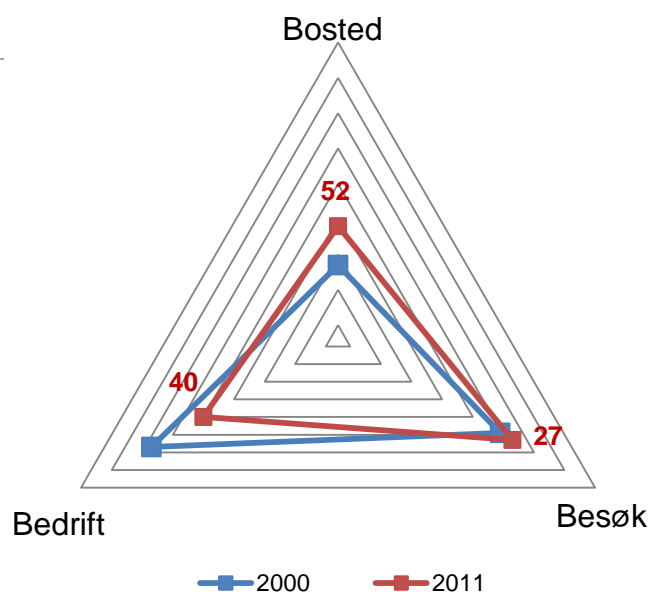
I figur 55 ser vi hvordan andelen av sysselsettingen i Grenland fordeler seg på basisnæringer, besøksnæringer, anna privat virksomhet samt de offentlige sektorene, og til slutt pendling ut av regionen.

Vi kan se at fordelingen på de ulike næringene i Grenland er nokså likt det som er middels av regionene i Norge.

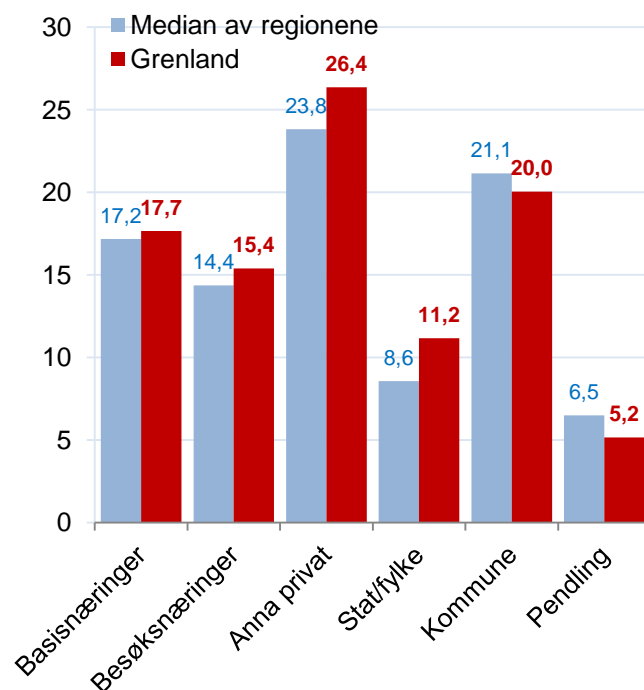
Grenland har høyere andel sysselsetting i anna privat virksomhet og stat og fylke. Grenland har også høyere andel sysselsetting i basisnæringer og besøksnæringer.

Andelen som pendler ut av Grenland er 5,2 prosent. Dette under landsgjennomsnittet på 6,5 prosent. Medianen er såpass høy, siden de fleste regionene har utpendling.

Det er lavere enn middels andel sysselsetting i kommunal sektor. 20,0 prosent av sysselsettingen er knyttet til kommunesektoren, mot 21,1 prosent på landsbasis.

Figur 54: Rangeringen til Grenland i forhold til de 83 regionene med hensyn til nivået til bedrifts- og besøksnæringene, samt andelen som pendler ut.

Figur 55: Andel av samlet sysselsetting i Grenland, sammenliknet med middelveier (median) av regionene.

5.16 Kommuneprofiler

Kommunene kan også beskrives med samme profiler som vi brukte på regionene på forrige side. Kommunene har hver for seg ganske ulike profiler, som kan være annerledes enn profilen til regionen.

Bamble er over middels rangert langs alle akser, og spesielt høyt langs bostedsaksen. Det betyr at Bamble har lite sysselsetting i bransjene som ikke er inkludert i pyramiden, som for eksempel arbeidsplasser i stat og fylke.

Skien er en utpreget besøkskommune, og er rangert som nummer 87 i landet for andel sysselsetting i besøksnæringer. Skien er samtidig lavt rangert for andel sysselsetting i basisnæringer og netto utpendling fra kommunen.

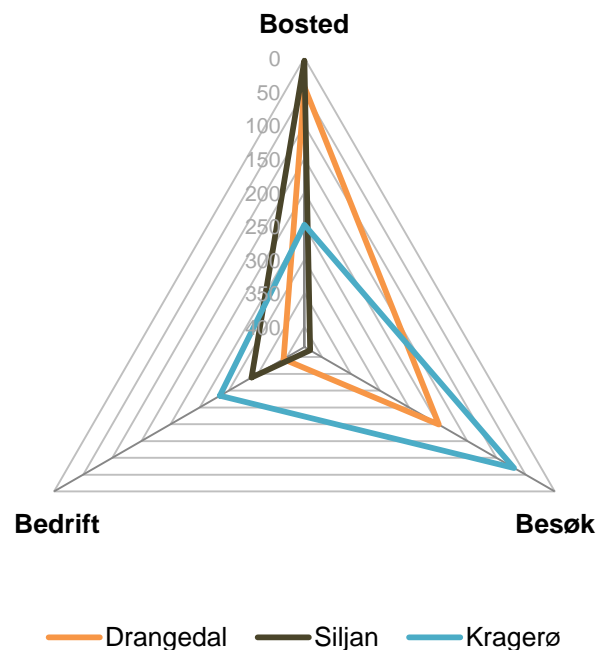
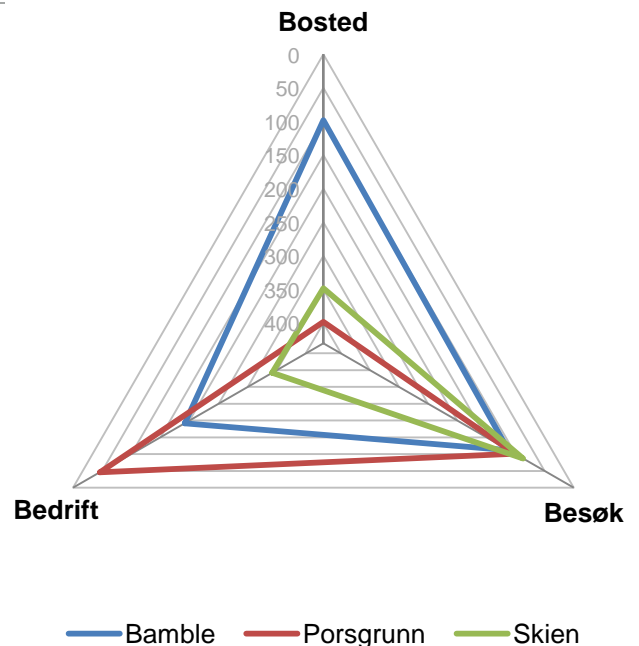
Porsgrunn er i hovedsak en bedriftsregion, men har samtidig en høy andel besøksnæringer og netto innpendling. Porsgrunn er rangert som nummer 46 i landet for andel basisnæringer, og hadde en netto innpendling på 7,8 prosent av sysselsettingen i 2011.

Siljan er en utpreget bostedskommune, kun tre kommuner i landet hadde høyere andel som pendler ut av kommunen i 2011. Nettoutpendlingen tilsvarte 59,8 prosent av sysselsettingen dette året. Siljan er samtidig lavt rangert for andel sysselsetting i basisnæringer og besøksnæringer.

Drangedal har også mye netto utpendling, og er rangert som nummer 43 i landet på bostedsaksen. Drangedal har samtidig over middels andel sysselsetting i besøksnæringer, men lite basisnæringer.

Kragerø er en besøkskommune. Kommunen er rangert som nummer 70 på besøksaksen, men litt under middels på bosteds- og bedriftsaksen.

Profilen til de seks kommunene i Grenland skiller seg altså mye fra hverandre. Det å ha kommuner med ulik profil i en region er antakelig en styrke. Det betyr imidlertid at en må ha en regional utviklingsstrategi som tar hensyn til dette. En strategi er å forsøke å styrke kommunene der de er gode fra før. Ulempen med denne strategien er at det vil øke enkeltkommunenes sårbarhet, men det kan hende at det likevel er hensiktsmessig for regionen samlet sett. Hvis det er mye pendling mellom kommunene, betyr det ikke så mye om arbeidsplassveksten varierer mellom kommunene, så lenge det blir vekst samlet sett.

Figur 56: Rangeringen til kommunene Grenland i forhold til de 429 kommunene i landet med hensyn til nivået til bedrifts- og besøksnæringerne, samt andelen som pendler ut.

5.17 Oppsummering av utviklingstrekk

I figur 57 og 58 viser vi utviklingen i antall arbeidsplasser i Grenland for de ulike kategoriene. I figur 57 er utviklingen indeksert slik at vi ser utviklingen i antall arbeidsplasser i forhold til hverandre, mens i figur 58 har vi trukket fra veksten på landsbasis, slik at vi ser utviklingen relativt til resten av landet.

Kommunal sektor og kategorien «anna» har vokst mest i Grenland, og har økt med rundt 15 prosent siden 2000. «Anna» er privat næringsliv som ikke er definert som besøks- eller basisnæringer. Det har også vært god vekst i besøksnæringene. Disse bransjene er knyttet til befolkningsstørrelsen, og blir stimulert av økt bosetting i regionen.

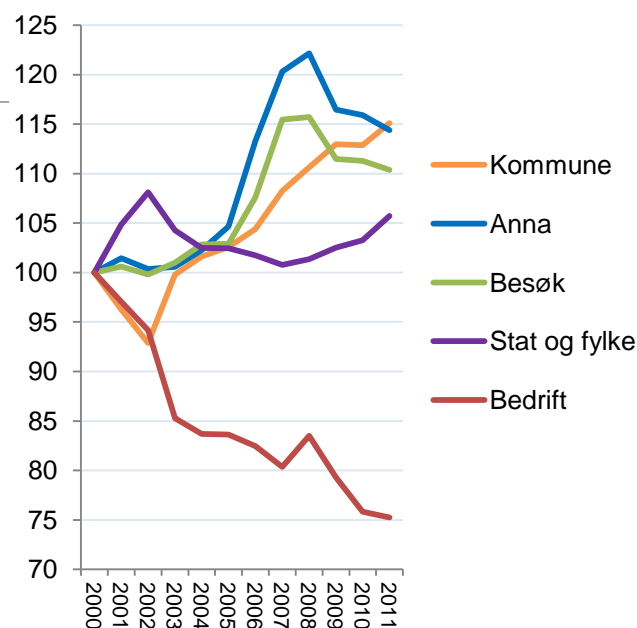
Det har videre vært en økning i arbeidsplasser i stat og fylke på nærmere seks prosent.

Som vi tidligere har sett, har det vært sterk nedgang i bedrifter i basisnæringer.

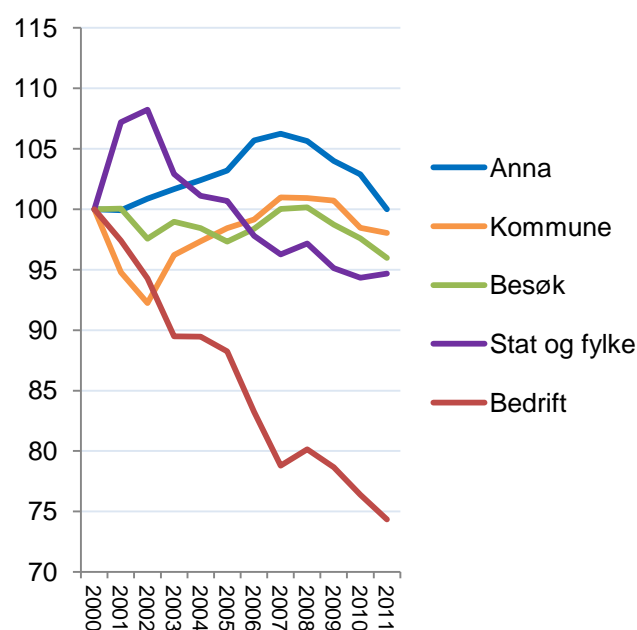
Når vi relaterer veksten i de ulike næringene mot veksten på landsbasis i figur 58, ser vi at til tross for at det var vekst i fire av de fem kategoriene, så er det ingen som har hatt sterkere vekst enn landsgjennomsnittet.

Det var sterkere vekst i kategorien «anna» i Grenland enn ellers i landet fram til 2007, men i perioden 2000-2011 har veksten vært som landsgjennomsnittet. Det var også sterk vekst i stat og fylke i 2000 og 2001, men deretter har utviklingen vært svakere enn i landet ellers. Disse sektorene har vokst på landsbasis, så selv om det har vært vekst i Grenland, har veksten vært sterkere ellers i landet. Dermed har arbeidsplassutviklingen i stat og fylke bidratt negativt til veksten i regionen.

Antall arbeidsplasser i basisnæringer hatt en langt svakere utvikling enn landsgjennomsnittet. Dette er en bransje som har hatt nedgang på landsbasis, men nedgangen har altså vært spesielt sterk i Grenland.

Figur 57: Utvikling i antall arbeidsplasser i Grenland, indeksert slik at nivået i 2000= 100.

Figur 58: Utvikling i antall arbeidsplasser i Grenland relativt til utviklingen på landsbasis, indeksert slik at nivået i 2000= 100.

6. Regional vekstkraft

Befolkningsframskrivningene til SSB viser hvordan ulike nasjonale forutsetninger vil påvirke befolkningsutviklingen regionalt, når historiske flyttemønstre framskrives. Hensikten i dette kapitlet er å se hvordan utviklingen i en kommune, region eller fylke vil påvirkes dersom en lykkes i å forsterke arbeidsplassveksten eller å forbedre bostedsattraktiviteten. Vi er dermed ute etter å se på hvilket rom det er for den enkelte kommune, region eller fylke til å påvirke egen utvikling.

Basisalternativet

Vi ønsker å lage ulike scenarier for framtidig utvikling, basert på om den regionen vi studerer lykkes eller mislykkes med sin næringsutvikling, attraktivitetsutvikling eller begge deler. Vi må da ha et basis-scenario som de ulike scenariene relateres til. Basis-scenariet er bygd opp i tre trinn:

Først tar vi hensyn til at de ulike regionene har forskjellig alders- og kjønnsfordeling, og at fruktbarheten er forskjellig. Dette viser hvilken naturlig befolkningsvekst som de ulike regionene vil få. Data for dette kan vi hente direkte fra SSBs befolkningsframskrivninger der de har et alternativ som heter «ingen flytting».

Dernest må vi gjøre forutsetninger om nivået til nettoinnvandringen til Norge. Dette henter vi også fra SSBs middelalternativ MMMM.

Til slutt må vi gjøre noen antakelser om det relative flyttemønsteret mellom de ulike regionene. Da forutsetter vi at hver enkelt region vil ha samme bostedsattraktivitet i framtiden som gjennomsnittet mellom 2001 og 2011, og at hver enkelt region får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge.

Gjennom disse tre leddene får vi et basisscenario for alle kommuner, regioner og fylker i Norge. Disse basisscenarioene vil være basert på mange av de samme nasjonale forutsetningene som SSBs middel-framskrivning og bli ganske like for de fleste steder, men avvike noe, spesielt for enkeltkommuner.

I de neste kapitlene gjør vi rede for basisscenarioet i mer detalj.

Scenariene

Når vi har basisscenarioer som utgangspunkt, kan vi modellere hvilken befolkningsvekst som en region kan få dersom de lykkes med sin næringsutvikling og får en bedre arbeidsplassvekst enn andre deler av landet. Samtidig vil vi vise hvordan utviklingen blir dersom regionen greier å forbedre bostedsattraktiviteten. Disse danner til sammen det beste scenariet der regionen både får høy vekst i arbeidsplasser og samtidig en forbedring i bostedsattraktiviteten.

Et spørsmål som da må avklares, er hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk at en region kan oppnå? Og tilsvarende må vi sette en verdi på hvor stor forbedring i bostedsattraktivitet som det er realistisk å forutsette.

Vi bruker da den historiske utviklingen fra 2000 til 2011 til å bestemme verdier for hva som er realistiske alternativer for vekstscenariene. Disse verdiene vil være ulike for kommuner, regioner og fylker. For kommuner vil variasjonen være mye større enn for fylker, og dermed vil potensialet for forbedring også være større.

Vi lager deretter scenarier for hva som skjer dersom næringsutvikling og bostedsattraktivitet utvikler seg negativt, etter samme metode.

Resultatet blir at vi får synliggjort hvilket utviklingsrom som de ulike kommunene, regionene og fylkene har for framtidig utvikling, og som kan påvirkes gjennom egen næringsutvikling og egen attraktivitetsutvikling.

6.1 Naturlig vekst

SSBs framskrivningsalternativ «ingen flytting» er basert på prognoser over utviklingen av levealder og fruktbarhet. Dette er forhold som har vært ganske stabile historisk, og dermed er usikkerheten framover forholdsvis liten.

Kommunene har ulikt utgangspunkt med hensyn til befolkningens sammensetning. Noen steder har små andeler eldre og tilsvarende høye andeler av kvinner i fruktbar alder. Slike steder vil få et høyt fødselsoverskudd, mens andre steder har høyere andel eldre og små andeler kvinner i den fruktbare aldersgruppen. I slike steder vil det bli flere døde og færre fødte, og vil få fødselsunderskudd.

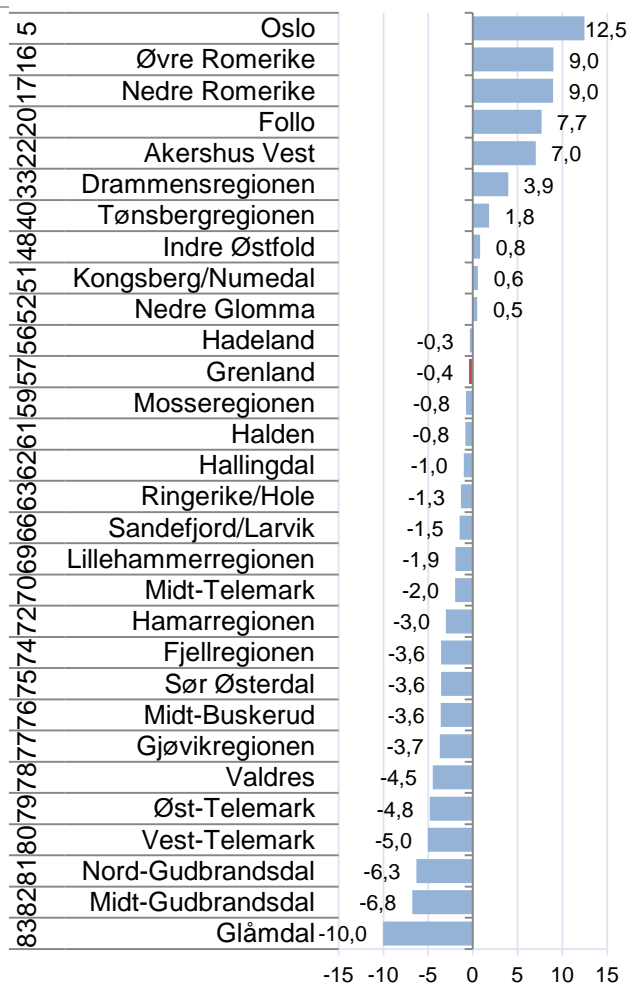
Fylkene har også historisk hatt ulik fruktbarhet, og mønstrene i fruktbarhet har vært ganske like i mange tiår. Rogaland og Sogn og Fjordane har tradisjonelt hatt høy fruktbarhet, mens Hedmark, Oppland og Telemark har hatt lav fruktbarhet.

I figur 59 ser vi hvordan befolkningsveksten i regionene på Østlandet vil bli dersom det ikke skjer flytting til og fra hvert enkelt fylke.

Det er stor variasjon på hvordan regionene er rigget for framtidig naturlig vekst. Oslo vil få vekst på 12,5 prosent uten flytting, mens Glåmdal vil få nedgang på 10 prosent. Regionene på Østlandet vil generelt få lav naturlig vekst, fordi fruktbarheten er lavere enn i de andre landsdelene.

Grenland vil få en nedgang uten flytting på 0,4 prosent av folketallet. Dette rangerer Grenland som nummer 57 av 83 regioner i landet når det gjelder framskrevet naturlig vekst. Dette er under middels i landet, men over middels blant regionene på Østlandet.

Når vi skal lage framtidsscenarioer, trekker vi med oss tallene fra denne framskrivningen.

Figur 59: Framskrevet befolkningsvekst i regionene på Østlandet i SSBs framskrivning "ingen flytting" i perioden 2012 til 2040. Rangering med hensyn til de 83 regionene i landet er vist til venstre.

6.2 Framtidig flytting

Det som skaper den store usikkerheten i befolkningsframskrivingene, er framtidig flytting. Når vi skal lage regionale scenarier, har vi to forhold knyttet til flytting som skaper usikkerheten.

Det første er hvilken innvandring som Norge vil få i årene framover. I befolkningskapitlet viste vi hvordan SSB har laget tre alternative framskrivninger for nettoinnvandring til Norge. I våre scenarier for framtidig flytting vil vi ta utgangspunkt i det midlere alternativet. Det betyr at vi legger til grunn at Norge vil få en befolkningsvekst samlet sett tilsvarende det midlere alternativet.

Det andre forholdet som skaper stor usikkerhet, er den interne flyttingen mellom ulike steder i Norge. SSB har i sine framskrivninger forutsatt at de regionale flyttemønstrene fra de siste årene skal fortsette. I våre framtidsscenarier vil vi gjøre andre forutsetninger, der vi bruker Attraktivitetsbarometeret som modell. I Attraktivitetsbarometeret dekomponerer vi nettoflyttingen til en region i en del som skyldes arbeidsplassvekst, og en annen del som skyldes bostedsattraktivitet.

Bostedsattraktiviteten i fylkene er vist i tabell 12. Der ser vi at bostedsattraktiviteten er ganske stabil over tid. De åtte fylkene med høyest bostedsattraktivitet i den siste perioden 2009-2011 hadde også høyest bostedsattraktivitet i den første perioden, 2003-2005.

Variasjonen i arbeidsplassveksten varierer mye mer, som vi kan se i tabell 13. Et fylke med høy arbeidsplassvekst har ofte lav arbeidsplassvekst i neste periode og omvendt.

Vi lager derfor et basisscenario der steds bostedsattraktivitet forutsettes å være ved, mens arbeidsplassveksten antas å være lik landsgjennomsnittet. Dette gir et basisscenario som er ganske likt med SSBs middelframskrivning. Forskjellen er at steder som har hatt arbeidsplassnedgang de siste årene, med dertil svekket flyttebalanse, kommer bedre ut, mens steder som har fått innflytting på grunn av over middels arbeidsplassvekst kommer svakere ut.

Tabell 12: Bostedsattraktivitet i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Buskerud	0,1	0,3	0,5
Østfold	0,6	0,3	0,5
Vestfold	0,3	0,3	0,4
Akershus	0,4	0,4	0,4
Oslo	0,6	0,8	0,4
Aust-Agder	0,0	0,1	0,3
Hedmark	0,2	0,0	0,2
Hordaland	-0,1	-0,1	0,1
Telemark	0,0	-0,1	0,1
Møre og Romsdal	-0,3	-0,3	0,0
Vest-Agder	-0,2	-0,2	0,0
Sør-Trøndelag	0,0	0,3	0,0
Oppland	-0,1	0,0	0,0
Rogaland	0,0	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,2	-0,1	-0,3
Sogn og Fjordane	-0,3	-0,4	-0,4
Nordland	-0,2	-0,5	-0,4
Troms	-0,1	-0,2	-0,4
Finnmark	-0,8	-0,8	-0,6

Tabell 13: Årlig arbeidsplassvekst i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Rogaland	0,7	1,6	1,1
Akershus	0,3	0,6	0,6
Finnmark	0,0	-1,1	0,5
Hordaland	0,7	0,6	0,2
Oslo	-0,8	-0,1	0,1
Sør-Trøndelag	0,9	0,0	0,0
Nord-Trøndelag	0,3	-0,5	0,0
Møre og Romsdal	-0,3	-0,2	0,0
Nordland	-0,6	-0,9	-0,1
Vest-Agder	1,0	0,8	-0,2
Troms	-0,3	-1,2	-0,2
Sogn og Fjordane	-1,0	-1,7	-0,2
Buskerud	0,2	0,2	-0,4
Aust-Agder	0,1	0,3	-0,5
Oppland	-0,2	-1,2	-0,7
Østfold	-0,7	-0,2	-0,8
Vestfold	-0,1	-0,1	-0,9
Hedmark	-0,4	-0,7	-1,0
Telemark	-0,5	-0,6	-1,2

6.3 Basisalternativet

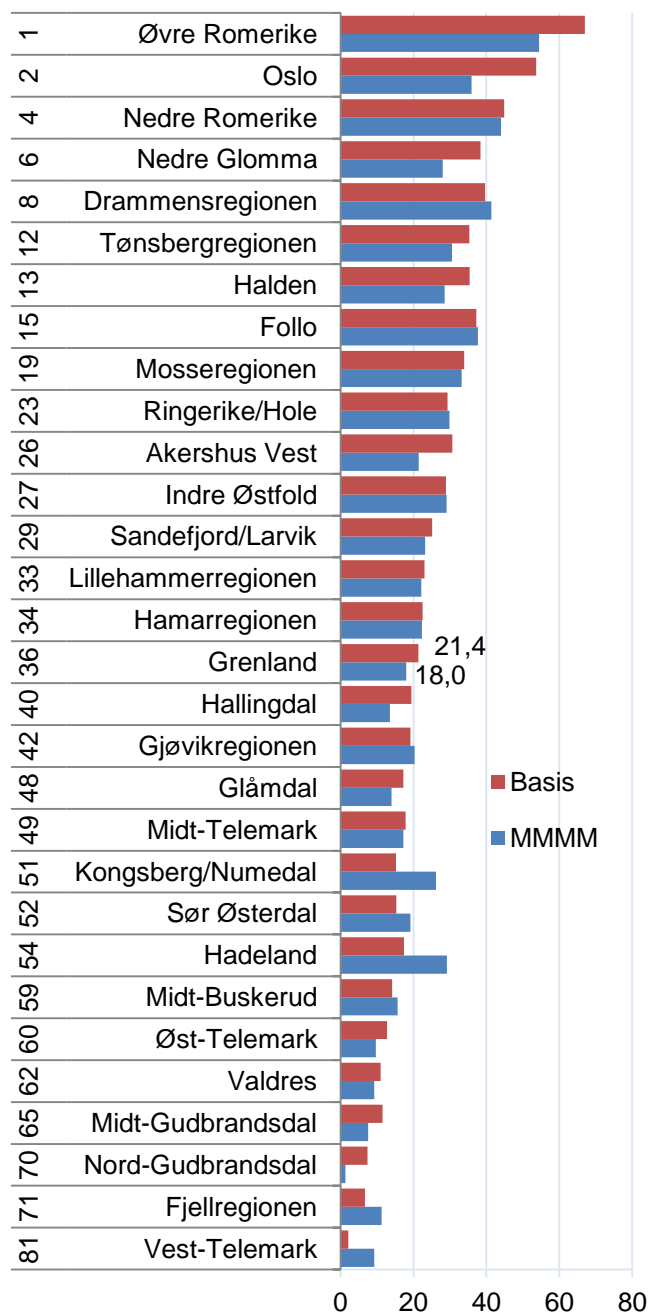
I basisscenariet har vi tatt utgangspunkt i SSBs framskrivninger om innvandringen til Norge, og samtidig brukt tall for befolkningsvekst i de enkelte stedene uten flytting.

Utgangspunktet for scenariene vi skal presentere er at hvert enkelt område får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge, mens områdets bostedsattraktivitet de siste ti årene videreføres.

Forskjellen mellom vårt basisscenario og SSBs middelframskrivning vil da være at vi har dekomponert de historiske flyttemønstrene i én del som skyldes arbeidsplassvekst og én del som er forårsaket av bostedsattraktivitet. Vi har da ikke regnet med at flytting som skyldes forskjeller i arbeidsplassvekst vil fortsette.

Forskjellen mellom SSBs middelframskrivning og vårt basisalternativ blir større dess mindre områder vi ser på. Basisscenariet og SSBs middelframskrivning er vist i figur 60.

Basisalternativet er mer optimistisk enn SSBs framskrivning for Grenland. SSB framskriver en vekst på 18,0 prosent i sin middelframskrivning, mens basisscenariet viser en vekst på 21,4 prosent. Det kommer av at basisscenariet legger til grunn at alle regionene får gjennomsnittlig arbeidsplassvekst, mens SSB har en metode som framskriver arbeidsplassveksten implisitt. Arbeidsplassutviklingen i Grenland vil i basisscenariet dermed bli bedre enn det den har vært de siste årene. Samtidig forutsettes det at bostedsattraktiviteten, som har vært over middels i Grenland, videreføres.

Figur 60: Befolkningsvekst fra 2012 til 2040 etter SSBs MMMM-alternativ og basisscenariet.

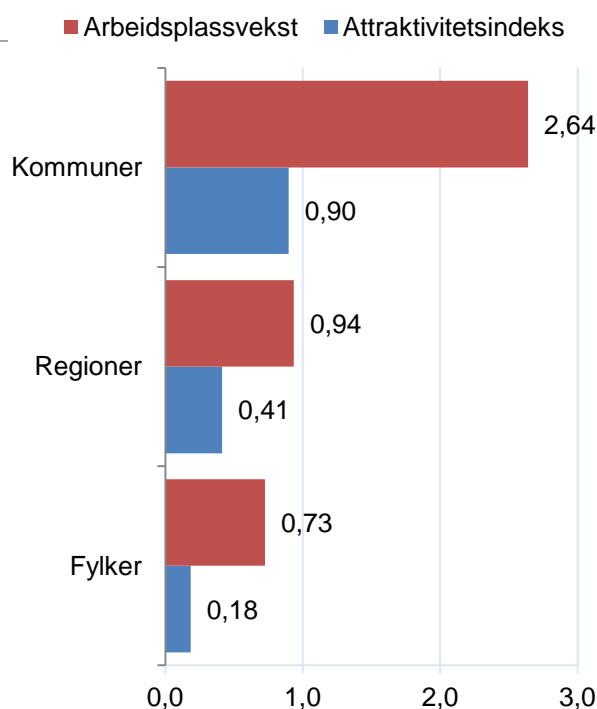
6.4 Scenarier

Vi har et basialternativ som framskriver den historiske bostedsattraktiviteten samtidig som den forutsetter at arbeidsplassveksten blir lik landsgjennomsnittet. Det neste vi ønsker å få fram, er hvilken utvikling en kommune, region eller fylke vil få dersom de lykkes med å få en god arbeidsplassvekst, om de lykkes med å øke bostedsattraktiviteten og om de lykkes på begge fronter.

Vi har valgt å lage seks ytterligere scenarier, med basisscenariet som utgangspunkt. Ett scenario som viser resultatet av bedre arbeidsplassutvikling, ett som viser resultatet av bedre bostedsattraktivitet og ett som viser resultatet av både bedre bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling samtidig. På samme måte har vi laget scenarier for resultat av lavere bostedsattraktivitet, arbeidsplassutvikling og både svak bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling.

For å lage disse scenariene må vi først definere hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk å kunne forvente, og hvor stor forbedring av bostedsattraktivitet som det er rimelig å kunne oppnå. Dette er gjort ved å se på variasjonene i arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet i perioden 2000 til 2011. Vi har delt alle fylker, regioner og kommuner i fire grupper, og deretter sett på hvor høy vekst den beste fjerdedelen har hatt. Figur 61 viser gjennomsnittet av den beste kvartilen av fylker, regioner og kommuner for arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet. Bostedsattraktivitet er her målt med attraktivitetsindeksen. I figuren kan vi se at variasjonene for kommuner er større enn for fylker, derfor blir også verdiene større.

Disse gjennomsnittsverdiene er deretter brukt i scenariene. Det betyr at en kommune, region eller fylke oppnår en årlig arbeidsplassvekst som er lik den gjennomsnittlige veksten som den beste fjerdedelen av fylker, regioner og kommuner har hatt den siste perioden. For fylker vil det bety at fylket oppnår den arbeidsplassvekst lik gjennomsnittet av de beste fire fylkene, for en kommune at arbeidsplassveksten blir lik gjennomsnittet av de beste 86 kommunene. Scenariene for bedret bostedsattraktivitet er gjort tilsvarende. Dermed er de positive scenariene innenfor et realistisk nivå.

Figur 61: Verdier for ekstra arbeidsplassvekst og forbedret bostedsattraktivitet i scenariene. Verdiene er basert på variasjoner i disse størrelsene fra 2000 til 2011, og er satt til gjennomsnittet av den beste kvartilen.

De ulike scenariene vi skal presentere på de neste sidene er basert på at arbeidsplassveksten er enten 0,94 prosent bedre eller dårligere enn gjennomsnittet, og bostedsattraktiviteten blir 0,41 prosent bedre eller dårligere. Vi har også alternativer for at både arbeidsplassveksten og bostedsattraktivitet blir god eller svakere.

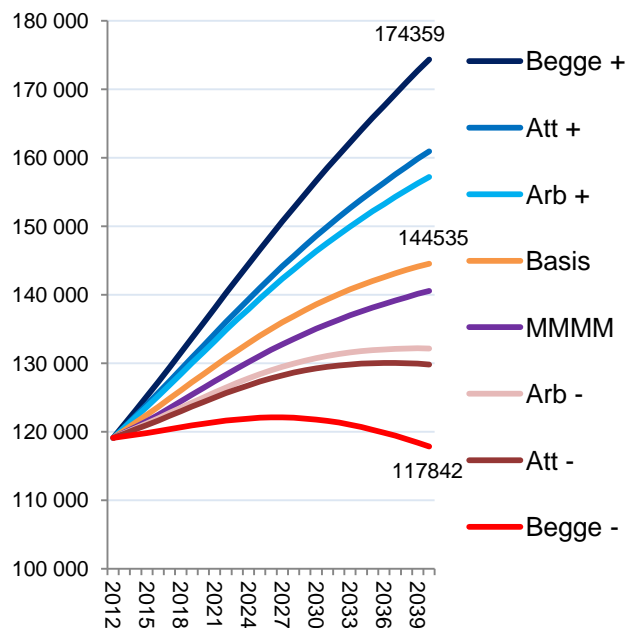
For Grenland vil scenariet med god arbeidsplassvekst innebære at arbeidsplassveksten vil bli bedre enn arbeidsplassveksten etter 2000.

6.5 Scenarier for Grenland

De ulike scenariene for Grenland er vist i figur 62. I basisalternativet vil befolkningen i Grenland vokse til 144 535 innbyggere i 2040. Det er høyere enn SSBs midlelframskrivning.

I scenariet med høy attraktivitet vil befolkningen i Grenland bli på 160 941. En forbedring i attraktivitet vil ha større effekt enn en høy arbeidsplassvekst.

I det mest positive scenariet, hvor både arbeidsplassveksten er høy, og bostedsattraktiviteten forbedres, vil befolkningen vokse til 174 359 personer i 2040. I det mest pessimistiske scenariet vil befolkningen være synkende mot slutten av perioden, og reduseres til 117 842 innbyggere i 2040. Det er dermed viktig at Grenland lykkes med sin næringsutvikling og bostedsattraktivitet, for å kunne ta del i den ventede veksten i Norge.

Figur 62: Scenarier for befolkningsutviklingen i Grenland i perioden 2012-2040.

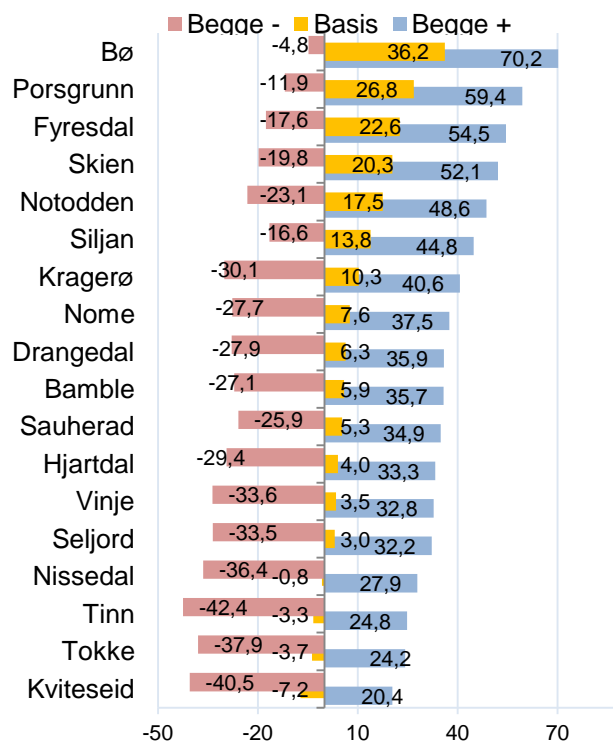
6.6 Scenarier for kommunene

I figur 63 ser vi hvilken vekst kommunene i Telemark får i basisalternativet, i det mest positive scenariet og i det mest negative.

Porsgrunn har en forventet vekst på 26,8 prosent i basisscenariet. Dersom Porsgrunn lykkes med arbeidsplassutvikling og forbedring av bostedsattraktiviteten, vil veksten i Porsgrunn bli på hele 59,4 prosent. Dersom Porsgrunn får en tilsvarende svak utvikling i arbeidsplassvekst og attraktivitet, vil det bli en nedgang på 11,9 prosent.

Skien får en vekst på 20,3 prosent i basisalternativet, mens Siljan får en vekst på 13,8 prosent og Kragerø en vekst på 10,3 prosent. Drangedal og Bamble får en vekst på rundt seks prosent.

En interessant observasjon er at en kommune som Siljan har forholdsvis liten variasjon mellom det pessimistiske og optimistiske scenariet. Det kommer av at Siljan er sterkt integrert i nabokommunenes arbeidsmarked og har en liten andel av sysselsettingen knyttet til egne arbeidsplasser. Dermed får ikke variasjon i arbeidsplassvekst så mye å si for flyttebalansen til Siljan. Et annet poeng er at kommuner som Bamble og Drangedal har potensial til å få like sterk befolkningsvekst som Porsgrunn dersom de lykkes i nærings- og attraktivitetsutvikling og Porsgrunn følger basisalternativet. Dette viser hvor store endringer som er knyttet til kommunens egen utvikling som kan påvirkes lokalt.

Figur 63: Befolkningsvekst i kommunene i Telemark fram til 2040 i de ulike scenariene.

-
- ⁱ Progressivt gjennomsnitt er gjennomsnitt for de siste ti årene, men med større vekt på de siste årene.
- ⁱⁱ Informasjonen om modellen er hentet fra SSBs hjemmesider om befolkningsframskrivinger og SSBs publisasjon Økonomiske analyser 4/2011.
- ⁱⁱⁱ Ettersom det ble innført en helt ny bransjeklassifisering fra og med 2008, så får vi ikke laget tidsserier på bransjer tilbake til 2000.
- ^{iv} Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon for et område blir målt som summen av andelen av sysselsatte som pendler ut av området og andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til fra andre områder.
- ^v Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region er gjennomsnittet av de enkelte kommunenes andel av sysselsettingen som pendler til en annen kommune i samme region.
- ^{vi} For å sette sammen fire indikatorer for regional sårbarhet, er alle verdiene først skalert slik at laveste verdi=0 og høyeste verdi=100. Deretter er sårbarheten målt som gjennomsnittet av disse fire verdiene. Fire kommuner er egne regioner, for disse er verdien for intern arbeidsmarkedsintegrasjon med.
- ^{vii} Arbeidsmarkedsintegrasjon måles som antall som pendler inn som andel av antall arbeidsplasser i kommunen, pluss antall som pendler ut som andel av samlet sysselsetting med bosted i kommunen
- ^{viii} Indeksen er konstruert slik: Først er hjørnesteinsfaktoren (andel av sysselsetting i det største foretaket) og bransjespesialiseringen (andel av sysselsetting i den største bransjen) omregnet slik at høyeste verdi = 100 og laveste verdi = 0. Så har vi tatt utgangspunkt i gjennomsnittet av disse to målene som vi har kalt bransjehjørneindeks og regnet ut sårbarhetsindeksen etter følgende formel: $\text{Bransjehjørneindeks} * (100 - (\text{Integrasjon}/2))/100$. Det siste leddet reduserer sårbarhetsindeksen etter pendlingsandelen. Dersom en kommune ikke har verken inn- eller utpendling vil sårbarhetsindeksen ikke bli redusert, men være lik bransjehjørneindeksen. En kommune hvor alle sysselsatte pendler ut av kommunen vil få en sårbarhetsindeks på 0.
- ^{ix} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.